

Erkka Karjalainen ja Saara Kääriäinen

**”MÄ LUULEN, ETTÄ MEILLÄ ON AIKA
SEMMOSTA ONNELLISTA ARKEA KUITENKI”**

Myönteinen vanhemmuus perheen arjessa

**Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2012
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto**

TIIVISTELMÄ

Karjalainen, Erkkä & Kääriäinen, Saara. ”MÄ LUULEN, ETTÄ MEILLÄ ON AIKA SEMMOSTA ONNELLISTA ARKEA KUITENKI” Myönteinen vanhemmuus perheen arjessa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos, 2012. 130 sivua. Julkaisematon.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella perhearkea myönteisen vanhemmuuden näkökulmasta. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, mitä vanhempana toimimiseen liittyviä periaatteita ja tavoitteita isillä ja äideillä on, millaisia myönteisiä ja toisaalta haasteellisia piirteitä arjen vanhemmuuteen sisältyy sekä onko isien ja äitien arjen vanhemmuudessa eroavaisuuksia. Tavoitteena oli päästä käsiksi arjen vanhemmuuteen siitä näkökulmasta, miten vanhemmat itse sen kokevat.

Tutkimukseen osallistui seitsemän perhettä, joissa oli 5–7-vuotiaita lapsia. Aineistonkeruussa käytettiin teemahaastattelua ja päiväkirjamenetelmää. Aineisto analysoitiin pääasiassa laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että vanhempien kasvatusajattelulle oli ominaista oman vanhemmuuden tiedostaminen ja pyrkimys lapsen kehityksen kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Arjen vanhemmuus sisälsi runsaasti sekä hienoja että haastavia hetkiä, joihin liittyi voimakkaita myönteisiä tunteita, mutta myös kielteisiä. Vanhemmuudessa vaikutti lapsen kasvattamisen lisäksi olevan kyse monimutkaisen arjen palapelin rakentamisesta ja koossapitämisestä. Suurin eroavaisuus isien ja äitien välillä arjen vanhemmuuden suhteen oli se, että perhearjen sujumisesta vastasivat ennen kaikkea äidit.

Tähän tutkimukseen osallistuneille vanhemmille perhearke oli konteksti, joka tuotti positiivisia kokemuksia, mutta sisälsi moniulotteisuutensa vuoksi myös omat haasteensa. Vanhemmat joka tapauksessa asettivat lapsen edun muiden asioiden edelle, ja perhe näytti olevan heille elämän keskipiste. Arjen vanhemmuus vaikutti monilta osin olevan linjassa myönteisen ja auktoritatiivisen vanhemmuuden ominaispiirteiden kanssa. Arki itsessään aiheuttaa kuitenkin joskus ylikuormittumista myös pääosin hyvin selviytyville vanhemmille.

Avainsanat: myönteinen vanhemmuus, arki, lapset, tunteet, kasvatus

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 MUUTTUVA PERHE	8
2.1 Perhe käsitteenä	8
2.2 Individualismi ja perhe	10
2.3 Lapsen korostunut asema	12
2.4 Asiantuntijatiedon kasvava merkitys	14
2.5 Huoli perheestä ja vanhemmuudesta	15
3 VANHEMMUUS PERHEEN ARJESSA.....	20
3.1 Vanhemmuus ja vanhempien tehtävät	20
3.2 Myönteinen vanhemmuus auktoritatiivisuutena	22
3.3 Tunteet osana myönteistä vanhemmuutta	26
3.4 Arkinäkökulma perheeseen ja vanhemmuuteen	29
3.5 Perhearjen ja vanhemmuuden ideaalien kohtaaminen	32
3.6 Vanhemmuuden haasteet arjessa	36
4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	42
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	43
5.1 Arjen vanhemmuuden tutkimisen metodologiset lähtökohdat	43
5.2 Kohdejoukkona pikkulapsiperheiden vanhemmat	45
5.3 Triangulaatio aineistonkeruussa.....	47
5.4 Aineiston analyysi.....	50
5.5 Aineistonkeruun luotettavuus	54
5.5 Eettiset kysymykset	57
6 VANHEMPIEN PERIAATTEET JA TAVOITTEET	59
6.1 Käytännönläheistä kehityksen tukemista	59
6.2 Arjen yhteiset pelisäännöt	60
6.3 Tietoista kasvattamista arjessa	63
6.4 Pitkän tähtäimen tavoitteita.....	65
6.5 Lähtökohtana lapsen hyvinvointi	68
7 ANTOISA JA HAASTAVA VANHEMMUUS	70
7.1 Arjen vanhemmuuden eri puolet.....	70

7.2 Yhdessäoloa ja välittämistä.....	71
7.3 Kiireen sävyttämä arki	75
7.4 Vanhemmat arjen palapelin rakentajina.....	82
8 ISIEN JA ÄITIEN ERILAINEN ARKI	87
8.1 Epätasaista vastuunjako	87
8.2 Yhteinen tavoite, erilliset tehtävät	88
8.3 Pieniä edistysaskeleita perinteiden puristuksessa	92
9 POHDINTA	95
9.1 Keskeiset tutkimustulokset ja johtopäätökset	95
9.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia	101
9.3 Jatkotutkimusehdotuksia.....	105
LÄHTEET.....	107
LIITTEET	121
LIITE 1: Haastattelurunko	121
LIITE 2: Tässä tutkimuksessa hyödynnetyt aikuisten päiväkirjan osat.....	125
LIITE 3: Esimerkki analyysistä teemassa arjen vanhemmuuden myönteiset piirteet	129

1 JOHDANTO

Niin äitiys, isyys kuin perhe yleensä nähdään keskeisinä lapsen kehitystä muovaavina tekijöinä, sillä vanhemmat luovat lapsen ensimmäisen ja merkittävimmän kasvuympäristön (Alasuutari 2003, 21; Pulkkinen 1984, 252). Leinosen (2004) mukaan tieteellisessä tutkimuksessa onkin aktiivisesti pyritty määrittelemään hyvää kasvatusta ja lapsen kasvuympäristöä, minkä lisäksi tarjolla on paljon tietoa vanhemmuuden vaikutuksista lasten kehitykseen ja hyvinvointiin. Näin ollen myös myönteisen vanhemmuuden teemaa on viime vuosien perhetutkimuksessa sivuttu paljon, mutta käsitteenä sitä ei silti ole yksiselitteisesti määritelty. Useimmiten myönteistä vanhemmuutta on lähestytty Baumrindin (1966; 1989) kuvaileman auktoritatiivisen kasvatustyylin ominaispiirteiden kautta, joita ovat sekä lapsen toiminnan kontrollointi sopivassa määrin että tämän tarpeisiin vastaaminen. Myös Maccobyn ja Martinin (1983) tähän määritelmään lisäämää vanhemman lastaan kohtaan osoittamaa emotionaalista lämpöä on painotettu. Pulkkinen (1994) taas puhuu lapsikeskeisestä eli lasta kannustavasta, tukevasta ja keskusteleavasta kasvatuksesta.

Auktoritatiivisen kasvatuksen positiivisesta vaikutuksesta lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen on saatu runsaasti näyttöä. Tällainen myönteinen vanhemmuus näyttää tukevan esimerkiksi itsesäätelyn, sääntöjen omaksumisen, käyttäytymisen säätelyn ja empatiakyvyn kehitystä sekä lisäävän lapsen hyvinvointia ja pärjäämistä yleensä. (Amato & Fowler 2002; Baumrind 1989; Davidov & Grusec 2006; Eisenberg, Zhou, Spinrad, Valiente, Fabes & Liew 2005; von Suchodoletz, Trommsdorff & Heikamp 2011.) Pulkkinen (1984, 19) korostaakin, että lapsen kehityksen kannalta eniten merkitystä on vanhempien ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella. Juuri vanhemmuuden tunneulottuvuus ja perheessä vallitseva kasvatusilmapiiri on herättänyt tutkijoiden keskuudessa yhä suurempaa kiinnostusta (Alasuutari 2003, 21; Larson & Almeida 1999).

Vanhemmuuden merkityksestä lasten kehitykselle ollaan siis yksimielisiä, ja listauksia sitä parhaiten tukevista toimintatavoista on tehty paljon. Myös myönteinen vanhemmuus nähdään nimensä mukaisesti usein juuri näiden suotavina pidettyjen vanhemmuuden piirteiden kautta korostaen samalla vanhemmuuden tunneulottuvuutta. Tässä tutkimuksessa halutaan kuitenkin tehdä pesäeroa arvolatautuneeseen *hyvän*

vanhemmuuden käsitteeseen. Näkemyksenä on, että vanhemmuus on paljon muutakin kuin tiettyjen toimintatapojen noudattamista tai oikein menettelemistä. Kuten Jokinen (2005, 123) toteaa, vanhemmuus viittaa moneen asiaan – myös kokemuksiin kasvattajana onnistumisesta ja iloon isänä tai äitinä olosta. Näin ollen myönteinen vanhemmuus määritellään tässä tutkimuksessa paitsi lapsen kehityksen tukemiseksi ja tämän hyvinvoinnista huolehtimiseksi, myös positiivisiksi kokemuksiksi ja tunteiksi arjen vanhemmuuteen liittyen.

Erityisen mielenkiintoiseksi myönteisen vanhemmuuden teeman tekee se, että viimeaikoina niin asiantuntijapuheenvuoroissa kuin julkisessa keskustelussa yleensä on esitetty huolestuneita kannanottoja perheiden ja vanhemmuuden tilasta (Bardy 2001; Huttunen 2001, 36). Vaikka tällainen huolipuhe onkin ehkä ollut ylimitoitettua, on totta, että vanhemmuus todella on uudenlaisten haasteiden edessä. Onkin ristiriitaista, että samaan aikaan kun saatavilla on jatkuvasti uusia ohjeita ja mielikuvia oikeanlaisesta vanhemmuudesta, on vanhempana olemisesta tullut yhä vaativampi tehtävä, sillä ympäröivässä yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat heikentäneet isänä ja äitinä toimimisen edellytyksiä. (Korhonen 2006.) Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi lapsiperheiden lisääntynyt köyhyys, työelämän kiihtynyt tahti sekä kasvaneet lapsen yksilöllisyyden huomioimisen ja kasvatukseen panostamisen vaatimukset (Kivimäki 2003; Moisio 2007; Rönkä ym. 2009; Sauli 2001).

Sekä julkinen keskustelu että tieteellinen tutkimus keskittyvät helposti etsimään kaikkea mikä on vialla, ongelmallista tai korjaamista vaativaa, minkä vuoksi myös perhetutkimuksessa olisi tilaa hieman positiivisemmalle näkökulmalle. On tosiasia, että monet vanhemmat kohtaavat tehtävässään yhä suurempia haasteita. Mutta kuten Vuori (2001, 18) toteaa, vanhemmuuden ideaalit sekä neuvot lastenkasvatukseen ovat samaan aikaan yhä helpommin jokaisen saatavilla. Vanhemmuudesta ollaan siis huolissaan ja toisaalta tiedetään sen merkitys lapsille. Voidaan myös sanoa, että muuttuvassa ja epävakastuvassa maailmassa myönteisen vanhemmuuden tärkeys kasvaa entisestään. Ottaen huomioon vallitsevat yhteiskunnalliset olosuhteet ja vanhemmuuden ympärillä viime vuosina velloneen keskustelun, nykyvanhemmuuden todellisuudesta voidaan saada realistinen kuva vain tutkimalla perheiden arkea.

Dalyn (2003) mukaan perhettä koskevat tutkimukset ja teoriat eivät ole onnistuneet tavoittamaan sitä todellisuutta, jossa perheet oikeasti elävät, vaan olisi nimenomaan syvennyttävä lähemmin perheiden arkeen. Tässä tutkimuksessa halutaankin luoda kuvaa vanhemmuudesta arjessa sen eri tasoilla: niin vanhempien

sosiokulttuurisessa kontekstissa syntyvistä vanhemmuuteen liittyvistä näkemyksistä kuin jokapäiväisessä elämässä toteutuvasta vanhemmuudesta iloineen ja suruineen. Näkökulmana toimii myönteinen vanhemmuus, eli tavoitteena on selvittää, millaisen kuvan tällainen positiivinen lähestymistapa tuottaa perheen arjesta sen sijaan, että perhearjen oletettaisiin olevan lähinnä ongelmien ja vaikeuksien täyttämää. Näkemyksemme mukaan myönteinen vanhemmuus arjessa ei myöskään ole vain myönteisten vaikutusten suuntaamista lapsen vanhemmuuden kautta, vaan myönteisiä kokemuksia tuottavaa vastavuoroista aktiivisuutta arkielämän toimintoihin sulautuneena.

Perheen arjesta maalaillaan siis usein varsin negatiivisia, huolipuheen värittämiä kuvia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on puolestaan keskittyä siihen, millaisena perheiden arkitodellisuus näyttäytyy myönteisen vanhemmuuden näkökulmasta. Pyrkimyksenä on selvittää, mitä vanhempana toimimiseen liittyviä periaatteita ja tavoitteita isillä ja äideillä on, millaisia myönteisiä ja toisaalta haasteellisia piirteitä arjen vanhemmuuteen sisältyy sekä onko isien ja äitien arjen vanhemmuudessa eroavaisuuksia. Tavoitteena on päästä käsiksi arjen vanhemmuuteen sellaisena, kuin vanhemmat itse sen näkevät, kokevat ja tuntevat. Tutkimusta varten haastateltiin viittä isää ja seitsemää äitiä. Lisäksi vanhemmilta kerättiin päiväkirja-aineistoa. Saatu aineisto analysoitiin pääasiassa laadullisesti, mutta myös määrällisiä menetelmiä hyödynnettiin.

2 MUUTTUVA PERHE

2.1 Perhe käsitteenä

Arkista ja tuttua ilmiötä, perhettä, pidetään usein luonnollisena ja itsestään selvänä, minkä vuoksi sen ei nähdä tarvitsevan erityistä huomiota tai pohdiskelua (Nätkin 2003). Tilastollisesta näkökulmasta perheen muodostavat samassa taloudessa asuvat henkilöt (Perheet 2010). Käytännössä perheenä ymmärretään kuitenkin yleisesti nimenomaan lapsiperhe. Usein perhe käsitetäänkin ajassa kehittyväksi, jolloin se alkaa lasten syntymästä ja päättyy näiden kotoa pois muuttoon. Tässäkin näkemyksessä lasten rooli korostuu: parisuhde tai avioliitto ei riitä muodostamaan perhettä, vaan siihen on kuuluttava lapsia. (Gillis 2003.) Tosiasiassa perheisiin kuuluvan väestön osuus suomalaisista on 76 %, joista 40 % kuuluu lapsiperheisiin (Perheet 2010). Tilastojen määritelmän perheestä voidaan kuitenkin sanoa olevan osittain puutteellinen ja yksipuolinen (Paajanen 2007, 9, 12).

Viime vuosina perhe on käsitteenä ja ilmiönä joutunut kriittisen tarkastelun ja uudelleenmäärittelyn kohteeksi. Beck-Gernsheimin (2002, 2) mukaan elämisen tapoja ja ihmissuhteiden luomista muovanneet yhteiskunnalliset muutokset ovat johtaneet siihen, että perheen määritelmästä ei ole selvyttä: ei politiikan, ei akateemisen tutkimuksen eikä jokapäiväisen elämän saralla. Se, mitä perheen käsitteellä tarkoitetaan, on pitkälti riippuvainen siitä, kenen näkökulmasta määrittely tapahtuu ja mikä sen tarkoitus on. Perhe on siis tulkinnallinen käsite, jonka merkityksiä voidaan muuttaa antamalla sille uusia määritelmiä (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 62). Kuten Sevón ja Notko (2008) toteavat, perhesuhteet vaikuttavat keskeisellä tavalla ihmisten elämään ja niitä määrittävät niin biologinen, sosiaalinen, taloudellinen, moraalinen kuin emotionaalinen ulottuvuus. Perhesuhteet ovat myös lakien ja erilaisten institutionaalisten rakenteiden säätelemiä sekä kulttuuristen, yhteiskunnallisten, sosiaalisten ja yksilöllisten merkitysten ympäröimiä. (Sevón & Notko 2008.) Perhettä voidaankin määritellä eri näkökulmista, kuten perheen rakenteen, sukulaisuussuhteiden, asumisjärjestelyiden tai sen tehtävien perusteella (Hill 1995). Esimerkiksi Juuti (1996) katsoo perheen toteuttavan hyvinvointiyhteiskunnassa suvunjatkamisfunktiota, kasvatus- ja sosialisatiofunktioita, primääristä tunnesiteiden ylläpitämisen funktiota ja sukupuolista funktiota. Lisäksi perheen tehtäviin lukeutuvat

uuden sukupolven synnyttäminen – toisin sanoen työvoiman sukupolvittainen uusintaminen – lapsista huolehtiminen ja heidän kehityksensä edistäminen sekä kiintymyksen, rakkauden ja toisten tukemisen ilmentäminen eli niin sanottu tunnetehtävä. (Juuti 1996, 191–192.)

Perhe ja kaikki siihen liittyvä, kuten perheenjäsenen roolit, tehtävät ja suhteet, ovat siis jatkuvan uudelleenarvioinnin ja neuvottelun kohteena. Subjekttiivisten perhekäsitysten merkitys perheen määrittelyssä onkin kasvanut. Kuten Paajanen (2007) toteaa, ihmisten oma elämäntilanne on vahvasti sidoksissa siihen, miten he määrittelevät perheensä. Tämän päivän Suomessa perheen määrittely näyttäisi toisaalta keskittyvän lapsiin ja toisaalta tulleen sallivammaksi avoliittojen ja samaa sukupuolta olevien pariin kohdalla. (Paajanen (2007 28, 36.) Myös Castrén (2007) painottaa, että perheen yksiselitteinen ja objektiivinen määrittäminen on tullut mahdottomaksi: perhe on yhä useammin se, minkä kukin perheeseen kokee. Perheen määrittelystä onkin tullut hyvin henkilökohtainen asia. (Castrén 2007.) Jallinojan (2000, 193, 195) mukaan perhettä ei enää voidakaan pitää käsitteenä, joka voidaan määritellä tiettyjen yleispätevien kriteerien kautta. Päinvastoin, perhettä määrittävät nykyään henkilökohtaiset mieltymykset, kiintymys ja kanssakäyminen. Onkin alettu ajatella, että jokaisella on oikeus määritellä perhe itse. Voidaan siis sanoa, että nykypäivän perhe-elämää ja -suhteita luonnehtii tietoisesti tuleminen ja refleksiivisyys (Nätkin 2003).

Nätkinin (2003) mukaan perheeseen liittyvässä julkisessa ja asiantuntijakeskustelussa etsitään kuitenkin jatkuvasti oikeaa ja luonnollista perhettä, jolloin viitataan usein heteroseksuaalisen parisuhteen varaan rakentuvaan ydinperhemalliin, joka nähdään lasten kannalta parhaana vaihtoehtona. Yesilova (2007) puolestaan toteaa, että ydinperheen perusasetelman oletetaan usein sisältävän normaaliksi kehittymisen ja hyvinvoinnin edellytykset, minkä vuoksi epätavanomaisempien perheiden ajatellaan todennäköisemmin olevan epäterveitä tai tasapainottomia. Tämä ydinperhe-ideologia on ollut vallalla jo pitkään niin arkiajattelussa, tutkimuksessa ja asiantuntijapuheessa kuin myös laajemmin koko yhteiskunnan tasolla. Todellisuudessa perhemuodot ovat moninaistuneet ja erilaisista vaihtoehdoista on tullut normaaleja (Nätkin 2003). Tässä tutkimuksessa perhettä tarkastellaan silti varsin perinteisestä isän, äidin ja lasten muodostaman perheen näkökulmasta kuitenkin huomioiden sen, että tutkimus luo näin ollen kuvaa vain yhdenlaisen perhetyypin arjesta.

2.2 Individualismi ja perhe

Perheen määrittelyn ongelmallisuus on korostunut entisestään, kun perheet itsessään ovat monimuotoistuneet yhteiskunnallisten muutosten myötä. Näitä muutoksia on tärkeää tarkastella juuri perheen kautta, sillä monet niistä eletään, koetaan ja ratkaistaan perheissä (Forsberg 2003). Perhe-elämä on kokenut dramaattisia mullistuksia kolmen viimeisen vuosikymmenen aikana lähes kaikkialla Euroopassa, minkä seurauksena lapset elävät yhä erilaisemmissa perheympäristöissä (Clarke & Joshi 2003). Näyttää myös siltä, että vanhemmuus, parisuhde ja perhe ovat kehittymässä erillisiksi instituutioiksi, minkä vuoksi vanhemmuutta ei välttämättä enää liitetä perheeseen (Korhonen 1999, 30). Myös Juuti (1996, 192) viittaa perheen läpikäymiin muutoksiin puhuen sen modernisoitumisesta, jota ilmentävät esimerkiksi yleistyneet avioerot ja avoliitot, syntyvyyden aleneminen sekä perheenjäsenten lisääntyvä autonomia.

Kehityskulkujen, jotka ovat vaikuttaneet vanhojen perhekäsitysten joutumiseen kyseenalaistetuksi, voidaan sanoa olevan pitkälti seurausta yksilöllistymisestä eli individualismista. Beck-Gernsheimin (2001, 7) mukaan on kyse siitä, että perinteiset ihmisten elämää määrittäneet sosiaaliset suhteet, siteet ja uskomusjärjestelmät menettävät merkitystään yksilöllisten valintojen ja subjektiivisten valintojen korostuessa, minkä seurauksena yksilöiden on ilman valmiita malleja etsittävä suunta elämälleen. Nätkinin (2003) mukaan perhe näyttää yksilöllistymiskehityksen myötä purkautuvan pienemmiksi osiksi perheenjäsenten yksilöityessä ja prosessien eriytyessä. Individualisaatio vaikuttaakin perheenjäsenten välisiin suhteisiin monin tavoin (Beck-Gernsheim 2001, 86). Näkyvimpiä yksilöitymiskehityksen ilmenemismuotoja ovat olleet sukupuolten työnjakoon ja rooleihin liittyvät muutokset (Huttunen 2001, 44).

Lainiala (2010) mainitsee perinteisen keskiluokkaisen perhemallin tunnuspiirteiksi työssäkäyvän miehen ja kotia hoitavan naisen, jotka ovat menneet naimisiin ja hankkineet lapsia suhteellisen nuorina. Tällaisen perhetyypin vielä ollessa vallalla syntyvyys oli korkeaa ja parisuhteet vakaita, minkä lisäksi sen ihanteellisuuteen uskottiin. 1900-luvun loppupuolella kahden ansaitsijan perheet kuitenkin lisääntyivät ja kotiäitien määrä väheni, minkä myötä on alettu puhua moderneista isistä ja tasa-arvoisista pareista. (Lainiala 2010, 44.) Naisten osuus työvoimasta kasvoi voimakkaasti 1960- ja 70-luvuilla jatkuen siitä eteenpäinkin (Vuori 2001, 29). Erityisesti tasa-arvon ajaminen miesten ja naisten välille on ruokkinut keskustelua vahvistuvasta tai

voimistuvasta isyydestä ja osallistuvista isistä, jotka ottavat äidin rinnalla aiempaa suuremman roolin kotitöissä sekä lasten hoidossa ja kasvatuksessa (Huttunen 2001, 163–164), kun ne 1960-luvulle asti katsottiin lähes kokonaan äidin tehtäviksi (Vuori 2001, 30). Perheenäitien työelämään siirtymistä pidetäänkin usein keskeisimpänä yksittäisenä tekijänä, joka on muovannut uudelleen perhettä ja perheenjäsenten välisiä suhteita (Huttunen 2001, 38).

Koska lähes yhtä suuri osa niin isistä kuin äideistäkin kuuluu tänä päivänä työvoimaan, isiltä odotetaan osallistumista paitsi perheen elättämiseen, myös lasten ja kodin hoitamiseen aiempaa aktiivisemmin (Paajanen 2006, 95). Julkisessa keskustelussa onkin viime aikoina puhuttu paljon jaetusta vanhemmuudesta, jossa vanhemmuus ja kotityöt ovat tasapuolisesti niin isän kuin äidinkin vastuulla, sekä uudesta, osallistuvammasta isyydestä (Böök 2001, 18–19). Huttunen (2001, 44) mukaan myös lapsiluvun pieneneminen on edistänyt lapsiperheiden vanhempien keskinäisen työnjaon tasa-arvoistumista. Nykyaika on kuitenkin tuonut perinteisen isän mallin tilalle paitsi entistä sitoutuneemmat isät, myös aikaisempaa ohuemman isyyden mahdollisuuden esimerkiksi avioerojen lisääntymisen myötä (Huttunen 2001, 150). Lisäksi on tosiasia, että vaikka isien osallistuminen kotitöihin näyttää lisääntyneen, naisten panos niiden tekemisessä ei silti ole pienentynyt, vaan naiset kantavat yhä suuremman vastuun kodinhoidosta (Piekkola & Ruuskanen 2006, 26; Jokinen 2005, 46). Hoivaava isyys ja jaettu vanhemmuus elävätkin tätä nykyä yhä lähinnä diskursseissa, eivätkä niinkään toteudu lapsiperheiden arjessa (Sevón & Huttunen 2002).

Huttunen (2001, 39) mainitsee lisäksi individualismin vaikuttaneen perheeseen esimerkiksi parisuhteen korostumisen, vanhemmaksi tulon lykkäämisen, eropäätöksen herkkyyden lisääntymisen ja perheen sisäisten sukupolvi- ja sukupuolierojen muuttumisen muodossa. Tilastojen valossa niin ensisynnyttäjien kuin ensimmäistä kertaa avioituvien ikä onkin jatkuvassa nousussa (Siviilisäädyn muutokset 2010). Kaikki tämä heijastelee toisaalta parisuhteen ja perheen muutosalttiutta ja epävakautumista, toisaalta elämän suunnitelmallisuuden lisääntymistä (Beck-Gernsheim 2002, 39, 50). Myös Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 111) toteaa, että vanhemmuutta koskevien päätösten tietoisuus on kasvanut. Beck-Gernsheim (2001) korostaa individualisaation merkitystä erityisesti naisten kannalta: heille on paitsi avautunut uusia mahdollisuuksia kouluttautumiseen ja ansiotyön tuomaan taloudelliseen autonomiaan, mutta toisaalta naisiin kohdistuu myös paineita

yksilöllisten elämänpolkujen rakentamisesta. Yksilöllistymiskehitys on myös – kuten Huttunenkin toteaa – tuonut mukaan avioliiton muuttumisen yhä enemmän emotionaaliseen tyytyväisyyteen perustuvaksi sekä avioerojen lisääntymisen. (Beck-Gernsheim (2001, 55–67, 72–73, 90.) Yksilöllisten valinnanmahdollisuuksien lisääntyessä vanhat elämisen mallit menettävät siis merkitystään, eivätkä yksilöt enää toimi yhtä ennustettavasti ja odotusten mukaisesti kuin ennen.

Tilastollisesta näkökulmasta juuri lapsiperheet ovat monimuotoistuneet, sillä vuosikymmenten takaisten kolmen eri perhetyypin sijaan tilastoista on nykyään löydettävissä kuusi eri tyyppiä: avioparien sekä yksihuoltajaäitien ja -isien perheet, avoparien perheet sekä rekisteröityjen samaa sukupuolta olevien pariskuntien perheet (Suomalainen lapsi 2007, 33–35). Perhesuhteiden näkökulmasta perheiden monimuotoistuminen tarkoittaa nimenomaan monien uudenlaisten sidosten syntymistä, kuten biologisen vanhemmuuden rinnalle astuvaa sosiaalista vanhemmuutta (Castrén 2007). Myös eri kulttuuritaustoja edustavien perheiden määrä on lisääntynyt (Sauli & Salmi 2001). Huttunen (2001, 39) puolestaan nostaa esiin perheiden koostumukseen liittyvänä muutoksena avioerojen määrän kasvusta johtuvan uusperheiden lisääntymisen. Se ei kuitenkaan ole ollut yhtä dramaattista kuin julkinen keskustelu on antanut ymmärtää (Perheet 2010). Yleisin perhemuoto Suomessa onkin yhä perinteinen kahden avioliitossa olevan vanhemman ja lapsen muodostama ydinperhe.

2.3 Lapsen korostunut asema

Paitsi isän ja äidin roolit, myös lasten asema perheessä on muovautunut yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksesta. Nätkinin (2003) mukaan lapsi on alettu nähdä yhä enemmän yksilönä ja kansalaisena, jolla on oikeus tulla kuulluksi. Vuori (2003) puolestaan toteaa, että nykypäivän kulttuurista hahmotustapaa perheestä voidaan kutsua psykososiaaliseksi eli siinä painottuu lapsen kehityksen tukeminen tämän ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen kautta. Tällainen näkemys hallitsee monin tavoin perheeseen liittyviä ajattelutapoja. Kuten Alanen (2001) toteaa, psykologis-pedagoginen tieto lasten kehityksestä ja kasvatuksesta on vaikuttanut aikuisten suhtautumiseen lapsia kohtaan: se on lisännyt halua ottaa huomioon lapsen näkökulman ja panostaa tämän elinolosuhteiden järjestämiseen. Lasten kasvuympäristöä pyritäänkin muovaamaan lasta paremmin huomioivaksi, mikä näkyy myös lisääntyneenä neuvotteluna ja haluna kuunnella tämän omia näkemyksiä

(Korhonen 2002). Voidaan sanoa, että sukupolvijärjestys, jossa auktoriteetti ja hierarkkisesti korkeampi asema perheessä kuului automaattisesti vanhemmalle, ei enää päde. Suhde lapseen on siis aiempaa tasavertaisempi. Korhonen (1999, 232) nimeää tällaisen muutoksen siirtymiseksi tottelevaisuus- ja kuuliaisuuskulttuurista keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin. Gabb (2008) puhuukin vanhemmuuden ja kasvatuksen demokratisoitumisesta, jota luonnehtii dialogisuus ja avoin kommunikaatio lasten ja vanhempien välillä. Vanhemmat siis neuvottelevat lastensa kanssa sen sijaan, että asettaisivat näille liudan sääntöjä, joita on noudatettava. (Gabb 2008, 99–100.)

Gabbin (2008, 108) mukaan nykypäivän vanhemmuuteen liittyvässä kirjallisuudessa korostetaan lisäksi vastuullista vanhemmuutta, jolle on ominaista lapsikeskeisyys ja tämän tarpeisiin panostaminen. Julkisessa keskustelussa onkin viimevuosina puhuttu paljon myös kasvatuksesta ja vanhemmuudesta projektina. Alasuutarin (2003) mukaan näkemykset lapsen kehityksestä jakautuvat kahteen leiriin: ensimmäisen tulkintatavan mukaan kehitys tapahtuu luonnostaan, toinen taas painottaa aikuisen tarjoaman ohjauksen ja virikkeiden merkitystä. Näkemys kasvatuksesta projektina korostaa kasvatustoiminnan tavoitteellisuutta, vanhempien aktiivista roolia sekä keinojen ja menetelmien arviointia. (Alasuutari 2003, 163–164.) Ziehe (1991, 86) puolestaan esittää, että käsitys lapsesta projektina viittaa tämän muovailtavuuteen: lapsen kasvua ja kehitystä ohjailemalla vanhemmat pyrkivät hyödyntämään tämän biologista, sosiaalista ja psyykkistä joustavuutta. Beck-Gernsheimin (1992; 2002) mukaan lasten kasvatuksen tarpeellisuudesta onkin tullut yleinen puheenaihe modernin yhteiskunnan aikaan siirtymisen myötä, sillä itse asiassa lapsi ja lapsuus oikeastaan vasta löydettiin tällöin. Niin suuret yhteiskunnalliset mullistukset, uudenlaisten pedagogisten mallien kehittäminen kuin median kasvava vaikutusvalta ovat muokanneet määritelmiä lapsesta ja siitä, mitä tämä tarvitsee. Seurauksena vallitsevaksi näkemykseksi on noussut lapsen kehityksen ohjaamisen tarpeellisuus. Lapsen ei siis voi antaa kasvaa omaan tahtiinsa, vaan vanhemmat pyrkivät saatavilla olevaa tietoa hyödyntäen vaikuttamaan tämän kehitykseen ja tekemään kaikkensa, jotta lapsi saisi ”parhaan mahdollisen alun elämälleen”. (Beck-Gernsheim 1992, 59-62; 2002, 90.)

Lasten kehityksen tukemisessa ja ohjaamisessa ovat vanhempien lisäksi mukana monet perheen ulkopuoliset tahot. Kuten Alasuutari (2003, 13) toteaa, nykyajan vanhemmat jakavat kasvatusvastuunsa ja vanhemmuutensa erilaisten yhteiskunnallisten kasvattajien kesken. Sotien jälkeen on vakiinnutettu hyvinvointivaltion ja kuntien hallinnoima järjestelmä, johon kuuluvat vielä tänäkin

päivänä lasten hoitoa, kasvatusta ja vanhemmuutta ohjaavat laitokset. Tätä kehitystä vauhditti vakaa usko koulutettujen ammattilaisten ja instituutioiden mahdollisuuksiin torjua ja lieventää inhimillisiä ongelmia. (Vuori 2001, 19, 23.) Vaikka koti, koulu ja päiväkotinähdään usein tärkeimpinä lapsen kasvua ja kehitystä ohjaavina tahoina, on kuvaan astunut nykypäivänä myös muita keskeisiä tekijöitä, kuten media ja vertaisryhmät. Onkin herännyt kysymyksiä siitä, kenellä on valta vaikuttaa lapsen kehitykseen. (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 18.)

2.4 Asiantuntijatiedon kasvava merkitys

Asiantuntijapuheella ja -tietoudella on tänä päivänä suuri vaikutus näkemyksiin perheestä ja vanhemmuudesta. Giddensin (1991, 30) mukaan spesifioituneella asiantuntijuudella on monimutkaistuneessa maailmassa yhä keskeisempi rooli ihmisten elämän kannalta. Kuten Vuori (2001) toteaa, myös vanhemmuutta ja lapsuutta koskeva asiantuntijuus on levittäytynyt yhä laajemmalle, institutionaalistunut ja samanaikaisesti erikoistunut, sekä koulutus ja tutkimus laajentunut yhä voimakkaammin kohti nykypäivää tultaessa. Samalla kun instituutioita on pystytetty, lakeja laadittu ja koulutusta järjestetty, on luotu tiedollista ja näkemyksellistä pohjaa äitien ja isien tehtävistä, velvoitteista, ongelmista ja ongelmien ratkaisemisesta. (Vuori 2001, 18.) Tämä asiantuntijatieto leviää ja uusintaa itseään kasvatukseen liittyvien diskurssien eli puhetapojen kautta. Diskurssit ovat sosiaalisesti jaettua todellisuutta: ne opitaan ja osataan usein niin hyvin, että niitä ei arjessa enää tunnusteta opituiksi ja osatuiksi, vaan yksinkertaisesti totuudeksi tai normaaliksi asioiden tilaksi (Vuori 2001, 81). Kasvatuksesta käytävä keskustelu ja asiantuntijapuhe siis sisäistyy ihmisten kasvatuskokemuksiksi ja realisoituu sitten kasvatustoiminnassa. Myös Alasuutari (2003) esittää, että lisääntyvä tutkimus ja median suuri rooli juurruttavat tieteellisiä ja ammatillisia tulkintoja laajemmiksi kulttuurisiksi tutkintamalleiksi. Näin ne tulevat osaksi arkipäivää, mikä näkyy vanhempien puhetavoissa esimerkiksi lapsi- ja perhepsykologisten teorioiden hyödyntämisenä. (Alasuutari 2003, 165–166.)

Korhonen (2006) toteaaakin, että täsmentynyt tieto lapsen kehityksestä ohjaa ja normittaa ”hyvää vanhemmuutta”. Kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyviä käsityksiä välitetään jatkuvasti eri medioiden kautta (Kemppainen 2001, 16). Puolimatkan (1999) mukaan vallan ja vastuun siirtyessä vanhemmilta ja lapsilta asiantuntijoille ja ammattikasvattajille joutuvat vanhemmat jatkuvasti varmistamaan

asiantuntijoilta lapsensa kehityksen suunnan normaaliutta. Tällöin oletetaan, että vanhemmilta puuttuvat valmiudet arvioida asiaa itse, koska heillä kaikilla ei ole alan koulutusta. (Puolimatka 1999, 281). Vanhemmuuteen kasvattamisesta ja vanhemmuuden tukemisesta onkin tullut lapsen kasvua ja kehitystä muovaavien instituutioiden, järjestöjen, asiantuntijoiden ja ammattilaisten yhteinen tavoite. Ammattilaisten kohtaaminen taas on sulautunut osaksi vanhempien ja lasten arkipäivää ja siten se on myös yhä tavallisempi tapa ratkaista ongelmia (Vuori 2001, 19, 43). Yesilovan (2007) mukaan perhekasvatuksen perusoletuksena on, että perheet ovat lähtökohtaisesti kykenemättömiä selviämään ilman yhteiskunnallista tukea.

Korhosen (2006) mukaan tänä päivänä on paitsi paljon niitä vanhempia, jotka eivät kykene tai jaksa olla kiinnostuneita asiantuntijoiden tarjoamasta tietämyksestä tai omasta vanhemmuudestaan yleensä, mutta myös yhä tunnollisempia vanhempia. Näiden vanhempien kohdalla itsensä vertaaminen asiantuntijatietoon tai hyvän vanhemmuuden malleihin taas herättää epävarmuuden ja syyllisyyden tunteita. Alasuutari (2006, 164) on puolestaan saanut haastattelututkimuksessaan näyttöä siitä, että asiantuntijuuden roolin korostuminen on johtanut vanhempien näkemyksissä kasvatuksesta ja kasvatusvastuusta yhteiskunnallisten kasvattajien tulkitsemiseen merkitykselliseksi osaksi kasvatuksen projektia. Asiantuntijatiedon jatkuvalla saatavillaololla voikin olla seuraamuksia, jotka eivät vain ja ainoastaan tue tai helpota vanhemmuutta.

2.5 Huoli perheestä ja vanhemmuudesta

Perhe-elämässä tapahtuneita mullistuksia pidetään usein ongelmina, koska ne kyseenalaistavat ydinperheihanteen keskeiset elementit ja luonnollisena pidetyn perustan (Nätkin 2003). Huttusen (2001, 36) mukaan suomalainen perhe on ollut 1960-luvulta lähtien monenlaisten muutosten kohteena, minkä myötä julkisessa asiantuntijapuheessa onkin esitetty huolestuneita kannanottoja perheen kriisistä, murenemisestä ja jopa häviämisestä. Keskustelu on kohdistunut paitsi perheeseen instituutiona, myös ohenevaan vanhemmuuteen, jota ilmentävät lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyönti sekä vanhempien neuvottomuus (Bardy 2001). Usein puheenvuoroja esitetään nimenomaan lasten edun nimissä, ja onkin arvailtu muun muassa perheiden hajoamisen, perhemuotojen moninaistumisen ja naisten kotoa työelämään siirtymisen vaikutuksia lapsiin. Kuten Kinnunen, Sallinen ja Rönkä (2001)

sekä Pösö (2007) toteavat, lasten kasvaneesta pahoinvoinnista puhuttaessa viitataan usein huolestuttaviin lastensuojelutilastoihin. Vilkas mielipiteidenvaihto on keskittynyt muun muassa lasten syrjäytymiseen, sosiaalisten taitojen puutteeseen ja masentuneisuuteen – siis ennen kaikkea sosiaalisiin ja psyykkisiin seikkoihin (Bardy 2001).

Kuronen (2003) puolestaan esittää erityisesti avioeroihin liittyvän keskustelun kohdistuvan lapsille mahdollisesti aiheutuvien haittojen lisäksi perhe- ja avioliittoinstituutioiden rapautumiseen. Poliitikot ovat myös ilmaisseet huolensa pienentyneistä lapsiluvuista (Gissler, Klemetti, Lammi-Taskula & Miettinen 2009). Näiden ohella työelämän kiihtyvistä tahdistista ja kasvavista vaatimuksista on tullut keskeinen puheenaihe Suomessa (Kinnunen, Sallinen & Rönkä 2001; Kivimäki 2003). Työssäkäyviä vanhempia onkin arvosteltu liiallisesta työkeskeisyydestä ja siitä, etteivät he ole riittävästi läsnä lastensa elämässä (Suomalainen lapsi 2007, 263). Keskusteluun on lisäksi noussut yhteiskunnallisten ongelmien, kuten esimerkiksi laman, taloudellisten vaikeuksien ja työttömyyden, heijastuminen perheeseen (Alasuutari 2003, 23). Perheen kohtalosta on oltu erityisen huolissaan mitä luultavimmin siksi, että sen merkitys koko yhteiskunnan kannalta nähdään suurena. Kuten Marin (1994) toteaa, perhettä on pidetty tietyllä tapaa yhteiskunnan selkärankana, jonka hajoaminen heijastelee koko yhteiskunnan tilaa. Myös Yesilova (2007) viittaa perheeseen yhteiskunnan ”ydinsoluna”: usein ajatellaan, että kun perhe voi pahoin, myös yhteiskunta voi huonosti. Jallinoja (2006) puolestaan on tutkinut Helsingin Sanomien sivuilla vuosituhaten alussa käytyä keskustelua perheiden puolesta. Tällöin oltiin huolissaan työn kasvavista vaatimuksista, perheiden pahoinvoinnista ja hukassa olevasta vanhemmuudesta. Tällainen familistinen eli perhemyönteinen aate vastustaa individualismin eetosta korostaen perheiden ja yhteisöllisyyden tärkeyttä. (Jallinoja 2003, 11, 24.) Yksilöllisyyden korostuminen onkin nähty uhkana huolenpidolle ja yhteisöllisyydelle (Korhonen 2002).

Myös Virkki (1994, 6) mainitsee, että yksilöllistymisen on ajateltu haurastuttavan perheen ideologista perustaa, ja että perhe on menettänyt kasvatus- ja hoivatehtäviään yhteiskunnalle. Huttusen (2001, 36) mukaan perheen vastuuta jäsenistään on 1960-luvulta lähtien siirretty hyvinvointivaltioajattelun nimissä yhteiskunnan harteille, minkä vuoksi erityisesti 1970-luvulla vähäteltiin perheen yhteiskunnallista merkitystä. Pelätäänkin, että aikuisten auktoriteetti on murentunut tai että kodit ovat menettäneet otteensa kasvatuksesta. Useimmiten näin puhuvat

nimenomaan kasvatuksen asiantuntijatahot (Korhonen 2002). Perheen subjektiivinen kehitys on kuitenkin ollut päinvastaista: perhe instituutiona jatkaa olemassaoloaan, se on tärkeä osa ihmisten elämää, ja perheellistyminen on edelleen suosittua. (Huttunen 2001, 36.) Bengton, Biblarz ja Roberts (2002, 158–159) ovatkin pitkittäistutkimuksensa tulosten valossa esittäneet vasta-argumentteja keskustelulle perheen merkityksen vähenemisestä ja sen viimeaikaisten muutosten vaikutuksista uusiin sukupolviin. Tutkimus antoi viitteitä muun muassa siitä, että perhe ja perhesuhteet ovat yhä tärkeitä, eivätkä lisääntyneet avioerot tai äitien siirtyminen työelämään automaattisesti pilaa lasten tulevaisuutta. Myös Beck-Gernsheim (2001, 85–86; 2002, 10) on sitä mieltä, että perhe ei ole hajoamassa tai katoamassa – se vain muuttaa muotoaan. Perheen muutokset ja moninaisuus eivät siis merkitse perheinstituution häviämistä (Castrén 2007).

Kuten Kagitçibaci (2005) korostaa, relationaalisuus on yhä tärkeä osa ihmisten elämää siinä missä autonomisuuskin. Perheen katoamisen sijaan vaikuttaa itse asiassa siltä, että nykyään perheiksi nimenomaan halutaan tulla. Perheet ja perhesuhteet ovat siis yhä toivottuja. (Sevón & Notko 2008.) Juuti (1996) esittääkin, että vaikka perheen tehtävät ovat ehkä kaventuneet ja perinteinen perhe menettänyt valta-asemaansa, perheen merkitys ihmisten elämässä ei ole pienentynyt. Itse asiassa perheen tärkeyttä on alettu painottaa yhä enemmän, sillä se edustaa muutosalttiissa postmodernissa yhteiskunnassa jatkuvuutta ja pysyvyyttä ja on yhä tunnesiteiden keskus. (Juuti 1996, 192–193.) Myös tilastot kertovat perheellistymisen suosiosta suomalaisten keskuudessa: syntyvyys on lievässä nousussa, jota on jatkunut jo viimeisten kahdeksan vuoden ajan (Syntyvyys 2010). Myös avioliittojen määrä on kasvanut – tosin niin on avioerojenkin (Siviilisäädyn muutokset 2011). Lisäksi perheen tärkeys näkyy siihen liitettävissä merkityksissä. Suomalaisten käsityksissä perheestä mielenkiintoinen uusi piirre on se, että perhe merkitsee nykyään entistä useammalle suojaa, kuulumista johonkin, järjestystä elämässä ja perinteitä (Paajanen 2007, 26). Perhe ei siis selvästikään ole menettänyt merkitystään, päinvastoin. Morgan ja King (2001) puolestaan esittävät, että vanhemmuudesta tekee tänä päivänä tavoiteltavaa paitsi vanhempi–lapsi-suhteen palkitsevuus itsessään, myös lasten hankkimisen näkeminen sosiaalisena arvona.

Useiden tutkimusten valossa voidaan todeta, että myöskään vanhemmuudesta ei ole syytä olla huolissaan ainakaan siinä määrin, kuin julkinen keskustelu antaisi olettaa. Esimerkiksi Kivijärven, Röngän ja Hyväluoman (2009)

pikkulapsiperheiden arkea selvittänyt tutkimus antoi viitteitä siitä, että vanhemmuus ei todellisuudessa ole hukassa tai kohtuuton taakka. Vanhempien näkemyksissä se on avartava, antoisa rooli ja kasvun paikka sisältäen toki haasteita, ajoittaista stressiä ja epävarmuuden hetkiä. Lisäksi vanhemmat ovat nykyään aiempaa tietoisempia omasta tehtävästään vanhempina. (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009.) Kinnusen, Malisen ja Laitisen (2009) perheen ja työn yhteensovittamista selvittäneen tutkimuksen tulokset taas kertovat, että arjen kiireistä huolimatta lapset pyritään hoitamaan hyvin ja tinkiminen tapahtuu kaikesta muusta paitsi lasten tarpeista. Ainakin tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien keskuudessa lasten hyvinvointi ja perhe-elämästä huolehtiminen nähtiin erityisen tärkeänä. Gillis (2003) puolestaan toteaa, että modernille perheelle on ominaista perheen ajan käytön ja arjen organisoiminen lasten ehdoilla (Gillis 2003), mikä sekin puhuu omaa kieltään perheen tärkeydestä.

Epäily lasten kasvatuksen tilasta on kohdistunut erityisesti kotikasvatukseen ja vanhemmuuteen. Bardyn (2002) mukaan julkisessa keskustelussa on ilmaistu huolta muun muassa lasten heikosta huolenpidosta, levottomuudesta, oppimisvaikeuksista ja mielenterveysongelmista. Toisaalta on kuitenkin huomautettu, että monissa nykyperheissä lapsille omistaudutaan sellaisella antaumuksella, joka ei olisi edellisille sukupolville ollut edes mahdollista. Nykypäivän vanhempien joukossa onkin selvästi tiedostavampia ja vastuullisempia vanhempia kuin edellisissä sukupolvissa. (Bardy 2002.) Valitettavasti on väistämätöntä, että on löydettävissä molempia ääripäitä edustavaa vanhemmuutta: niin huoltapitävää kuin välinpitämätöntäkin. Vanhemmuuden voidaan siis sanoa moninaistuneen (Korhonen 2002; 2006, 51.) Useimmat lapsiperheiden vanhemmat onnistuvat Lammi-Taskulan ja Salmen (2009) mukaan löytämään tasapainon arkielämän eri vaatimusten välillä. Kaikkien kohdalla näin ei kuitenkaan tapahdu. Bardyn (2001) mukaan ajatellaan yleisesti, että perheillä menee pääsääntöisesti hyvin ongelmien kasautuessa pienelle joukolle. Vaarana on kuitenkin, että tämä pahoinvoivien perheiden, vanhempien ja lasten joukko on luultua suurempi ja kasvaa jatkuvasti.

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana suomalaiset lapsiperheet ovat jakautuneet yhä selvemmin kahteen luokkaan myös taloudellisesti. Osa perheistä on hyvätuloisia molempien vanhempien käydessä työssä, ja näillä perheillä meneekin taloudellisessa mielessä hyvin tai jopa aikaisempaa paremmin. Työttömyydestä kärsivien vanhempien, opiskelevien lapsiperheiden, yksinhuoltajien ja lastaan kotona hoitavien asema taas on huonontunut kohonneiden elinkustannusten vuoksi. (Lainiala

2010, 55.) Moisio (2007) puhuu lapsiperheiden polarisaatiosta, sillä niiden heikko asema tulonjaossa johtuu ennen kaikkea tuloerojen kasvusta lapsiperheiden keskuudessa. Kaiken kaikkiaan lapsiperheiden toimeentulo on heikompaa kuin muilla talouksilla ja yhä suurempi osa lapsista kuuluu pienituloisiin perheisiin (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 51; Salmi, Sauli & Lammi-Taskula 2009). Lapsiperheiden toimeentulo onkin saanut julkista huomiota tilastoissa näkyvän tuloerojen ja suhteellisen pienituloisuuden vuoksi (Suomalainen lapsi 2007, 282). Lapsiperheiden pienituloisuus selittyy perheiden elämäntilanteella. Se kuitenkin muovaa perheympäristöä niukkuuden, ahtauden ja stressaantuneisuuden kautta. (Sauli 2001.) Onkin totta, että nyky-yhteiskunta sisältää monia piirteitä, jotka omalta osaltaan heikentävät vanhempana toimimisen edellytyksiä. Leinosen, Solantauksen ja Punamäen (2003, 416) mukaan vanhemmuuden laatuun heijastuvat monet perheen ulkopuoliset tekijät, kuten taloudelliset ongelmat, työtaakka ja saatavilla oleva tuki. Nämä seikat vaikuttavat siihen, kuinka perhe arjestaan selviytyy.

Huoli perheiden hyvinvoinnista ei siis ole täysin aiheeton. Jokinen (2005, 137) on kuitenkin sitä mieltä, että vanhemmuuden hukassaolosta puhuminen on tapa, jolla yhteiskunta joko valtuuttaa jäseniään toimimaan tai jähmettää heitä. Tällaiset diskurssit eivät olekaan omiaan helpottamaan sosiaalisia ongelmia, koska ne eivät ole näistä vaikeuksista kärsivien ihmisten käytettävissä. Myös Lammi-Taskula ja Salmi (2008) toteavat, että puhe vanhempien ensisijaisesta vastuusta lastensa kasvatuksessa ja vanhemmuuden kateisiin joutumisesta voivat omalta osaltaan lisätä vanhempien epävarmuutta omista kyvyistään erityisesti silloin, jos ei oteta huomioon viime vuosien yhteiskuntapolitiikan ja työelämän vaikutuksia. Korhonen (2002) esittääkin, että vanhempien epävarmuuden päivittelyä hyödyllisempää olisi pohtia, miksi vanhemmuus ja kasvattaminen on tullut niin vaikeaksi. Vanhemmuuden velvoitteista selviämiseen kun tarvitaan nykypäivänä niin psyykkisiä, sosiaalisia kuin taloudellisiakin resursseja, ja niitä omaavat pärjäävätkin hyvin. Perheet, joissa on psyykkisiä vaikeuksia, jotka ovat sosiaalisesti eristäytyneitä tai joissa taloudellinen tilanne lähentelee köyhyyttä, tarvitsevat yhteiskunnan tukea. (Korhonen 2002.)

3 VANHEMMUUS PERHEEN ARJESSA

3.1 Vanhemmuus ja vanhempien tehtävät

Vanhemmuuden tutkimuksella on Aunolan (2005) mukaan pitkät perinteet. Vanhemmuutta ja vanhempana toimimista on lähestytty monista eri näkökulmista: voidaan puhua esimerkiksi vanhemmuustyyleistä, kasvatuksesta, kasvatuskäytännöistä tai vanhemmuuteen liittyvistä uskomuksista (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009). Vanhemmuuden määrittely ei olekaan aivan yksinkertainen tehtävä sen moniulotteisuuden vuoksi ja huolimatta sen arkipäiväisyydestä ilmiönä. Kuten Aunola (2004) toteaa, sanalla vanhemmuus viitataan isänä tai äitinä olemisen tapaan, jonka tarkoituksena on auttaa lapsia kasvamaan. Kurosen (2003) mukaan vanhemmuuteen kuuluu useita ulottuvuuksia, kuten tunnesuhde, huolenpitotyö, kasvattaminen ja taloudellinen vastuu, jotka joko liittyvät toisiinsa tai sitten eivät. Lisäksi vanhemmuuden eri osa-alueisiin kohdistuu myös juridista säätelyä. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 36) puolestaan on sitä mieltä, että vanhemmuuden ydin on lapsen hyvinvoinnin asettamisessa vanhempien omien tarpeiden edelle. Arjessa vanhemman tehtävänä onkin huolehtia lapsen perustarpeista, kuten levosta, ravinnosta ja puhtaudesta (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 119).

Pulkkisen (2002) mukaan perusoletuksena on, että lapsen riippuvuus vanhemmistaan jo pelkästään hengissä säilymisen vuoksi luo pohjan sille sosiaaliselle vuorovaikutukselle, jossa lapsen kehitys tapahtuu. Värri (1997, 103–104) toteaa, että vanhempien ja lapsen suhde perustuu vanhempien auttamisvastuuseen avuttomasta lapsestaan. Tamminen (2004, 69, 73) puolestaan korostaa vanhemmuuden olevan ennen kaikkea lapsen ja aikuisen välinen ihmissuhde, ei vain tietty rooli ja joukko tehtäviä, joihin lapsen saanti velvoittaa. Se on lapsen tarpeiden, vanhemman ja yhteisön kasvatustavoitteiden kautta määrittyvää vastavuoroista aktiivisuutta. Myös Alasuutari (2003) painottaa, että vaikka vanhemmuus liitetään tavallisimmin äidin tai isän ja lapsen suhteeseen ja se ajatellaan perustaltaan biologiseksi ominaisuudeksi, on vanhemmuudella aina jokin mieli tai merkitys sen toteuttajan näkökulmasta. Tämä merkitys liitetään hyvin usein juuri vanhemmuuden psykologiseen ulottuvuuteen. (Alasuutari 2003, 14.) Psykologisen näkökulman mukaan tarkasteltuna

vanhemmuudella tarkoitetaan kasvattajan ja kasvatettavan välistä vuorovaikutusta (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 34).

Vanhemmuuden teema on kuitenkin tiukasti sidoksissa myös kasvatuksen käsitteeseen. Samoin kuin vanhemmuutta, myös kasvatusta voidaan ymmärtää ja luonnehtia vuorovaikutuksena aikuisten ja lasten välillä (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa ja Rasku-Puttonen 2006). Kasvatukseen ei Searsin, Maccobyn ja Levinin (1957, 457) mukaan olekaan olemassa tarkkaa määritelmää, mutta lapsenkasvatus terminä viittaa yleisesti kaikkeen vuorovaikutukseen lapsen ja vanhempien välillä. Tämä vuorovaikutus pitää sisällään niin vanhempien ilmaisemat asenteet, arvot, kiinnostukset, uskomukset kuin heidän lapseensa kohdistaman hoivan, ja sen tarkoitus on joko tietoisesti tai tahattomasti valmistaa lasta tulevaa elämää varten. Värrin (1997, 30) mukaan kasvattaja onkin kasvatettavalle maailman tulkki ja kasvun auttaja. Hirsjärvi ja Huttunen (1995, 34–35) puolestaan korostavat kasvatukseen olevan pitkälti kielelliseen kommunikaatioon perustuvaa käytännöllistä toimintaa, jolla pyritään johonkin päämäärään. Kasvatus ei kuitenkaan ole vain yksisuuntaista vaikuttamista lapseen, vaan myös lapsella on oma vaikutuksensa vanhempiinsa (Pulkinen 1994).

Vanhemmuuden ja kasvatuksen käsitteet ovat siis osittain päällekkäisiä ja niihin liittyy yhteisiä elementtejä. Vanhempien harjoittamasta kasvatustoiminnasta puhuttaessa on tarkemmin sanottuna kyse nimenomaan kotikasvatuksesta, jonka Pulkinen (1996, 37) määrittelee muodostuvan niistä lapsen kehitystä ohjaavista vaikutteista, joita tarkoituksellisesti tai tarkoituksettomasti välitetään kodin piirissä. Kasvatusta ilmiönä luonnehditaan usein juuri korostamalla aiottua lopputulosta. Voidaan siis sanoa, että kasvatus viittaa niihin vanhempien päämäärätietoisiin toimiin, joiden avulla pyritään luomaan yksilölle mahdollisuudet kasvaa ja kehittyä, tai jonka avulla tätä ohjataan kohti ihanteellisena pidettyä ihmisyyttä (Hirsjärvi 1981, 11; Hirsjärvi & Huttunen 1995, 33, 36). Myös Värrin (1997, 27) määritelmässä kasvatukseen käsite on sitoutunut hyvän elämän ideaaliin: jotta kasvatus olisi mahdollista ja eettisesti perusteltua, kasvattajalla on oltava näkemys hyvästä elämästä, vaikkei hän tiedäkään, mitä se varsinaisesti on. Kasvatuksessa pyritään siis toteuttamaan jotakin arvokasta, jota kasvatettavalla ei vielä ole kuin potentiaalina (Värrin 1997, 35).

Kasvatukseen sisältyy lisäksi yhteiskunnallinen ulottuvuus, jolloin ihmistä ohjataan kasvatukseen avulla tulemaan toimeen siinä yhteisössä, jossa hän elää.

Kasvatusta voidaan siis ymmärtää myös sosialisatiion käsitteen avulla. (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 33.) Sosialisatiolla tarkoitetaan niitä prosesseja, joiden vaikutuksesta ihminen kehittyy toimintakykyiseksi ja yksilölliseksi yhteiskunnan jäseneksi (Poikolainen 2002, 57; Siljander 1997, 9). Myös Baldwin (1955, 484–485) määrittelee vanhempien kahdeksi keskeisimmäksi tehtäväksi paitsi lasten suojelun ja tukemisen niin fyysisen hyvinvoinnin kuin emotionaalisen tuen tarjoamisen kautta, myös näiden sosiaalistamisen ympäröivän yhteiskunnan odotukset täyttäväksi jäseniksi. Suomalaisessa kasvatustieteellisessä keskustelussa kasvatuksen ja sosialisatiion käsitteiden on nähty viittaavan ainakin suurin piirtein samaan ilmiöön (Peltonen 1997, 15). Siljanderin (1997) kuitenkin esittää, että kasvatusta ja sosialisatiota voidaan erottaa toisistaan esimerkiksi sen mukaan, miten tietoisiksi prosesseiksi ne ymmärretään. Tällöin sosialisatio käsitetään kokonaisvaltaiseksi oppimisprosessiksi, jossa yksilöstä tulee yhteiskuntakelpoinen riippumatta tähän kohdistuneiden vaikutusten suunnitelmallisuudesta. Kasvatuksella puolestaan tarkoitetaan tietoista ja tiettyihin päämääriin tähtäävää toimintaa. (Siljander 1997, 10.)

Kasvatuksen osa-alueista kotikasvatusta nähdään usein hyvin käytännöllisenä toimintana (Poikolainen 2002, 57). Pulkkinen (1984, 19) toteaa kuitenkin pitkittäistutkimuksensa valossa, että lapsen kehityksen kannalta eniten merkitystä on vanhempien ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella. Vanhemmuutta voidaankin kuvailla niin tunnesiteeksi ja vuorovaikutussuhteeksi lapsen ja vanhempien välillä, hoivan ja huolenpidon kohdistamiseksi lapseen kuin tämän kasvun tukemiseksi ja ohjaamiseksi toivottuun suuntaan kasvatustoiminnan keinoin. Vanhemmuus on siis ihmissuhde, joka luo kontekstin tietoiselle kasvatustoiminnalle. Kuten Leinonen (2004) toteaa, kasvatusta sijaan on alettu puhua mieluummin vanhemmuudesta. Tällöin korostuu vanhemman ja lapsen välinen vastavuoroinen suhde, eikä lapsi passiivisena kasvatusta kohteena. Myös Hoikkala (1993, 49) on sitä mieltä, että termiin kasvatusta liitetään helposti kielteisiä sävyjä ja korostetaan mieluummin suhdetta lapseen. Tässäkin tutkimuksessa vanhemmuus ja kasvatusta kietoutuvat yhteen niin ilmiöinä kuin käsitteinä.

3.2 Myönteinen vanhemmuus auktoritatiivisuutena

Kaiken kaikkiaan ajatellaan yleisesti, että vanhemmuus ja kasvatusta vaikuttavat lasten kehitykseen, ja vanhempana toimimisen voidaankin yleisesti ottaen sanoa olevan

pyrkimistä ”hyvän” ihmisen aikaansaamiseen (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 82; Poikolainen 2002, 45). Niin äitiys, isyys kuin perhe yleensä nähdään keskeisinä lapsen kehitystä muovaavina tekijöinä, sillä vanhemmat luovat lapsen ensimmäisen ja merkittävimmän kasvu ympäristön (Alasuutari 2003, 21; Pulkkinen 1984, 252). Leinosen (2004) mukaan tieteellisessä tutkimuksessa on aktiivisesti pyritty määrittelemään hyvää kasvatusta ja lapsen kasvu ympäristöä, minkä lisäksi on tarjolla paljon tietoa vanhemmuuden vaikutuksista lasten kehitykseen ja hyvinvointiin. Myös Demo ja Cox (2002) toteavat, että viimeaikaiset tutkimukset ovat tuottaneet runsaasti näyttöä perheen ja perhesuhteiden merkittävästä roolista lapsen hyvinvoinnissa. Näin ollen ei ole yhdentekevää, millaista vanhemmuutta ja kasvatuskäytäntöjä vanhemmat arjessa toteuttavat. Vanhemmuuden laadulla on siis suuri merkitys lapsen kehityksen kannalta, sillä se vaikuttaa kaikkiin psyykkisen kehityksen osa alueisiin aina persoonallisuuden kehityksestä kognitiivisiin kykyihin (Leinonen 2004).

Myönteisestä, jälkikasvun kehitykseen kaikkein suotuisimmin vaikuttavasta vanhemmuudesta onkin aikojen saatossa esitetty lukuisia kannanottoja. Kuten Maccoby (1980) toteaa, ei ole olemassa valmista kaavaa olla tehokas ja lapsen kehitystä sen kaikilla osa-alueilla tukeva vanhempi. Vanhemmat voivat kuitenkin parhaiten edistää lapsen psykososiaalista kehitystä muuan muassa vastaamalla tämän tarpeisiin, kommunikoimalla lapsen kanssa tasa-arvoisesti ja osoittamalla kiintymystä. (Maccoby 1980, 409-410.) Pulkkinen (1994) puolestaan esittää, ettei ole kovinkaan oleellista, miten vanhemmat kuvaavat kasvatusta ja käyttämiään kasvatustapojen menetelmiä. Tärkeämpää on se, kuinka lapsi kokee kasvatusilmapiirin. Pulkkinen puhuu lapsikeskeisestä, lasta kannustavasta, tukevasta ja keskusteleavasta kasvatuksesta. Tällainen lapsesta kiinnostunut ilmapiiri on lapsen kehityksen kannalta suotavampi kuin aikuiskeskeinen ilmapiiri, jossa kasvatusta ohjaavat aikuisen tarpeet ja mielialat. (Pulkkinen 1994.)

Vanhemmuutta lähestytään erityisesti psykologisesta näkökulmasta usein käyttäen *kasvatustyylin* käsitettä, sillä sen avulla voidaan paremmin hahmottaa lapsen kehityksen kannalta suotavien tai vähemmän suotavien vanhempien toimintatapojen kokonaisuuksia. Kuten Holden ja Miller (1999) esittävät, vanhempien toiminnan kuvaaminen kasvatustyylien kautta perustuu ajatukseen siitä, että lapsen toistuvat kokemukset vuorovaikutustilanteista vanhempien kanssa ohjaavat tämän kehitystä. Tällöin vanhempien suhteellisen pysyvät tavat menetellä kasvatustilanteissa muodostavat perustan kasvatuskäytäntöjen vaikutukselle lapseen. Maccobyn ja

Martinin (1983) mukaan suuri osa lapsenkasvatukseen ja sen vaikutuksiin kohdistuvasta tutkimuksesta onkin keskittynyt etsimään sellaisia pysyviä piirteitä, joiden kautta erilaisia vanhempia voitaisiin luokitella. Darling ja Steinberg (1993) viittaavat kasvatustyyli-käsitteellä juuri tällaiseen eri näkökulmia ja analyysitapoja edustavien tutkijoiden yleisesti käyttämään nimitykseen vanhempien lapsen kohdistamista vaikutuksista. Aunola (2005) puolestaan määrittelee kasvatustyylin vanhemman tavaksi ja asenteeksi olla vuorovaikutuksessa lapsensa kanssa.

Baumbrindin (1966) klassisen teorian mukaan hyvin keskeinen osa vanhempien harjoittamia kasvatuskäytäntöjä ovat näiden käyttämät kontrollikeinot. Näitä jaotteleamalla on mahdollista luokitella vanhemmat salliviksi, autoritaarisiksi tai auktoritatiivisiksi. Salliva vanhempi pyrkii käyttäytymään lastaan kohtaan hyväksyvästi ja myönteisesti, rankaisemista välttämällä. Hän ei aseta lapselle suuria vaatimuksia, vaan antaa tämän toimia oman mielensä mukaan. Salliva vanhempi haluaa aina olla lapsen käytettävissä ja kohdistaa tähän vain vähän vallankäyttöä. Autoritaarinen vanhempi puolestaan on sallivan vastakohta: hän pyrkii kaikin keinoin muovaamaan, kontrolloimaan ja arvioimaan lapsen käyttäytymistä ja asenteita ennalta asettamiensa päämäärien mukaan. Autoritaarinen vanhempi asettaa itsensä lapsen yläpuolelle vaatien tältä tottelevaisuutta kaihtamatta keinoja lapsen pitämiseksi ruodussa. Kaikkein positiivisimmassa valossa nähdään kuitenkin auktoritatiivinen kasvatustyyli, johon kuuluu lapsen toiminnan ohjaaminen rationaalisella, tehtäväkeskeisellä tavalla. Auktoritatiivinen vanhempi kykenee löytämään tasapainon vanhemman auktoriteetin ja lapsen oman päätätävällän välillä. Hän ottaa lapsen näkökulman huomioon, perustelee omaa toimintaansa ja asettaa tälle sopivia vaatimuksia. Seurauksena lapsi oppii paitsi mukautumaan ympäristön vaatimuksiin, myös säilyttämään autonomiansa. (Baumrind 1966.)

Pyrittäessä mahdollisimman suotaviin kasvatustavoihin, olisikin löydettävä sallivuuden ja rajoittavuuden väliltä kultainen keskitie (Pulkkinen 1984, 259). Myös Värrin (1997) ottaa kantaa siihen, millaista kasvatusta perheessä tulisi harjoittaa tuoden esille dialogisen kasvatuksen teeman. Dialogisuus kotikasvatuksessa merkitsee sitä, että lapset pääsevät osallistumaan ja vaikuttamaan itseään koskeviin päätöksiin: lapsen kanssa voidaan neuvotella, häntä kuunnellaan ja hänen käsityksilleen ja toiveilleen annetaan arvoa. (Värrin 1997, 130.) Värrin ajatukset ovat hyvin pitkälti yhteneviä auktoritatiivisen kasvatuksen peruslähtökohtien kanssa. Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 21) puolestaan toteaa, että hyvä vanhemmuus edellyttää kykyä ottaa

huomioon lapsen näkökulma ja kuunnella tämän tarpeita, Holden ja Miller (1999) taas korostavat vanhempien joustavuuden ja erilaisten tilannetekijöiden huomioimisen tärkeyttä kasvatustyylin ominaispiirteiden suosiminen heijastelee Korhosen (1999) mainitsemaa nykyperheille tyypillistä siirtymistä tottelevaisuus- ja kuuliaisuuskulttuurista neuvottelukulttuuriin. Kivijärjen, Röngän ja Hyväluoman (2009) tutkimukseen osallistuneet suomalaisvanhemmat edustivat omien arvioidensa mukaan juuri auktoritatiivista vanhemmuustyyliä.

Baumrind (1989) on tutkinut vanhempien kasvatustyyliä ja niiden vaikutusta lapsen kehitykseen arvioimalla paitsi vanhempien lapseensa kohdistamia vaatimuksia, myös näiden kykyä vastata tämän tarpeisiin. Baumrind painottaakin, että ihanteelliselle vanhempi-lapsisuhteelle missä tahansa lapsen kehitysvaiheessa on ominaista se, että vanhemmat tiedostavat lapsen kypsyntömyyden luoden tämän elämään struktuuria ja kontrollia. Lisäksi vanhempien on kyettävä ottamaan lapsi huomioon omana persoonanaan kunnioittaen tämän yksilöllisyyttä sekä tarjoten virikkeitä ja lämpöä. Maccoby ja Martin (1983) puolestaan ovat kehittäneet Baumrindin kasvatustyylien luokittelua eteenpäin korostaen kontrollikeinojen lisäksi vanhempi-lapsi-suhteen tunneulottuvuutta. Maccobyn ja Martinin luomassa nelikentässä kontrolloivuus ja lämpimyys erottelevat neljä kasvatustyyliä: auktoritatiivisen, autoritaarisen, sallivan ja laiminlyövä. Lisäyksenä Baumrindin (1966, 1989) teoriaan toimii siis laiminlyövä kasvatus, josta puuttuu niin kontrolloivuus kuin emotionaalinen lämpimyys.

Näkemykseen kasvatustyylistä pysyvänä ja muuttumattomana tapana toimia ja vanhempien lokeroimiseen tämän luokittelun mukaan tulisi kuitenkin suhtautua varauksella. Holden ja Miller (1999) esittävätkin, että vaikka vanhemmuus sisältää suhteellisen samanlaisia pysyviä piirteitä, se on myös altis muutoksille ja vaihtelulle. Voidaan silti olla yhtä mieltä siitä, että auktoritatiiviselle kasvatustyyliä ominaiset piirteet ovat lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta suotavimpia. Maccoby ja Martin (1983) toteavatkin auktoritatiivisen kasvatuksen hengessä, että on tärkeää paitsi asettaa lapselle sopivia vaatimuksia, myös osoittaa hyväksyntää ja välittämistä sekä vastata tämän tarpeisiin – toisin sanoen harjoittaa lapsikeskeistä vanhemmuutta. Tällaista auktoritatiivista kasvatustyyliä käyttävien vanhempien lasten voidaan odottaa kehittyvän itsenäisiksi ja toimintakykyisiksi niin kognitioiden kuin

sosiaalisen kanssakäymisen alueella sekä itsevarmoiksi ja omat tunteensa hallitseviksi yksilöiksi. (Maccoby & Martin 1983.)

3.3 Tunteet osana myönteistä vanhemmuutta

Auktoritatiiviselle kasvatukselle tyypilliset piirteet nähdään siis usein myönteisen vanhemmuuden ilmentäjinä. Vanhempien lapseensa kohdistaman kontrollin lisäksi erityisesti vanhemmuuden tunneulottuvuus on kiinnostanut tutkijoita. Esimerkiksi Russell (1997) on tutkiessaan myönteiseen vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä lähestynyt sitä lämmön ja kiintymyksen sekä osallistumisen teemojen kautta. Näistä ensimmäinen pitää sisällään muun muassa sensitiivisyyden lapsen tarpeille ja tämän kunnioittamisen, jälkimmäinen puolestaan esimerkiksi ajan viettämisen lapsen kanssa ja tämän tukemisen. Sanders (2008) on puolestaan määritellyt myönteistä vanhemmuutta viiden perustavanlaatuisen elementin kautta, joiden näkee parhaiten edistävän lapsen kehitystä ja henkistä hyvinvointia. Nämä myönteisen vanhemmuuden osatekijät ovat turvallisen ja virikkeellisen ympäristön tarjoaminen, positiivisen oppimisympäristön luominen vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, neuvottelevan ja ohjaavan kurinpidon harjoittaminen, sopivien odotusten ja vaatimusten asettaminen lapselle sekä oman vanhemmuuden ymmärrys ja kehittäminen. Gottman, Katz ja Hoover (1996) taas ovat keskittyneet emotionaaliseen lämpimyyteen sekä kannustuksen, rohkaisun ja ohjauksen tarjoamiseen.

Kuten Russell (1997) toteaa, myönteisen vanhemmuuden tärkeys ja sen vaikutukset lapsen kehitykseen ja psyykkiseen hyvinvointiin on tunnustettu tutkijoiden keskuudessa. Davidov ja Grusec (2006) ovat keskittyneet vanhempien tapaan reagoida lapsen ahdistukseen ja heidän osoittamaansa lämpöön tutkiessaan myönteisen vanhemmuuden merkitystä lapsen sosioemotionaalisten toimintojen kannalta. He totesivatkin näiden kahden myönteisen vanhemmuuden elementin tukevan muun muassa lapsen empatiakyvyn kehitystä. Samankaltaisia tuloksia on saatu myös muissa tutkimuksissa esimerkiksi lapsen itsesäätelyn, sääntöjen omaksumisen ja käyttäytymisen säätelyn näkökulmista (Eisenberg, Zhou, Spinrad, Valiente, Fabes ja Liew 2005; von Suchodoletz, Trommsdorff & Heikamp 2011). Sensitiivinen, vastavuoroinen, lapsen tarpeet huomioiva ja tunnetaitoihin keskittyvä vanhemmuus vaikuttaisi lisäksi tukevan lapsen sosiaalisten taitojen kehittymistä (Neitola 2011, 4). Amato ja Fowler (2002) taas ovat löytäneet viitteitä siitä, että ajan viettäminen lapsen

kanssa, ongelmista puhuminen, kannustaminen ja kiintymyksen osoittaminen näyttävät olevan yhteydessä lapsen hyvinvointiin ja pärjäämiseen. Huutamisella ja ruumiillisella kurituksella taas on päinvastainen vaikutus lapseen.

Perheenjäsenten välisessä vuorovaikutuksessa vallitseva positiivinen tunneilmasto ja kiintymyksen osoittaminen ovatkin keskeinen osa myönteistä vanhemmuutta. Darlingin ja Steinbergin (1993) näkemyksen mukaan vanhemman kasvatustyyli koostuu nimenomaan tämän asennoitumisesta lapseen ja näiden asenteiden välittämisestä lapselle. Nämä kaksi tekijää luovat tunneilmaston, jossa vanhemmuutta toteutetaan. Kasvatustyyli pitää kuitenkin sisällään niin vanhemman kasvatukselle asettamat tavoitteet ja toteuttamansa käytänteet kuin hänen asenteensa lasta kohtaan. Kasvatuskäytännöt ja itse kasvatustyyli tulisi erottaa toisistaan vanhempien vaikutusta tutkittaessa, koska käytänteet ovat tilannesidonnaisia, mutta tyyli kuvaa lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta laajemmin. Kasvatus- tai vanhemmuustyyli onkin epäsuoraa vaikuttamista lapseen, koska se toimii lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen kontekstina. (Darling & Steinberg 1993.)

Kuten Alasuutari (2003, 21) toteaa, perheen *kasvatusilmapiiri* on ollut tutkijoiden erityisenä mielenkiinnon kohteena selvitetessä vanhemmuuden ja perheen vaikutuksia lapsen kehitykseen. Röngän, Laitisen ja Malisen (2009) mukaan perheenjäsenet luovat yhdessä perheilmapiiriä, joka sävyttää perheen arkea. Vallitseva tunneilmasto syntyy siitä, millä tuulella perheenjäsenet ovat, sillä mielialat heijastuvat toisiinsa. Mesiäislehto-Soukan (2005) tutkimukseen osallistuneiden isien näkemyksissä erityisesti toimiva parisuhde määrittä kodin ilmapiiriä. Hyvä parisuhde vaikutti jokapäiväisten asioiden hoitamiseen: esimerkiksi lastenhoito sujui paremmin. Toisaalta isät kokivat lapsen lähentäneen suhdettaan vaimoonsa ja parisuhteen parantuneen lapsen saamisen myötä. (Mesiäislehto-Soukka 2005, 135–136. Myös Lammi-Taskula ja Salmi (2009) painottavat parisuhteen merkitystä lapsiperheissä. Parisuhteen hyvä laatu tukeekin molempien puolisoitten vanhemmuutta (Kettunen, Krats & Kinnunen 1996). Russell (1997) taas on tutkimuksessaan saanut viitteitä siitä, että niin vanhemman persoonallisuus, parisuhteen laatu kuin lapsen persoonallisuus ovat yhteydessä myönteisen vanhemmuuden harjoittamiseen.

Gottman, Katz ja Hooven (1996) korostavat *tunteilla* olevan ylipäättään suuri vaikutus vanhemmuuteen. Keskeisempi tekijä kuin pelkkä emotionaalisen lämmön osoittaminen on vanhempien kyky tunnistaa ja arvioida omia ja lapsensa tunteita, sillä se vaikuttaa lapsen tunteidensäätelykyvyn kehittymiseen. Näin ollen taito

käsitellä myös negatiivisia tunteita niin lapsessa kuin vanhemmassa itsessään on tärkeä osa myönteistä vanhemmuutta. (Gottman, Katz & Hooven 1996.) Myös Havighurst, Wilson, Harley ja Prior (2009) painottavat, että lapsi oppii tunteiden käsittelyn taidot vanhempiansa myötävaikutuksella esimerkiksi sen välityksellä, kuinka vanhemmat vastaavat lastensa tunteisiin ja millaisia malleja he tarjoavat. He myös toteavat tutkimuksensa tulosten valossa, että tunteiden käsittelyyn keskittyvän valmennuksen avulla vanhemmat voivat oppia paremmin tiedostamaan, ymmärtämään ja käsittelemään sekä omia että lastensa tunteita, mikä voi jopa vähentää lasten käytösongelmia. Samalla vanhemmat löytävät keinoja käsitellä myös negatiivisia tunnereaktioita rakentavasti. (Havighurst, Wilson, Harley & Wilson 2009.)

Larson ja Almeida (1999) puolestaan esittävät, että tutkimalla perheenjäsenten välisessä vuorovaikutuksessa ilmeneviä tunteita, voidaan saavuttaa tarkempi kuva perheen sisäisistä prosesseista ja mahdollisesti myös tunteiden merkityksestä perheenjäsenten hyvinvoinnissa. Erityisesti tulisi paneutua tunteiden siirtymiseen kontekstista ja perheenjäsenestä toiseen. Perheen sisäistä vuorovaikutusta ja tunneilmastoa tutkimalla voitaisiin saada tietoa välittömien vuorovaikutustilanteiden piirteiden vaikutuksista pitkällä aikavälillä. Tunteiden siirtymisen tutkimukset olettavat tunteiden siirtyvän useimmiten vanhemmista lapsiin. (Larson & Almeida 1999.) Lisäksi on saatu näyttöä erityisesti negatiivisten tunteiden siirtymisalttiudesta (esim. Downey, Purdie & Schaffer-Neitz 1999). Voidaankin olettaa, että juuri lapset ovat kaikkein haavoittuvimpia perheen negatiiviselle tunneilmastolle ja vuorovaikutukselle (Larson & Almeida 1999).

Myönteisestä vanhemmuudesta on siis kirjoitettu paljon ja siihen liittyen on kertynyt runsaasti tutkimuksia. Esittelemällä joitakin tutkijoiden ja teoreetikoiden esittämiä ja yleisesti hyväksytyjä näkemyksiä sekä perustelemalla niiden hyödyllisyyttä lapsen kehitykselle on myönteisen vanhemmuuden määrittely tässä yhteydessä haluttu jättää väljäksi ja jokseenkin avoimeksi. Näin pyritään luomaan tilaa tutkimukseen osallistuvien vanhempien käsityksille ja kokemuksille arjen vanhemmuudesta. Toki on todennäköistä, että asiantuntijatieto näkyy myös vanhempien ajattelu- ja toimintatavoissa. Tämän tutkimuksen näkökulman mukaan myönteinen vanhemmuus onkin perheen arjessa sekä suotavina nähtäviä tapoja vaikuttaa lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin, itsessään positiivisia kokemuksia ja tunteita sisältävää, että toisaalta kykyä käsitellä negatiivisiakin tunteita. Tämä erottaa sen *hyvästä* vanhemmuudesta, sillä ei ole kyse ainoastaan vanhempana toimimisen

tavoitteista ja päämääristä, vaan positiivisista hetkistä perheen arjessa ja lapsen kanssa toimittaessa. Kuten Jokinen (2005, 123) toteaa, vanhemmuus viittaa moneen asiaan – myös kokemuksiin kasvattajana onnistumisesta ja iloon isänä tai äitinä olosta. Vanhemmuuden ilot ja murheet voivat vaikuttaa suhteellisen pieniltä asioilta, mutta loppujen lopuksi niillä on kuitenkin suuri merkitys (Lammi-Taskula & Bardy 2009).

3.4 Arkinäkökulma perheeseen ja vanhemmuuteen

Dalyn (2003) mukaan perhettä koskevat tutkimukset ja teoriat eivät ole onnistuneet tavoittamaan sitä todellisuutta, jossa perheet oikeasti elävät. Tutkijoiden yritykset teoretisoida perhettä eivät siis vastaa niitä implisiittisiä teorioita, joiden mukaan perheissä toimitaan. Näillä implisiittisillä teorioilla Daly tarkoittaa niitä opittuja ja perittyjä käytäntöjä, uskomuksia ja traditioita, jotka muovaavat perheiden arkielämää, mutta ovat vaikeasti havaittavissa. Tarkastelemalla lähemmin perheen toimintaan vaikuttavia motiiveja, arvoja ja käytänteitä, on mahdollista rakentaa paremmin arkea kuvaavia teorioita ja näin kaventaa käytännön ja teorian välistä kuilua. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että perhe tutkimuskohteena erotettaisiin siitä kulttuurista ja järjestelmästä, jonka osa se on. Lisäksi perheen toiminnalle ominainen ennustamattomuus ja epäjohdonmukaisuus pitäisi tunnustaa perhetutkimuksessa ja näin välttää sovittamasta sitä väkisin mihinkään valmiiseen teoreettiseen malliin. (Daly 2003.) Tässä tutkimuksessa pyritäänkin pääsemään käsiksi perheiden jokapäiväiseen elämään tutkimalla perhettä ja vanhemmuutta juuri arjen näkökulmasta.

Arki on meille kaikille niin tuttu asia, että sille ominaiset tapahtumat, ilmiöt ja toiminnot nähdään itsestään selvinä, minkä vuoksi arjen ulottuvuuksia harvemmin pohditaan tai kyseenalaistetaan. Tämä asettaa omat haasteensa myös sen käsitteellistämiseksi ja tutkimiseksi. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15.) Käsitehistoriallisesti arkielämä on syntynyt työn ja perheen erkaantuessa toisistaan yhteiskunnan modernisoitumisen ja teollistumisen myötä. Arki voidaan kuitenkin nähdä myös kriittisenä käsitteenä, joka pyrkii nimenomaan ihmisten elämänkokonaisuuden hahmottamiseen: onhan yksi arkielämämme perusongelmista juuri eri elämänalueiden yhteensovittaminen. Arkielämän määrittely on joka tapauksessa vaikeaa siksi, että me kaikki kyllä tiedämme mitä sen on ja elämme sitä jatkuvasti, mutta silti arkea on vaikea hahmottaa sanallisesti. Arjelle on siis ominaista se, että se nähdään itsestäänselvänä, minkä vuoksi siitä on vaikea saada teoreettista

otetta. Arjen tutkimisen haaste onkin juuri siinä, pystyykö tutkija havaitsemaan nämä itsestäänselvyydet. Lisäksi arkielämä saattaa käsitteenä vaikuttaa epämääräiseltä kaiken kattavalta kokonaisuudelta, joka sisältää mitä tahansa. Arkea on kuitenkin pyritty määrittelemään esimerkiksi vastakäsitteiden kautta ja määrittelemällä se uusintamisen alueeksi tai rutiiniksi. Arki kytkeytyy myös tiukasti käytäntöjen käsitteeseen, sillä arkielämä muotoutuu rakenteiden ja institutionaalisten ehtojen sekä arkielämän eläjän omien toimien tuloksena. (Salmi 2004.)

Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 15) mukaan arkeen liitetään lisäksi usein kielteisiä mielikuvia: se on jotain, mistä pitää päästä pois. Jokinen (2005) toteaa, että arjen teema on jakanut tutkijoita ja intellektuelleja kahteen leiriin. Siitä huolimatta, että arki on oletettavasti osa jokaisen elämää, siihen suhtaudutaan joskus halveksivasti ajatellen, että arki on sitä, mitä ihmiset tekevät pohtimatta asiaa sen enempää. Toisaalta on myös väitetty, että arki on erityisen merkittävää ja siinä on suorastaan suurten vallankumousten alku. Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin sanoa, arkisuus on puolihuolimattomien ja vakiintuneiden tapojen sävyttämää. Hyvä arki sisältääkin esimerkiksi rutiineja, kodintuntua ja omalta tuntuva rytmisyyttä. Lisäksi arki ja arkinen yhdistetään monesti juuri kotiin, perheeseen ja vanhemmuuteen erityisesti pikkulapsiperheissä. (Jokinen 2005, 11, 156, 160.) Lapsiperheiden arkea kuvataan usein rutiinien, toistojen ja sykliisyyden leimaamaksi hässäköksi. Se on jatkuvaa, koko ajan käynnissä olevien tapahtumien sävyttämää liikettä, jossa punoutuvat yhteen erilaisten tunteiden kirjo, perheilmapiiri ja neuvottelu arjen aikatauluista ja käytänteistä. Nykypäivänä arki sisältää yhä enemmän eri elämäntilanteiden yhteensovittelua ja ajan riittävydestä kamppailua. (Kyrönlampi-Kylmäsen 2010, 16.)

Tutkittaessa perheen arkea halutaan päästä kiinni jokapäiväisiin tilanteisiin, tunteisiin ja hetkiin. Perheestä ei siis pyritä saamaan keskiarvoista poikkileikkauskuvaa, vaan tarkoituksena on luoda kuvaa perheen päivittäisestä vuorovaikutuksesta (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009). Rönkä ja Korvela (2009) ovat katsausartikkelissaan arvioineet viimeaikaista perhearkeen kohdistunutta tutkimusta ja sen käsitteitä. He määrittelevät perhearjen prosessiksi, jota perheenjäsenet jatkuvasti luovat ja konstruoivat ajassa ja tilassa, yhdessä ja erikseen materiaalisin, mentaalisin ja sosiaalisin keinoin. Perhearjen tutkimus puolestaan on jakautunut kolmeen pääkategoriaan: tunteisiin, toimintaan ja ajallisuuteen kohdistuvaan tutkimukseen. Tarvittaisiin kuitenkin tutkimusta, joka pureutuu päivittäisiin tilanteisiin, vuorovaikutukseen ja siirtymiin perheenjäsenten välillä sekä näihin ulottuvuuksiin

liittyvään vaihteluun. Toisin sanoen on kehitettävä teorioita, jotka auttavat pääsemään käsiksi ja ymmärtämään päivittäisiä prosesseja ja käyttäytymisen logiikkaa arjen kontekstissa. (Rönkä & Korvela 2009.) Gabb (2008) mukaan viimeaikaisessa perhetutkimuksessa huomio onkin käännetty jäykkien perherakenteiden, kotitalouksien ja sukulaisuussuhteiden tutkimisesta perhesuhteiden refleksiivisyyteen, emotionaaliseen ulottuvuuteen ja laatuun, jolloin tunnustetaan niiden moninaisuus ja prosessimainen luonne. Tutkijat ovat siis oivaltaneet, että perhesuhteita luodaan ja ylläpidetään arkielämän prosessien kautta. Tämän myötä perheiden tutkimisessa on siirrytty kohti pitkittäistutkimuksia, elämäkulun näkökulman hyödyntämistä ja kohdehenkilöitä osallistavaa tutkimusta (Gabb 2008, 18). Soveltamalla lisäksi *mixed methods* -lähestymistapaa eli käyttämällä erilaisia tutkimusmenetelmiä rinnakkain, etsitäänkin uusia tapoja päästä käsiksi niihin moninaisiin arkielämän tarinoihin, jotka muovaavat nykypäivän perhesuhteita. (Gabb 2008, 15–17.)

Daly (2003) puolestaan toteaa kulttuurimme odottavan, että perhe-elämän tulisi olla täynnä positiivisia tunteita. Tutkimus on kuitenkin tähän asti keskittynyt pääasiassa kielteisiin tunteisiin liittyviin teemoihin. Perhearjen tutkimus on viime vuosina ylipäätään kohdistunut sen negatiivisiin puoliin eli ei-toimiviin, ongelmia aiheuttaviin ja tyytymättömyyttä tuottaviin seikkoihin (Rönkä & Korvela 2009), kuten negatiivisten tunteiden kulkeutumiseen töistä kotiin sekä päivittäisiin stressiä aiheuttaviin tilanteisiin (Crnic & Low 2002; Schulz, Cowan, Cowan & Brennan 2004). Teorioita tulisikin täydentää tutkimalla vaikkapa onnellisuutta, vanhempana onnistumisen tuntemuksia ja lastenhoidon positiivisia puolia (Daly 2003). Tällaista suuntausta edustaa positiivinen psykologia, joka pyrkii suuntaamaan huomiota ihmisenä olemisen tai toimimisen negatiivisten puolien lisäksi siihen kuuluviin positiivisiin tekijöihin, kuten vahvuuksiin ja toivottuun lopputulokseen vieviin menettelytapoihin. Tarkoituksena on hyödyntää tutkimustietoa ihmisten elämän parantamiseksi. (Linley, Joseph, Harrington & Wood 2006; Sheldon & King 2001.)

Aunolan (2005) mukaan vanhemmuus nähdään nykyään moniulotteisena ilmiönä, jossa on niin pysyviä, muuttuvia kuin tilannesidonnaisia puolia. Tarkastelemalla vanhempien toimintaa arkisissa tilanteissa ja niihin liittyviä tunteita, perhe-elämästä saadaan rosoisempi ja vivahteikkaampi kuva kuin pelkästään asenteita tai yleisiä toimintatapoja selvittämällä (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009). Tässä tutkimuksessa halutaankin luoda kuvaa vanhemmuudesta arjessa sen eri tasoilla: niin vanhempien sosiokulttuurisessa kontekstissa syntyvistä vanhemmuuteen liittyvistä

näkemyksistä kuin jokapäiväisessä elämässä toteutettavasta vanhemmuudesta iloineen ja suruineen. Samalla pyritään ottamaan huomioon se, että myönteinen vanhemmuus on tutkijoiden luoma käsite ja ideaali siinä missä hyvä vanhemmuuskin. Lähestymällä vanhemmuutta arjen näkökulmasta tiedostetaan, että perheissä koetaan monenlaisia tunteita ja että perhearke on täynnä haasteita, jotka vaikuttavat vanhempien mahdollisuuksiin toimia myönteisesti, johdonmukaisesti ja aina lapsen etua ajatellen.

Näkökulmana tässä tutkimuksessa toimii siis myönteinen vanhemmuus, joka ymmärretään pyrkimyksinä edistää lapsen hyvinvointia ja kehitystä, mutta myös itsessään positiivisina tunteina, hetkinä ja kokemuksina arjessa. Tavoitteena on selvittää, millaisen kuvan tällainen positiivinen lähestymistapa tuottaa perheen arjesta. Näkemyksemme mukaan myönteinen vanhemmuus arjessa ei ole vain positiivisten vaikutusten suuntaamista lapseen vanhemmuuden kautta, vaan myönteisiä kokemuksia tuottavaa vastavuoroista aktiivisuutta arkielämän toimintoihin sulautuneena. Esimerkiksi Röngän, Laitisen ja Malisen (2009) tutkimukseen osallistuneet pikkulapsiperheiden vanhemmat kokivatkin arjessaan enemmän myönteisiä kuin kielteisiä tunteita. Delle Fave ja Massimi (2004) puolestaan toteavat pitkittäistutkimuksensa tulosten perusteella, että vanhemmuus on sekä isien että naisten elämässä se kaikkein tyydyttävien, motivoivien ja toisaalta opettavaisin alue.

3.5 Perhearjen ja vanhemmuuden ideaalien kohtaaminen

Collinsin, Maccobyn, Steinbergin, Hetheringtonin ja Bornsteinin (2000) mukaan vanhemmuuden teema on ollut psykologian keskeisimpiä näkökulmia sosialisaatiotutkimuksessa, mutta viime vuosina tällainen vanhempien merkitykseen lapsen kehityksessä keskittyvä lähestymistapa on kuitenkin kohdannut suuria haasteita. On alettu ymmärtää, että vanhemmuuden välityksellä lapseen kohdistuu vaikutuksia myös laajemmasta kulttuurisesta, sosiaalisesta ja ekonomisesta kontekstista. Nämä voimat muovaavat sitä, miten vanhemman toiminta vaikuttaa lapsen kehitykseen. Siksi tutkimuksessa tulisikin huomioida vanhemmuuden merkityksen lisäksi vanhemmuuteen vaikuttavat tekijät. (Collins ym. 2000.) Kuten Järvinen ja Kolbe (2002) toteavat, vanhemmuus ja kasvatustapa ovat samaan aikaan paitsi hyvin henkilökohtaisia, myös yliyksilöllisiä ja yhteiskunnallisia asioita. Perheet muovaavatkin toimintaansa suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan, ja perheen arkea

reunustavat monet kulttuuriset ja sosiaalipoliittiset rakenteet (Repo 2009; Rönkä & Korvela 2009).

Kulttuuriset odotukset, uskomukset, ajattelutavat ja mielikuvat ohjaavat vanhemmuutta (Perälä-Littunen 2004, 13). Vanhempien sisäistämät kulttuuriset merkitykset, kuten tavat, normit ja moraaliset periaatteet, tulevat esille välittömissä kasvatusteeoissa. Daly (2003) tuokin esille, että perheiden tutkimisessa pitäisi ottaa huomioon kulttuurin näkökulma: perheet toimivat suhteessa kollektiivisiin koodeihin ilmaisten tiettyjä arvoja ja uskomuksia. Sevón ja Notko (2008) puolestaan toteavat, että perhesuhteet yleensäkin ovat voimakkaasti yhteiskunnan säätelemiä ja kulttuuristen mallien muovaamia. Perälä-Littunen (2004, 18–22) taas korostaa kulttuurin merkitystä vanhempana toimimisen taustavaikuttajana painottaen vanhemmuuden etnoteorioiden eli vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvien uskomusrakenteiden merkitystä. Ne ovat kulttuurisesti jaettuja vanhemmuudelle annettuja merkityksiä, joiden sisältämiin ideaaleihin vanhemmat helposti vertaavat itseään. Uskomukset siis välittävät vanhemmille kuvaa siitä, millaisia heidän tulisi olla tai miten toimia kasvatustilanteissa (Kempainen 2001, 29). Kempainen (2001, 152–153) toteaaakin tutkimuksensa tulosten perusteella, että kodin ulkopuoliset, kulttuurisesti muovautuneet uskomukset ja tieto kasvatuksesta ohjaavat voimakkaasti vanhempien toimintaa. Nämä vaikutukset välittyvät vanhemmille niin yhteiskunnan instituutioiden, lähiyhteisön kuin sukulaistenkin kautta, ja vanhemmat tulkitsevat niitä vuoropuhelussa omien kokemustensa kanssa. Uskomuksia kasvatuksesta ja vanhemmuudesta muovaa siis myös se, että meillä kaikilla on kokemusta lapsista ja kasvatuksesta tai ainakin kasvatettavana olemisesta (Perälä-Littunen 2004, 35). Isien ja äitien omat lapsuuden kokemukset vaikuttavat enemmän tai vähemmän tiedostetusti siihen, kuinka he itse toimivat vanhempina (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 113–114).

Myös Hirsjärvi ja Laurinen (2004, 30) korostavat, että vanhempana toimimista ohjaa kulttuuristen käsitysten lisäksi se, millaisia havaintoja ja kokemuksia vanhemmilla on erilaisista kasvatustilanteista. Jokaisella vanhemmalla on siis oma historiallinen taustansa, joka vaikuttaa kasvatukseen (Poikolainen 2002, 55). Toisaalta yksilöt ovat lisäksi itse vanhemmiksi tullessaan ja vanhemmuuteen kasvaessaan mukana luomassa käsityksiä siitä, mitä vanhemmuus on ja mitä siihen kuuluu (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 83). Kuten Beck-Gernsheim (1992) toteaa, omien vanhempien toimintatapojen voidaan nähdä siirtyvän myös seuraavien sukupolvien käyttöön, joskin monet yhteiskunnalliset ja arkielämään liittyvät muutokset ovat

monimutkaistaneet tätä prosessia. Onkin niin, että erilaiset keskenään kilpailevat tekijät muovaavat vanhemmuutta perheissä: kummankin puolison omilta vanhemmiltaan oppimat vanhemmuuden mallit sekä heidän nykyisessä perheessään ja vallitsevassa kulttuurisessa ympäristössä muodostamansa mallit. (Beck-Gernsheim 125, 137.)

Värri (1997, 124) korostaa, että vaikka vanhempien välittömät kasvatusteot ovat kulloisenkin tilanteen motivoimia, ne eivät kehkeydy ilman taustaa, historiattomasti. Hirsjärven ja Laurisen (2004, 29) mukaan vanhempien harjoittamat kasvatuskäytännöt pohjautuvat käytännössä kuitenkin hyvin pitkälti arkiajatteluun sekä heidän omiin havaintoihinsa ja kokemuksiinsa. Arjen kasvatustilanteissa toimittaessa ajattelu ei siis useinkaan nouse kokonaisuuden ja tilanteen ydinainekset hahmottavalle tasolle. Myös perinteet, totutut tavat ja ulkoiset olosuhteet ohjaavat vanhemmuutta, jolloin toiminta on usein spontaania ja huonosti tiedostettua (Hirsjärvi 1981, 68). Poikolainen (2002) puolestaan toteaa, että vanhempien omat kokemukset ja ajatukset voivat olla niin syvällä mentaalisisissa rakenteissa, että ne ohjaavat toimintaa, vaikka isä tai äiti tietoisella tasolla verbaalisesti ilmaisisi toimivansa toisin. Lisäksi vanhempien tunteet ohjaavat kasvatustietoisuuden käyttöä. (Poikolainen 2002, 26, 62). Myös Karjalainen ja Siljander (1997, 66) toteavat, että käytännön kasvatuksessa kohdataan usein tekojen ja sanojen ristiriita: puhe ei siis vastaa tekoja.

Kasvatustietoisuus tarkoittaa kasvattajan tietoisuutta niistä suuntaviivoista ja periaatteista, joiden mukaan hän pyrkii ohjaamaan lasta ja säätelemään omaa toimintaansa kasvattajana (Hirsjärvi & Laurinen 2004, 27). Pulkkinen (1984, 254) mukaan vähäinen kasvatustietoisuus voi johtaa vanhemmat toimimaan hetken mieli-johteiden varassa, kykenemättä ajattelemaan lapsen etua. Vanhempien kasvatustietoisuutta pidetäänkin kotikasvatuksen laatua keskeisesti määrittävänä tekijänä. Mitä hajanaisemmaksi eri kasvatustietoisuuden malleja tarjoava kulttuuri muodostuu, sitä tärkeämmäksi muodostuu yksilön eri elementit yhdistävä kasvatustietoisuus. (Poikolainen 2002, 23, 125.) Jokinen (2005, 136) toteaa, että hyvänä vanhempana toimiminen edellyttää nykyään jatkuvaa itsensä reflektointia. Pulkkinen (1984, 286) puolestaan esittää, että vanhempien kasvatustietoisuuden syveneminen voi saada aikaan lapsen kehitystarpeiden entistä paremman huomioimisen esimerkiksi kasvatustoimenpiteiden ja perhe-elämän järjestämisen suhteen. Myös Hirsjärvi (1981, 69) on sitä mieltä, että kyetään toimimaan vastuullisesti ja moraalisesti, vanhempien on otettava omat menettelytapansa ja niiden perustelut tietoisesti tarkastelun kohteeksi. Voidaan olettaa, että tämän tutkimuksen myötä siihen

osallistuneet vanhemmat alkavat aiempaa paremmin tiedostaa omaa toimintaansa vanhempina (vrt. Malinen ym. 2009). Seale (1999, 67) onkin sitä mieltä, että tutkimuksen kohteena oleminen voi saada ihmiset tarkastelemaan rutinoitunutta toimintaansa tietoisesti.

Kiinnostuksen kohteena tässä tutkimuksessa on siis, millaisena perhearki näyttäytyy myönteisen vanhemmuuden näkökulmasta eli millaista vanhemmuutta arjessa pyritään ja onnistutaan toteuttamaan. On muistettava, että isien ja äitien roolit perheessä ovat yhä varsin eriytyneet ja sukupuolen mukaan jakautuneet. Vuoden 2006 Perhebarometrin (Paajanen 2006) mukaan kotityöt ovat edelleen pitkälti äitien vastuulla, mutta lasten hoitaminen ja lasten kanssa oleminen ovat niitä kodin tehtäviä, joihin isät ovat alkaneet kaikkein yleisimmin osallistua, joskin päävastuu lapsesta näyttäisi kuitenkin olevan äidin harteilla (Paajanen 2006, 39, 45, 97). Myös Neitolan (2011, 224) tutkimus osoittaa, että perinteiset arkielämän tehtävät kuuluvat yhä edelleen äidille, ja vanhemmilla on yhtenevät näkemykset tästä vastuunjaosta. Jokinen (2005, 46) toteaa lasten hoitamisen eriytyvän sukupuolen mukaan huoltamiseen ja hoitamiseen: äidit huolehtivat lasten perustarpeista ja arjen sujumisesta, isät taas panostavat ajan viettämiseen lasten kanssa esimerkiksi leikkien. Näin ollen onkin mielenkiintoista tarkastella myös sitä, eroavatko tämän tutkimuksen isien ja äitien näkemykset, kokemukset ja arjen vanhemmuus toisistaan.

Alasuutarin (2003, 22–23) mukaan vanhempien tulisi olla samoilla linjoilla kasvatuksen tärkeiden kysymysten suhteen, sillä vahvalle keskinäiselle yhteistyölle perustuva vallankäyttö on hyödyllistä lasten kasvattamiselle ja rajojen asettamiselle. Winsler, Madigan & Aquilino (2005) ovat tutkimuksessaan kuitenkin saaneet isien ja äitien kasvatustyyliä vertaillen viitteitä siitä, että saman perheen vanhemmille ominaisilla kasvatustyyliillä ei näyttäisi olevan yhteyttä keskenään, ja että naiset käyttävät auktoritatiivisempia kasvatustyyliä kuin miehet. Leinosen (2004, 85) tutkimukseen osallistuneet suomalaiset äidit olivat ylipäättään isiä enemmän vuorovaikutuksessa lastensa kanssa niin kurin pitämisen kuin tuen antamisen muodossa. Arki liittyykin hyvin vahvasti sukupuolten väliseen työnjakoon niin kulttuurisesti kuin käytännössäkin: useimmiten arki yhdistetään juuri naisiin, naisten toimintaan ja tehtäviin (Jokinen 2005, 14–15).

Erot naisiin ja miehiin kohdistuvissa rooli-odotuksissa näkyvät hienokseltaan myös käsityksissä siitä, millainen on hyvä isä tai äiti. Esimerkiksi Perälä-Littunen (2004) on tutkinut suomalaisten ja virolaisten näkemyksiä hyvästä

vanhemmuudesta. Hyvän äidin piirteitä kuvanneissa käsityksissä korostuivat rakkauden osoittaminen ja huolenpito, rajojen asettaminen, lapsen neuvominen, ohjaaminen ja kannustaminen sekä kiinnostuneisuus lapsen asioista. Hyvä isä taas antaa aikaa lapsilleen, luo heille turvallisuudentunteen ja jakaa vastuun lasten kasvatuksesta yhdessä äidin kanssa. (Perälä-Littunen 2004, 194–195.) Nämä ominaisuudet ja toimintatavat sopivat varsin saumattomasti yhteen myös myönteisen vanhemmuuden määritelmien kanssa. Tässä tutkimuksessa hyvää vanhemmuutta lähestytään nimenomaan myönteisen vanhemmuuden käsitettä käyttäen, koska sen avulla voi olla mahdollista päästä paremmin käsiksi arjessa toteutettavan vanhemmuuden todellisuuteen kuin arvolatautuneen hyvän vanhemmuuden käsitteen kautta.

3.6 Vanhemmuuden haasteet arjessa

Samaan aikaan kun saatavilla on jatkuvasti uusia, usein ristiriitaisiakin ohjeita ja mielikuvia oikeanlaisesta vanhemmuudesta, on vanhempana olemisesta tullut yhä vaativampi tehtävä. Ympäröivässä yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat heikentäneet isänä ja äitinä toimimisen edellytyksiä, ja tämän päivän vanhemmat joutuvat etsimään vastauksia ennen ratkaisemattomiin kysymyksiin. (Korhonen 2006.) Myöskään omat kokemukset eivät muuttuneessa maailmassa enää sovellu toimiviksi ohjenuoriksi kasvatuksessa (Järvinen & Kolbe 2002). Nykyvanhempien käytössä ei siis ole toimivia malleja, joista he voisivat saada tukea oman vanhemmuutensa toteuttamiselle. Kuten Perälä-Littunen (2004, 34) toteaa, vanhemmuutta koskevat uskomukset muuttuvat jatkuvasti, minkä seurauksena sukupolvien väliset näkökulmaerot ovat kasvaneet. Perinteisten ajattelu- ja toimintamallien siirtyminen sukupolvelta toiselle onkin yhteiskunnan modernisoitumisen myötä kyseenalaistettu (Kempainen 2001, 21).

Myös Poikolainen (2002, 23) toteaa, että vanhempien käsitykset kasvatuksesta ja vanhemmuudesta ovat muuttuneet, minkä vuoksi heidän on aiempaa vaikeampi tietää, kuinka lapsia tulisi kasvattaa (Poikolainen 2002, 23). Kivijärven, Röngän ja Hyväluoman (2009) tutkimukseen osallistuneet vanhemmat myönsivätkin, että tieto ja hyväksi katsotut periaatteet siitä, kuinka vanhempana tulisi toimia, ei aina toteudu arjessa. Yleiset kasvatuseriaatteet eivät siis aina tarjoa ratkaisuja konkreettisiin kasvatustilanteisiin, minkä seurauksena vanhemmat tuntevat itsensä epävarmoiksi ja kokevat vanhemmuuden vaikeaksi tai raskaaksi. Metsäpelto (2003, 35)

puolestaan toteaa tutkimuksensa valossa, että vaikka lämpimyys ja ohjauksen tarjoaminen näyttävät olevan suhteellisen pysyviä vanhemmuuden piirteitä, erilaiset tilannetekijät vaikeuttavat vanhempana toimimista. Esimerkiksi väsymys ja kiire asettavat haasteita vanhemmille (Rönkä ym. 2009). Bardy (2002) taas muistuttaa, että vaikka tietoa lapsen kehityksestä on saatavilla paljon, vanhemmuus ei ole ensi sijassa tiedollinen asia. Toisaalta nykyvanhempien avuttomuuden on väitetty johtuvan juuri liiasta kirjatietoon tukeutumisesta (Järvinen & Kolbe 2002). Korhosen (2002) mukaan julkiset mielikuvat vanhemmuudesta taas lisäävät oman riittämättömyyden ja epävarmuuden tunnustamisen vaikeutta.

Myös vaatimukset lapsen yksilöllisyyden huomioon ottamisesta ja kasvatukseen panostamisesta aiheuttavat paineita ja syyllisyyttä (Rönkä ym. 2009; Sauli 2001). Suhtautuminen lapseen neuvottelukumppanina ja pyrkimys tämän ominaislaadun huomioimiseen saattavatkin aiheuttaa hankaluuksia arjessa selkeiden toimintatapojen ja rajojen hämärtyessä (Järvinen & Kolbe 2002). Toisaalta vanhemmuuden stressi näyttäisi kuitenkin kasautuvan autoritaarista tai sallivaa kasvatustyyliä edustavien vanhempien harteille (Kivijärvi, Rönkä & Hyväluoma 2009). Omat haasteensa vanhemmuudelle asettaa lisäksi sosiaalisten verkostojen mureneminen: läheltä ei löydy tukea arjen pulmiin (Rönkä & Kinnunen 2002). Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 43–44) mukaan lapsiperheiden ongelmien taustalla nähdäänkin usein yhteiskunnan läpikäymien muutosten seurauksena syntynyt lähiverkostojen puute.

Arki itsessään asettaa yhä suurempia haasteita perhe-elämän sujumiselle. Se on usein kiireistä ja erilaisten velvollisuuksien täyttämää, minkä vuoksi vanhemmat kokevat helposti kuormittuneisuutta työstä, perheestä ja kodinhoidosta huolehtimisen vuoksi. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 18, 154.) Kuten Rönkä, Laitinen ja Malinen (2009) toteavat, perheen arki sisältää paljon tunteita herättäviä pieniä stressitilanteita eli ns. hässäköitä sekä erimielisyyksiä aiheuttavia tilanteita, jotka ovat kuitenkin paitsi rasittavia, myös kehittäviä. Crnic ja Low (2002) käyttävät käsitettä parenting daily hassles kuvatessaan näitä hankalia hetkiä. Yksittäisinä tällaiset tekijät ovat melko mitättömiä, mutta kasaantuessaan ne voivat olla hyvinkin stressaavia (Crnic & Low 2002; Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 117). Koska stressitilanteet koskettavat tavalla tai toisella kaikkia vanhempia, ne ovat erityisen tärkeitä erilaisten vanhemmuuden laatuun liittyvien seikkojen, kuten sensitiivisyyden ja hellyyden osoittamisen, ymmärtämisessä. (Crnic & Low 2002.) Stressillä kun on suuri merkitys vanhempana

toimimisen kannalta, sillä stressaantuneet vanhemmat vaikuttavat esimerkiksi olevan vähemmän hoivaavia ja vastaavasti turhankin kontrolloivia lapsiaan kohtaan (Peterson & Hawley 1998). Sevón ja Malinen (2009) tarjoavat kuitenkin työkaluja toimivan perhe-elämän arjen rakentamiseksi: he pitävät erityisen tärkeänä kykyä tehdä kompromisseja, joustaa sekä keskustella niin omista kuin muidenkin tarpeista ja tunteuksista. Myös tasapuolisesti jaettu vastuu lastenhoidosta ja kotitöistä tukee vanhempien hyvinvointia ja arjen sujumista, mutta jatkuva neuvottelu voi myös aiheuttaa kitkaa puolisoitten välille ja eriyttää heitä toisistaan (Kyrönlampi-Kylmänen 49, 116; Lammi-Taskula & Salmi 2009).

Kuten Rönkä, Malinen ja Lämsä (2009) toteavat, ajassamme on monia perheen arjen toimivuutta hankaloittavia tekijöitä. Näitä ovat muun muassa työn epävarmuus, kiireisyys ja henkinen vaativuus. Työssäkäynti onkin yleisintä juuri lapsiperheiden kotitalouksissa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 49). Vanhempien työssäkäynti vaikuttaa perheen arkeen monin tavoin, kuten yhdessäoloajan määrän ja laadun, perheen toimeentulon sekä yhteiskunnallisen aseman suhteen (Suomalainen lapsi 2007, 249). Vanhempien arkea leimaa aikapula, josta seuraa helposti syyllisyyden tunteita (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 18; Salmi 2004). Lapsiperheiden vanhemmat kokevatkin itsensä usein stressaantuneiksi kärsien työn aiheuttamasta ajanpuutteesta (Lammi-Taskula & Salmi 2008). Kinnunen, Sallinen ja Rönkä (2001) ovat tutkimuksessaan löytäneet viitteitä siitä, että työn negatiiviset kokemukset heijastuvat vanhemmuuteen vähentäen ennen kaikkia lapsille osoitettua lämpöä. Rönkän ym. (2009) mukaan työssäkäyntiä itsessään ei kuitenkaan pidetä vanhempien keskuudessa ongelmana, vaan vaikeuksia aiheuttaa työn liian suuri määrä, sen huono ajoittuminen tai joustamattomuus (Rönkä ym. 2009). Työssäkäyvien pikkulapsiperheiden vanhempien kokonaistyöaika on kuitenkin todellisuudessa erittäin pitkä, joten ansiotyön ja kodinhoidon tuplataakasta voidaan puhua molempien sukupuolten kohdalla (Piekkola & Ruuskanen 2006, 73). Onhan suomalaisen työn ja perheen yhdistämisen tyypillisin muoto se, että molemmat vanhemmat ovat töissä (Lammi-Taskula & Salmi 2004).

Uudenlaisten haasteiden edessä ovat varsinkin isät, sillä nykypäivänä heiltä odotetaan paitsi päävastuuta perheen elättämisestä sen taloudellisen tilanteen niin vaatiessa, myös entistä aktiivisempaa osallistumista lasten ja kodin hoitamiseen (Paajanen 2006, 49). Toisaalta kotiöitä ei vielääkään ole määritelty pois naisilta, minkä lisäksi he ottavat yhä enemmän vastuuta myös perheen leivänhankinnasta (Huttunen

2001, 45). Lapsiperheiden vanhemmat elävätkin monien ja usein myös ristiriitaisten kulttuuristen odotusten vaikutuksen alaisina, ja heidän kuvauksissaan arjesta painottuvat niin perhe kuin ansiotyökansalaisuus (Repo 2009, 74). Työn ja kodin yhteensovittamisen jännite näkyi myös Korvelan (2003, 140) tutkimukseen osallistuneissa perheissä. Monessa roolissa toimiminen eli moniroolisuus voidaan Kinnusen ja Maunon (2002) mukaan kuitenkin nähdä joko kielteisessä tai myönteisessä valossa. Kinnusen, Malisen ja Laitisen (2009) tutkimuksen mukaan suomalaisvanhemmat arvioivat monessa roolissa toimimista suhteellisen myönteisesti. Työn ja perheen siis katsottiin enemmän tukevan kuin kuormittavan toisiaan. Lammi-Taskulan ja Salmen (2009) kyselyyn vastanneet vanhemmat kuitenkin kokivat työn vaatimusten kuormittavan perhe-elämää ainakin jossain määrin. Työn ja perheen palapeli rakentuu hyvin pitkälti sen varaan, kuinka puolisoiden työt ja työajat saadaan sommiteltua yhteen (Suhonen & Salmi 2004).

Beck-Gernsheimin (2001) mukaan perhe ei myöskään enää sijoitu vain yhteen paikkaan, vaan on hajautunut eri sijainteihin. Samalla arjen rytmiä säätelevät monet sosiaaliset instituutiot, kuten päiväkotien ja koulujen aikataulut, työajat ja kauppojen aukioloajat. Arjen sujuvuus edellyttääkin tänä päivänä taitavaa suunnittelua ja organisointia. (Beck-Gernsheim 2001, 51.) Böök (2001, 12) puolestaan toteaa, että vanhemmuus ei enää rajoitu vain perheen sisälle, sillä nykyvanhemmat elävät vaihtelevissa sosiaalisten suhteiden verkoissa. Southertonin (2003) mukaan aikatauluttaminen ja tehokkuuden lisääminen onkin nykyään hyvin keskeinen osa ihmisten elämää. Eri elämänalueiden yhteensovittaminen ja kaikkien velvollisuuksien mahduttaminen osaksi arkea aiheuttaa kuitenkin kiireen tuntua ja ahdistusta ajan riittämättömyydestä. Kaikkein kiireisimmistä hetkistä ja toiminnoista Southerton käyttää nimitystä *hot spot*, kun taas rauhalliset, laatuajaksikin luonnehditut *cold spotit* ovat näiden vastakohtia. (Southerton 2003.) Kinnunen ja Mauno (2002) taas kuvaavat eri elämänalueiden yhteensovittamista monimuotoisen arjen palapelin rakentamisena. Lisäksi kokemukset ja tuntemukset eri elämänalueilta kulkeutuvat toinen toisilleen, kuten töistä kotiin (Rönkä, Laitinen & Malinen 2009). Pienten lasten vanhemmat elävät siis vaihetta, jossa tasapainotellaan monissa rooleissa ja monilla elämänalueilla. Parhaassa tapauksessa elämän eri osa-alueiden välinen vuorovaikutus on myönteistä ja toisiaan tukevaa, mutta toisinaan niihin sisältyy särökohtia ja ne häiritsevät toisiaan. (Rönkä ym. 2009.) Vanhemmuus ei selvästikään ole erillään aikuisten muusta elämästä (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 145).

Arkielämä sisältää siis omat haasteensa niin arjen yleisen sujuvuuden kuin vanhemmuuden suhteen. Kuten Pulkkinen (1996) toteaa, vanhempien voimat ja kyvyt kasvattaa lapsiaan ovat riippuvaisia monenlaisista seikoista. Myös Leinonen (2004, 79) painottaa, että vanhemmuutta ei toteuteta tyhjiössä, vaan mahdollisuudet toimivaan vanhemmuuteen määräytyvät monien eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Belskyn (1984) mukaan vanhemmuuden laadun määräävät yhdessä vanhempien henkiset resurssit, lapsen ominaispiirteet sekä kulloisetkin stressin ja ulkopuolisen tuen lähteet. Vanhempana toimiminen on siis hyvin kontekstisidonnainen asia (Holden & Miller 1999). Yksittäisen perheen elinolot ovat aina yhteydessä yleisiin yhteiskunnallisiin oloihin, joiden puitteissa vanhemmuutta toteutetaan (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 47). Korhonen (2002) toteaa, että epävarmuuden sävyttämä ja alati muuttuva maailma vaatisi aikaa, näkemystä, läsnäoloa ja päättäväisyyttä lasten kasvatuksessa, mutta arjen realiteetit asettavat kapuloita rattaisiin. Järvinen ja Kolbe (2002) puolestaan ovat sitä mieltä, että lasten kasvattaminen on nykyisin entistä vaativampi tehtävä.

Vaikka suurin osa vanhemmista selviytyy kasvatustehtävässään hyvin, monet heistä haluaisivat lisää tietoa lasten kasvatukseen liittyvistä asioista (Poikolainen 2002, 23). Röngän ym. (2009) mukaan vanhemmat kaipaavat nimenomaan käytännönläheistä tietoa kasvatustieteistä. Myös Sanders (2008) toteaa, että lastenkasvatus on vaativa ja monimutkainen tehtävä, joten asiantuntijoiden antamalle tuelle ja ohjaukselle olisi usein tilausta vanhempien keskuudessa. Lammi-Taskulan ja Salmen (2009) mukaan huoli omasta jaksamisesta onkin yleistä lapsiperheiden vanhempien joukossa, mutta konkreettista apua tai henkistä tukea vanhemmuuteen on saatavilla harvoin. Siksi tarvittaisiin kaiken kaikkiaan uudenlaista keskustelu- ja kumppanuuskulttuuria neuvonta- ja tiedonjakokulttuurin tilalle. Koska vanhemmuudesta ovat huolissaan sekä asiantuntijat että vanhemmat itse, olisi hyvän vanhemmuuden harjoittamiseen liittyvän tieto-, neuvo- ja ohjetulvan ohella luotava sellaista palvelukulttuuria, jossa niin isät kuin äidit saisivat äänensä kuuluviin ja voitaisiin yhdessä etsiä ratkaisuja kasvatuksen ja vanhemmuuden haasteisiin. (Kekkonen 2004, 94.)

Ennaltaehkäisevä stressitekijöiden vähentämiseen, konfliktien selvittämiseen, perheen yhtenäisyyden lisäämiseen ja vanhempien myönteisten vanhemmuuteen liittyvien asenteiden vahvistamiseen tähtäävät toimenpiteet olisivat myös tarpeen. Stressi kun ei automaattisesti pilaa mahdollisuuksia toimivaan

vanhemmuuteen, vaan keskeistä on tasapainon saavuttaminen stressitekijöiden ja vanhemmuutta tukevien resurssien välillä. (Peterson & Hawley 1998.) Vaikka vastuu perhettä ja vanhemmuutta koskevista valinnoista on vanhemmilla itsellään, vanhemmuuden tukemisen ohjelmat ja projektit voivat auttaa tekemään ratkaisuja, jotka ovat perheen hyvinvoinnin kannalta suotuisia (Bardy, Salmi & Heino 2001). Leinosen, Solantauksen ja Punamäen (2003, 416) tutkimustulokset antavatkin viitteitä siitä, että sosiaalinen ja käytännöllinen tuki suojelevat perheitä ulkoisten paineiden, kuten työn vaatimusten ja taloudellisten ongelmien haitallisilta vaikutuksilta.

4 TUTKIMUKSEN TARCOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisena perheen arki näyttäytyy myönteisen vanhemmuuden näkökulmasta. Tutkimustehtävät ovat:

1. Mitä vanhempana toimimiseen liittyviä periaatteita ja tavoitteita isillä ja äideillä on?
2. Millaisia myönteisiä ja toisaalta haasteellisia piirteitä arjen vanhemmuuteen sisältyy?
3. Onko isien ja äitien arjen vanhemmuudessa eroavaisuuksia?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Arjen vanhemmuuden tutkimisen metodologiset lähtökohdat

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, millaisena perheen arki näyttäytyy myönteisen vanhemmuuden näkökulmasta. Perhettä ja vanhemmuutta pyrittiin siis kuvaamaan nimenomaan arjen perspektiivistä, hyödyntäen samalla positiivista myönteisen vanhemmuuden viitekehystä. Tavoitteena oli tällä tavoin päästä käsiksi perheiden todelliseen arkielämään. Niin perheen kuin arjen tutkiminen sisältää kuitenkin omat haasteensa. Greensteinin (2006) mukaan perhetutkimuksen metodologiaan vaikuttaakin erityisesti viisi ydinongelmaa. Ensinnäkin on otettava huomioon, että perhe on yksilöiden muodostama ja alati muuttuva kokonaisuus. Myös perheen määrittely on vaikeaa. Kolmanneksi haasteita asettaa se, että perheenjäsenillä on monia päällekkäisiä rooleja. Lisäksi suuri osa perheen toiminnasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä jää monesti piiloon. On myös muistettava, että tutkijan tulee huomioida omat perheeseen ja perhe-elämään liittyvät ennakkokäsityksensä tutkimusta tehdessään. (Greenstein 2006, 6.) Kuten Sevón ja Notko (2008) toteavat, perheen ja perhesuhteiden tutkiminen on aina eettistä tasapainoilua, sillä tutkimuksen tulokset riippuvat siitä, kenen näkökulmasta asioita katsotaan ja kenen ääni tulee kuulluksi. Siksi tarvitaan tutkimustietoa, joka ei pyri välttelemään tai yksinkertaistamaan vaikeitakaan aiheita tai häivyttämään eroja. Suomalaista perhe-elämää tulisikin kuvata mahdollisimman avoimesti. (Sevn & Notko 2008.)

Myös arjen tutkimiseen sisältyy tiettyjä ongelmia. Arki on paitsi jotain hyvin itsestäänselvää, myös sen käsitteellistämiseen pyrkivän tutkijan näkökulmasta hämmentävää ja pulmallista. Se on kaikkialla, mutta siitä on mahdoton saada kiinni (Jokinen 2005, 7, 10). Jokisen (2005, 9) mukaan arjen käsite nostetaan usein pöydälle silloin, kun se nähdään muutenkin yhteiskunnallisesti tärkeänä. Arkielämän tulkitseminen merkitseekin sosiaalisen käyttäytymisen katsomista tietyn linssin läpi: vaikka tutkitaan rutiineja, tavanomaisuuksia ja toistuvia asioita ihmisten jokapäiväisessä elämässä, on nämä mikrotason prosessit liitettävä sosiaalisen järjestyksen makrotasoon. Pienen mittakaavan vihjeet kertovat siis siitä, mistä laajemmin on kyse. (Scott 2009, 4–5.) Myös Mason (2006) korostaa kontekstin huomioimisen sekä mikro- ja makrotason välisen kuilun ylittämisen tärkeyttä

sosiaalista elämää tutkittaessa. Näin ollen perheiden tutkiminen arjen näkökulmasta on haastavuutensa ohella erityisen hedelmällinen lähestymistapa, sillä se voi antaa tietoa paitsi jokapäiväisestä arjen vanhemmuudesta, myös perhearkeen vaikuttavista tekijöistä. Tässä tutkimuksessa pyrittiinkin luomaan kuvaa arjen vanhemmuudesta ottaen samalla huomioon konteksti, jossa sitä toteutetaan.

Hirsjärvi ja Hurme (2000, 17–18) kuitenkin muistuttavat, että todellisuudesta puhuttaessa on kyse subjektiivisesta tulkinnastamme. Näin ollen myös tutkijan omat kokemukset vaikuttavat tutkimusprosessin kulkuun, mutta silti tutkimuksessa pyritään kuvaamaan tutkittavien maailmaa. Kuten Scott (2009, 184) korostaa, tutkijan metodiset valinnat heijastavat hänen ontologisia ja epistemologisia sitoumuksiaan. Perhettä tutkittaessa ja tuloksia tulkittaessa tutkijan on paitsi sijoitettava itsensä ontologisesti ja epistemologisesti suhteessa kerättävään aineistoon, käytettäviin metodeihin, muihin tutkijoihin ja teorioihin, myös otettava huomioon konteksti. Tällaista lähestymistapaa edustava post-positivistinen paradigma olettaa, että todellisuus on kyllä olemassa, mutta siitä on tutkimuksen keinoin mahdotonta saada täydellistä otetta. (Perletz & Lindsay 2003.) Seale (1999, 25–26, 33) kuitenkin esittää, ettei tutkijan pidä takertua liian tiukasti mihinkään tieteenfilosofiseen lähtökohtaan ja pitää sitä perusteena sille, mikä katsotaan totuudeksi, vaan näitä filosofisia positioita voidaan pikemminkin käyttää ajattelun työkaluina. Myös tämän tutkimuksen toteutuksessa huomioitiin se, että luotu kuva perhearjesta on vain yksi monista tekijöistä riippuvainen näkökulma asiaan. Kuten Patton (2002, 100–101) konstruktivismiin hengessä toteaa, tieteellinen tieto on sosiaalisesti muodostettua ja kulttuurisesti välittyvää siinä missä kaikki muukin tieto.

Tämä tutkimus edustaa lisäksi laadullista tutkimussuuntausta, jonka ominaispiirteisiin kuuluu syvällisen ja yksityiskohtaisen tiedon etsiminen. Olennaista ei siis ole niinkään yleistettävän tiedon tuottaminen tutkimalla suuria otoksia, vaan kerätä tutkijan ymmärrystä syventävää tietoa elävästä elämästä. (Patton 2002, 14.) Mason (2006) puolestaan toteaa, että laadullisen tutkimuksen vahvuus on sen kyvyssä vastata ”miten” ja ”miksi” -kysymyksiin. Valitsemalla laadullinen lähestymistapa tutkimusaiheeseen pyrittiin nimenomaan antamaan tilaa tutkimukseen osallistuvien henkilöiden omille näkemyksille ja kokemuksille eli luomaan kuvaa arjen vanhemmuudesta heidän näkökulmastaan. Pattonin (2002, 5, 47) mukaan laadullisen tutkimuksen avulla voidaan saada tietoa erilaisista teemoista, toimintatavoista, käsitteistä, ymmärtämisen tavoista ja käsityksistä: laadullinen aineisto kuvailee asioita

ja kertoo tarinaa. Tässä tutkimuksessa sovellettiin myös fenomenologista tutkimussuuntausta, joka keskittyy kuvailemaan yksilöiden kokemuksia ja heidän niille antamiaan merkityksiä (Patton 2002, 104). Kyseessä oli siis eksploratiivinen eli kuvaileva tutkimus. Tällaisen tutkimuksen tarkoituksena on esittää tarkkoja kuvauksia henkilöistä, tapahtumista tai tilanteista sekä dokumentoida ilmiöistä keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 138–139). Suuri osa perhetutkimuksesta onkin puhtaasti kuvailevaa (Greenstein 2006, 4).

5.2 Kohdejoukkona pikkulapsiperheiden vanhemmat

Tämä tutkimus oli osa Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitoksella toteutettavaa tutkijatohtori Eija Sevónin Pienten lasten perhearki ja myönteinen vanhemmuus - tutkimusprojektia. Näin ollen myös tutkittavat henkilöt valikoituivat tähän hankkeeseen osallistuneiden vanhempien joukosta. Perheiden rekrytointi tapahtui päiväkotien kautta ottamalla ensin yhteyttä niiden johtajiin ja menemällä tämän jälkeen paikanpäälle. Näin hakeuduttiin suoraan kontaktiin lapsiaan hoitopaikasta noutaneiden vanhempien kanssa, jolloin voitiin kasvotusten kertoa perheille tutkimusprojektista. Voidaankin sanoa, että kyseessä oli harkinnanvarainen otanta eli tarkoituksena ei ollut niinkään muodostaa edustavaa otosta, vaan saada perusteellista ja syväluotavaa tietoa paljon informaatiota tuottavien tutkimushenkilöiden avulla (Patton 2002, 46, 230). Lisäksi hyödynnettiin niin sanottua lumipallo-otantaa, jolloin etsitään tutkimustarkoituksen kannalta sopivia kohdehenkilöitä (Patton 2002, 237). Tässä tapauksessa kyse oli tutkittavien etsimisestä tuttujen ja tutun tuttujen kautta erityisesti tutkimusprojektin pilottivaiheessa.

Kuten Tuomi ja Sarajärvi (2009) toteavat, laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan esimerkiksi kuvaamaan tai ymmärtämään jotakin ilmiötä. Näin ollen on mielekästä, että tutkimukseen osallistuvat henkilöt tietävät mahdollisimman paljon tutkimuksen aiheesta tai heillä on siitä kokemusta. Tällöin tutkimushenkilöt voidaan valita tutkijan harkinnan ja heidän sopivuutensa perusteella, jolloin puhutaan joskus otoksen sijaan näytteestä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85–87.) Tähän tutkimukseen valikoitui mukaan seitsemän tutkimusprojektiin osallistunutta perhettä (ks. taulukko 1), joista neljä oli pilottivaiheen ja kolme myöhemmän, varsinaisen aineistonkeruuvaiheen perheitä. Tutkimuslapset olivat 5–7-vuotiaita eli alle kouluikäisiä, ja perheissä oli myös muita lapsia. Kaikki perheet olivat keskisuomalaisia

ydinperheitä, joihin kuului sekä isä että äiti. Niin isät kuin äidit kävivät työssä kodin ulkopuolella.

TAULUKKO 1. Tutkimukseen osallistuneet perheet

	Vanhempien ikä	Vanhempien koulutusaste	Tutkimuslapsen sukupuoli
Perhe 1	<i>äiti: 37 v. isä: 37 v.</i>	<i>äiti: toisen asteen tutkinto isä: toisen asteen tutkinto</i>	<i>tyttö</i>
Perhe 2	<i>äiti: 43 v. isä: 43 v.</i>	<i>äiti: korkeakoulu isä: toisen asteen tutkinto</i>	<i>poika</i>
Perhe 3	<i>äiti: 38 v. isä: 43 v.</i>	<i>äiti: korkeakoulu isä: toisen asteen tutkinto</i>	<i>poika</i>
Perhe 4	<i>äiti: 42 v. (isä ei osallistunut tutkimukseen)</i>	<i>äiti: toisen asteen tutkinto</i>	<i>poika</i>
Perhe 5	<i>äiti: 30 v. isä: 32 v.</i>	<i>äiti: toisen asteen tutkinto isä: ylioppilas</i>	<i>tyttö</i>
Perhe 6	<i>äiti: 38 v. isä: 44 v.</i>	<i>äiti: korkeakoulu isä: toisen asteen tutkinto</i>	<i>tyttö</i>
Perhe 7	<i>äiti: 35 v. (isä ei osallistunut tutkimukseen)</i>	<i>äiti: toisen asteen tutkinto</i>	<i>poika</i>

5.3 Triangulaatio aineistonkeruussa

Arjen ulottuvuuksien, kuten sosiaalisen järjestyksen, rituaalien ja rutiinien tutkimiseen on olemassa monenlaisia metodeja, joista tutkija voi valita omaan aiheeseensa parhaiten sopivat välineet (Scott 2009, 208). Rögän, Malisen, Lämsän ja Tolvasen (2009) mukaan arjen tilanteisiin kiinni pääseminen on kuitenkin haaste tutkimusmenetelmille, sillä voi olla hankalaa saada tietoa nopeasti muuttuvista hetkistä ja tunteista. Tässä tutkimuksessa pyrittiin luomaan mahdollisimman todenmukainen kuva arjen vanhemmuudesta yhdistelemällä useaa eri lähestymistapaa ja aineistonkeruumenetelmää. Perletz ja Lindsay (2003) viittaavat *triangulaatioon* perhetutkimuksessa: koska perhe tutkimusaiheena on moniulotteinen ja intiimi, triangulaation avulla voidaan pyrkiä tekemään hajanaisista ja toisiaan täydentävistä aineiston osasista syvällisempää ja merkityksellisempää analyysia. Pattonin (2002, 247) mukaan triangulaatiolla tarkoitetaan useiden metodien, mittareiden, tutkijoiden, teorioiden ja perspektiivien käyttämistä tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi.

Gabb (2008, 63) puolestaan käyttää tällaisesta useita menetelmiä yhdistelevästä lähestymistavasta nimitystä *mixed methods*. Sen avulla on mahdollista saada dynaaminen, kokonaisvaltainen ja moninäkökulmainen kuva perhe-elämästä, sillä *mixed methods* -lähestymistapa liittyy yhteen perhe-elämän ja -suhteiden biografisen, kokemuksellisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Lisäksi sen avulla voidaan paitsi kuvailla, myös selittää perhearkea. (Gabb 2009.) Perhe tutkimuskohteena voi tuottaa sekä monipuolista, kokonaiskuvan luomista edistävää aineistoa silloin, kun esimerkiksi eri perheenjäsenten äännet pääsevät kuuluville, että ristiriitaista aineistoa, joka saattaa toimia alkusysäyksenä uusille oivalluksille (Perletz & Lindsay 2003). Koska sosiaalinen todellisuus ei ole yksioikoinen, ei yksittäinen myöskään metodi riitä sen tutkimiseen (Mason 2006).

Metodologinen triangulaatio saattaa vaikuttaa yksinkertaiselta ja suoraviivaiselta lähestymistavalta. Ontologisena ja epistemologisena taustaoletuksena ei kuitenkaan voi toimia se, että triangulaation avulla saadaan objektiivista tietoa mitattavasta todellisuudesta. Triangulaatio voi silti syventää tutkijan ymmärrystä tutkimuskohteesta ja auttaa luomaan moniulotteisempaa kuvaa siitä, miten asiat ovat. (Perletz & Lindsay 2003.) Kuten Mason (2006) toteaa, eri menetelmien yhdistämisen haasteena onkin juuri niiden taustalla vaikuttavien erilaisten tieteenfilosofisten taustaoletusten kohtaaminen ja yhdistäminen. Jokainen menetelmä voi kuitenkin

valottaa jotakin tiettyä osaa tutkittavasta ilmiöstä. Haasteista huolimatta triangulaatio voikin olla erinomainen väline perheiden ja perhesuhteiden tutkimisessa ja sitä voidaan hyödyntää eri tavoin erilaisissa tutkimusasetelmissä. (Perletz & Lindsay 2003.) Triangulaatiota sovellettiin myös tässä tutkimuksessa paitsi käyttämällä useaa aineistonkeruu- ja analyysimenetelmää, myös siten, että mukana oli kaksi tutkijaa, jotka edustivat eri sukupuolia. Pienten lasten perhearkei ja myönteinen vanhemmuus - tutkimushanketta varten kerättiin päiväkirja-, haastattelu- ja havainnointiaineistoa toukokuun 2011 ja maaliskuun 2012 välisenä aikana. Aineistonkeruun suunnittelussa pyrittiin siihen, että se tuottaisi mahdollisimman paljon myös sellaista aineistoa, joka olisi hankkeen osana pro gradu -töitään tekevien opiskelijoiden hyödynnettävissä. Lisäksi opiskelijat osallistuivat aineistonkeruun käytännön toteutukseen keskittyen niihin menetelmiin, jotka palvelivat omien tutkimustensa tarkoitusta. Tässä tutkimuksessa tämä tarkoitti aineistonkeruussa käytetyn päiväkirjan suunnittelua ja vanhempien haastattelemista.

Vanhemmilta kerättiin aineistoa teemahaastattelujen kautta. Hirsjärven ja Hurmeen (2000) mukaan haastattelun avulla ihmisille voidaan antaa mahdollisuus tuoda vapaasti esille itseään koskevia asioita, sijoittaa haastateltavan puhe laajempaan kontekstiin sekä syventää ja selventää vastauksia. Puolistrukturoidussa eli teemahaastattelussa haastattelu kohdistetaan tiettyihin teemoihin, joiden mukaan edetään. Siitä kuitenkin puuttuu kysymysten tarkka muoto ja järjestys, eikä se ole yhtä vapaata kuin syvähaastattelu. Teemahaastattelussa keskitytään ihmisten asioista tekemiin tulkintoihin ja heidän niille antamiinsa merkityksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35, 47–48.) Kuten Patton (2002, 341) toteaa, haastattelun ideana on tuoda esille toisen ihmisen perspektiivi eli hänen ajatuksensa, tunteensa ja aikomuksena – toisin sanoen se, miten hän näkee ja kokee maailman. Aineistonkeruussa hyödynnettiin teemahaastatteluita, koska niiden katsottiin todennäköisimmin tuottavan tutkimusaiheen kannalta olennaista tietoa koskien vanhempien kasvatustajatteluja ja kokemuksia perhearjesta. Laadullinen ote antaa tällaisia teemoja tutkittaessa mitä luultavimmin asiasta syvällisemmän ja moniulotteisemman kuvan kuin määrällinen: esimerkiksi haastattelussa esiin voi nousta täysin eri asioita, kuin mitä suljettuihin kysymyksiin vastaaminen lomakkeella tuo ilmi (Perletz & Lindsay 2003).

Tätä tutkimusta varten haastateltiin viittä isää ja seitsemää äitiä, jotka ottivat osaa joko varsinaiseen tutkimusprojektiin tai sen pilottivaiheeseen. Haastattelut suoritettiin tutkimushenkilöiden kotona. Isät ja äidit haastateltiin erikseen, sillä kuten

Gabb (2008, 27) toteaa, näin voidaan saada hyvinkin erilaisia tarinoita samasta asiasta. Myös Zartler (2010) korostaa moniulotteisen, eri perheenjäsenten näkökulmat yhdistävän lähestymistavan hyödyntämistä laadullisessa perhetutkimuksessa. Haastattelujen avulla pyrimme selvittämään, millaista arjen vanhemmuus pienten lasten perheissä on. Haastatteluissa käytiin läpi tietyt teemat, mutta kuitenkin ilman tiukkaa kysymys–vastaus-etenemistapaa tai tarkkaa etukäteen päätettyä järjestystä. Haastattelujen teemat olivat perhesuhteet, arki ja rutiinit lapsen kanssa, aikuisen ja lapsen väliset tunnesuhteet sekä oma vanhemmuus ja lasten kasvatus arjessa (liite 1). Vastajia myös kannustettiin kertomaan eri teemoihin liittyviä esimerkkejä omasta elämästään. Tutkimusprojektin varsinaisessa aineistonkeruussa käytetty haastattelurunko ei eronnut olennaisesti pilottivaiheen haastatteluista, sillä lähinnä tunteisiin liittyvien kysymyksen määrää oli lisätty. Triangulaation nimissä haastatteluissa hyödynnettiin toisen teeman tiimoilta muitakin menetelmiä. Ensimmäinen näistä oli *arjen sanat*, jossa vanhemmat saivat valita joukosta sanoja ne, joiden he näkivät parhaiten kuvaavan omaa perhearkeaan. Lisäksi käytettiin Pesäpuu ry:ltä hankittua kellotehtävää, jossa vanhemmat saivat kirjoittamalla, piirtämällä ja suullisesti kertomalla kuvata omaa ajankäyttöään tavallisena arkipäivänä. Näiden välineiden avulla haluttiin luoda konkreettista kuvaa siitä, millaista haastateltavien arki on. Aivan haastattelujen aluksi kerättiin taustatiedot, kuten haastateltavan ikä, koulutus, ammatti, työtilanne, siviilisääty ja perhesuhteet.

Vanhemmilta kerättiin myös päiväkirja-aineistoa. Päiväkirjan avulla pyrittiin pääsemään kiinni siihen, mitä perheiden arjessa todella tapahtuu ja mistä arkipäivän vanhemmuudessa on kyse, ja sen suunnittelussa hyödynnettiin Paletti-projektissa (vrt. Malinen ym. 2009) käytetyn päiväkirjamenetelmän kysymyksiä. Gabbin (2008, 42–43) mukaan päiväkirjamenetelmä soveltuu erityisen hyvin perheiden tutkimiseen siksi, että se auttaa luomaan siltaa yksityisen ja julkisen välille: se kertoo niin yksilön tavasta esittää itsensä muille kuin niistä tekijöistä, jotka muovaavat tämän elämää. Käytetty päiväkirja (liite 2) piti sisällään päivän toimia selvittäneen aikapäiväkirjan sekä myönteisen vanhemmuuden näkökulmaa edustaneen lomakkeen, joka koostui tarkistuslistakysymyksistä (Malinen ym. 2009). Vanhemmat valitsivat siis rastittamalla jokaisen väittämän kohdalla joko ”kyllä” tai ”ei” -vaihtoehdon perheeseen, vanhemmuuteen ja lapsen kanssa toimimiseen liittyviä tapahtumia ja tunteita koskien sen mukaan, pitivätkö kysytyt asiat paikkansa. Väittämät olivat esimerkiksi muotoa ”*Koin iloa vanhempana olostani*” tai ”*Jouduin kurinpito-ongelmiin*”.

lapseni kanssa”. Paperipäiväkirjaa täytettiin yhtä arkipäivää ja yhtä viikonlopun päivää koskien. Tämän aineistonkeruumenetelmän kautta pyrittiin saamaan tietoa siitä, millaista arjen vanhemmuus ja lapsen kanssa toimiminen tutkimushenkilöiden kokemana on, millaisia tilanteita, tunteita ja toimintatapoja siihen liittyy, sekä millä tavoin myönteinen vanhemmuus näkyy perhearjessa. Vaikka myös haastatteluissa kerättiin tietoa siitä, millaista arjen vanhemmuus on ja millainen on myönteisen vanhemmuuden ja perhearjen kohtaaminen, kysymyslomakkeen hyödyntämisen tavoitteena oli päästä konkreettisemmin kiinni arjen tapahtumiin ja näin saada asiasta todenmukaisempi kuva. Tarkistuslistakysymysten lähteenä käytettiin Sandersin (2008) luomaa *The Triple-P Positive Parenting Program* -interventio-ohjelmassa sovellettua jaottelua myönteisen vanhemmuuden osa-alueista ja siihen liittyvistä taidoista.

Päiväkirjassa oli mukana myös avoimia kysymyksiä, jotka auttavat luomaan kuvaa vastaajien tavasta nähdä maailma ja tuomaan tilaa näiden omille näkemyksille ja kokemuksille (Patton 2002, 21). Niissä tutkimushenkilöitä kehoitettiin muun muassa kertomaan kuluneen päivän ajalta jostakin hyvästä hetkestä lapsen kanssa. Bolgerin, Daviesin ja Rafaelin (2003) mukaan kuva, joka perhe-elämästä piirtyy, on autenttisempi ja todenmukaisempi, kun se on saatu keskittymällä perhearjen päivittäisiin piirteisiin. Päiväkirjatutkimuksen kautta voidaan selvittää niin yksittäiseen henkilöön liittyviä tyypillisiä piirteitä, niiden ajallista vaihtelua kuin vaihtelun taustalla vaikuttavia tekijöitä – onhan päiväkirja kytköksissä päivittäisiin kokemuksiin eletystä elämästä. Myös vaihtelua yksilöiden välillä on mahdollista kuvata. Päiväkirjamenetelmän vahvuus on lisäksi siinä, että sen avulla voidaan minimoida monia häiriötekijöitä, jolloin tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti kasvavat. Esimerkiksi muistinvarainen, retrospektiivinen kysymyksiin vastaaminen on huomattavasti alttiimpaa virheille, kuin päivittäisen päiväkirjan täyttäminen. Vaikka päiväkirjojen avulla ei ehkä voida kysyä kovin monimutkaisia tai syvällisiä asioita, voidaan sen avulla kerättyä aineistoa täydentää muita menetelmiä käyttämällä. (Bolger ym. 2003). Tässä tutkimuksessa yhdistettiin siis temahaastattelu ja paperipäiväkirja.

5.4 Aineiston analyysi

Laadullista tutkimusta luonnehditaan suppeimmillaan siten, että siinä ei käytetä numeroita. (Seale 1999, 119, 138) Soveltamalla myös määrällisiä menetelmiä voidaan kuitenkin lisätä tutkimuksen laadukkuutta. Kvantitatiivisia menetelmiä käytettiin

sekä apuna päiväkirjan tarkistuslistakysymyksiin saatujen vastausten analyysissä että kuvailemaan (Hirsjärvi & Hurme 2000, 32) kvalitatiivisin menetelmin saatuja tietoja. Tarkistuslistakysymyksiin eli arjen vanhemmuuteen liittyviin väittämiin saatujen vastausten määrällisessä analysoinnissa hyödynnettiin SPSS-ohjelmaa. Päiväkirjan avoimiin kysymyksiin annetut vastaukset taas analysoitiin laadullisesti. Mukana olleen aikapäiväkirjan kautta kerättyä aineistoa ei kuitenkaan analysoitu tässä tutkimuksessa, vaan se jäi muiden tutkimusprojektin osanottajien käyttöön.

Haastatteluaineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91). Aineiston käsittely sisältää kolme toisiinsa kietoutuvaa ja usein päällekkäin menevää vaihetta: luokittelun, analyysin ja tulkinnan. Aluksi tutkijan on kuitenkin tutustuttava aineistoonsa oppiakseen tuntemaan sen. (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010.) Litteroitua haastatteluaineistoa kertyi yhteensä noin 280 sivua. Haastatteluaineiston sanantarkan litteroinnin jälkeen lähdettiin liikkeelle siitä, että aineisto luettiin muutaman kerran läpi hyvän yleiskuvan saamiseksi. Tämän jälkeen vuorossa oli luokittelu, jossa on kyse aineiston järjestelmällisestä läpikäynnistä tutkimusongelman ja keskeisten käsitteiden mukaisesti (Ruusuvoori ym. 2010). Tuomi ja Sarajärvi (2009, 93) nimeävät yhdeksi tämän analyysin vaiheen menettelytavaksi teemoittelun, jossa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä erilaisten aihepiirien mukaan. Analyysia voitaisiinkin kutsua teoriaohjaavaksi: tällöin analyysissä on teoreettisia kytkentöjä, mutta analyysiyksiköt valitaan aineistosta. Aiempi tieto siis ohjaa tai auttaa analyysia, mutta tarkoituksena ei ole testata teoriaa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97). Teoriaohjaavuus näkyi aineiston analysoinnissa siten, että teoria vaikutti tutkimustehtävien muotoiluun ja suuntasi näin ollen analyysia tiettyihin niihin liittyviin asioihin aineistossa. Toisaalta voidaan kuitenkin todeta, että aiemmat tutkimukset ja teoria olivat läsnä kaikissa tutkimuksen teon vaiheissa, sillä ne väistämättäkin jossain määrin ohjasivat sitä, millaisiin seikkoihin siinä kiinnitettiin huomiota.

Haastatteluaineistoon tutustumisen jälkeen se pilkottiin osiin erotellen siitä kuhunkin tutkimustehtävään vastauksia antavia asioita. Käytännössä tämä tapahtui niin, että aineisto luettiin kolme kertaa läpi tehden siihen kullakin kerralla merkintöjä kyseessä olevaan tutkimustehtävään liittyen. Aineistoa siis tarkasteltiin uudelleen ja uudelleen yliviivaten siitä kolmen eri värin avulla ilmauksia, jotka vastasivat kunkin tutkimustehtävän sisältämiin kysymyksiin tai kertoivat jotakin olennaista tutkimustehtävien teemoja koskien. Tämän jälkeen siirryttiin varsinaiseen

teemoitteluun, jossa poimitut ilmaukset pelkistettiin niiden ydinsanomaa kuvaaviksi. Pelkistetyt ilmaukset olivat siis aineistosta poimittuja lauseita tai lausekokonaisuuksia, joista riisuttiin pois turhat täytesanat ja sellainen ylimääräinen aines, joka ei ollut olennaista ilmauksen merkityksen kannalta. Kaikki nämä ilmaukset tulostettiin ja leikattiin erillisille paperilapuille, mikä mahdollisti niiden vertailun ja ryhmittelyn. Myös tätä analyysin vaihetta ohjaavana periaatteena oli löytää vastauksia tutkimustehtäviin. Aineistoa siis käsiteltiin tutkimustehtävittäin ja sitä näiden mukaisesti luokitellen. Toisin sanoen kuhunkin tutkimustehtävään liittyvistä pelkistetyistä ilmauksista muodostettiin niiden alle luokkia, jotka koskivat kyseistä teemaa ja antoivat tietoa siitä koskevista asioista. Näin ollen luokat myös pyrittiin nimeämään mahdollisimman hyvin aineiston sisältöä kuvaaviksi. Analyysissa oli siis kyse luokittelusta, jossa aineistoa analysoitiin informatiivisempaa ja pelkistetympää muotoa hakien (ks. liite 3).

Vanhempien poimimat arjen sanat analysoitiin määrällisesti eli laskien, mitkä niistä saivat eniten mainintoja paitsi kaikkien vastaajien kesken, myös erikseen isien ja äitien kohdalla. Kellotaulutehtävän avulla kerätty aineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin keinoin osana litteroitua haastatteluaineistoa, jolloin keskityttiin siihen, mitä vanhemmat sen tiimoilta kertoivat arjestaan. Aikuisten päiväkirjan sisältämät vanhemmuusväittämät taas analysoitiin määrällisesti muodostaen niistä kaksi summamuuttujaa. Ensimmäinen summamuuttuja kuvasi tunteisiin keskittyen kokemusta arjen vanhemmuudesta siinä suhteessa, kuinka myönteisenä ja palkitsevana tai toisaalta haasteellisena ja raskaana se näyttäytyi. Toinen summamuuttuja taas ilmaisi sitä, kuinka auktoritatiiviselta isien ja äitien toiminta arjessa vaikutti. Vastausvaihtoehdoista *kyllä* sai arvon 1 ja vaihtoehto *ei* arvon 0. Osa kysymyksistä oli kuitenkin sillä tavoin käänteisiä, että valitsemalla vaihtoehdon *ei* vastaaja sai yhden pisteen, kuten väittämän ”*Minuun kohdistui liian paljon vaatimuksia perheeni suunnalta*” tapauksessa. Pisteitä kertyi joka tapauksessa sitä enemmän, mitä myönteisempänä vastaaja arkensa koki ja mitä auktoritatiivisempaa vanhemmuutta hän arjessaan toteutti. Nämä pisteet laskettiin yhteen kunkin vastaajan kohdalla, minkä lisäksi saaduista pistemääristä laskettiin vielä kaikkien vastaajien keskiarvot kummankin summamuuttujan kohdalla.

TAULUKKO 3. Tutkimustehtävät, aineistomuodot ja analyysimenetelmät

Tutkimustehtävä	Aineistomuoto	Analyysimenetelmä
1. <i>Mitä vanhempana toimimiseen liittyviä periaatteita ja tavoitteita isillä ja äideillä on?</i>	<i>Haastatteluaineisto</i>	<i>Sisällönanalyysi (luokittelu)</i>
2. <i>Millaisia myönteisiä ja toisaalta haasteellisia piirteitä arjen vanhemmuuteen sisältyy?</i>	<i>Haastatteluaineisto</i> <i>Päiväkirjan avoimet kysymykset</i>	<i>Sisällönanalyysi (luokittelu)</i>
	<i>Päiväkirjan vanhemmuusväittämät</i>	<i>Määrällinen analyysi (summamuuttujat, keskiarvot)</i>
3. <i>Onko isien ja äitien arjen vanhemmuudessa eroavaisuuksia?</i>	<i>Haastatteluaineisto</i>	<i>Sisällönanalyysi (luokittelu)</i>
	<i>Päiväkirjan vanhemmuusväittämät</i>	<i>Määrällinen analyysi (summamuuttujat, keskiarvot)</i>

Masonin (2006) mukaan laadullisesti orientoitunut mixed methods -lähestymistapa antaa sosiaalisesta todellisuudesta moniulotteisen kuvan. Hajanaisen ja joskus ristiriitaisenkin aineiston analysoiminen voi kuitenkin osoittautua ongelmalliseksi, sillä siitä ei aina ole mahdollista luoda yhtenäistä kokonaiskuvaa, joka antaisi vastaukset kaikkiin kysymyksiin – palaset eivät siis välttämättä loksahda täydellisesti kohdalleen. Tällöin onkin ehkä luovuttava aukottoman tulosten kokonaisuuden luomisen vaatimuksesta ja hyväksyttävä se, että eri menetöt ja aineiston palaset valottavat tiettyjä osia kokonaiskuvasta. Vaarana on toki jäädä loputtoman kuvailun tasolle ilman, että tutkittavaa ilmiötä onnistutaan selittämään tai tekemään minkäänlaisia johtopäätöksiä. Tämän sudenkuopan välttämiseksi tutkijalta vaaditaan paitsi luovuutta ja joustavaa ajattelua, myös konstruktivistista suhtautumista todellisuuteen: on siis myönnettävä, että sama asia voidaan nähdä usealla eri tavalla. (Mason 2006.) Tässä tutkimuksessa aineiston analysoinnin lähtökohtana olikin, että

aineiston eri osasista pyrittiin saamaan irti niiden sisältä merkittävä informaatio ilman, että sitä pakotettiin yhdeksi saumattomaksi kokonaisuudeksi. Zartler (2010) puolestaan korostaa, että moninäkökulmaisen aineiston analyysi vaatii joustavaa liikkumista yksittäisistä vastauksista niiden välisten yhteyksien tarkastelemiseen. Yksi analyysin ydinkysymyksistä onkin, millaisia yhtäläisyyksiä, eroja ja ristiriitoja näiden välillä on. Tutkimuksen lopputuloksen täytyy myös olla koko sen toteutuksen aikana syntynyt kokonaisvaltainen kuva tutkittavasta ilmiöstä, ei vain joukko yksilöiden kertomuksia. Tämän tutkimuksen analyysivaiheessa liikkeelle lähdettiin alun alkaenkin koko perheen tasolta pyrkien luomaan yksittäisten perheenjäsenten antamien vastausten perusteella kokonaiskuva arjen vanhemmuudesta ja sen eri ulottuvuuksista.

5.5 Aineistonkeruun luotettavuus

Tämän tutkimuksen aineistonkeruussa luotettavuutta pyrittiin lisäämään triangulaation avulla eli hyödyntämällä erilaisia menetelmiä ja useita näkökulmia. Tarkoituksena oli kaiken kaikkiaan päästä kiinni perheiden todelliseen arkeen, minkä vuoksi aineistokeruussa hyödynnettiin sekä syväluotaavaa vanhempien näkemyksiä ja kokemuksia esiin tuovaa haastatteluaineistoa, että konkreettisemmin perhearjen tapahtumiin, tilanteisiin ja toimintoihin pureutuvien menetelmien avulla kerättyä aineistoa. Näiden jälkimmäisten aineistonkeruumenetelmien käytöllä pyrittiin edes osittain ylittämään kuilu sen välillä, mitä arjen vanhemmuudesta kerrotaan ääneen ja millaisia asioita se käytännössä sisältää. Kuten Perletz & Lindsay (2003) toteavat, kontekstin huomioiminen on erityisen tärkeää aineistonkeruussa. Näin ollen paikkansapitävän informaation saamiseksi on tärkeää huomioida se, missä aineistoa kerätään ja millaiset tekijät saatuihin vastauksiin vaikuttavat. Aineistonkeruu toteutettiin perheiden kotona, jotta tilanne olisi mahdollisimman luonteva, ja jotta myös tutkijat pääsisivät paremmin kosketuksiin tutkittavien elämismaailman kanssa. Lisäksi tutkimuksessa oli mukana kaksi tutkijaa, mikä sekin voi osaltaan parantaa tutkimuksen luotettavuutta auttamalla tarkastelemaan asioita moniulotteisemmin ja tarkkanäköisemmin. Malisen ym. (2009) mukaan perhearkea tutkittaessa perheen moniäänisyyttä tuodaan myös esille keräämällä tietoa eri perheenjäseniltä yhtä aikaa. Aineistoa kerättiin sekä isiltä että äideiltä, jotta erilaiset näkökulmat pääsisivät kuuluville. Kuten tutkimushaastattelussa yleensäkin, aiheeseen liittyvän tiedon nähtiin olevan nimenomaan tutkittavilla henkilöillä (Ruusuvoori & Tiittula 2005).

Ei kuitenkaan voida ylipäähtään olla varmoja siitä, kuinka rehellisiä vastaajia tutkimushenkilöt ovat. Ovathan perheen ja vanhemmuuden teemat hyvinkin henkilökohtaisia, minkä lisäksi niihin liittyvistä kielteisistä puolista on usein vaikea avautua. Teemahaastatteluiden avulla pyrittiin kuitenkin luomaan mahdollisuuksia luottamukselliselle keskustelulle ja sen myötä asioiden syvällisemmälle ja yksityiskohtaisemmalle läpikäymiselle, mikä puolestaan voi vähentää väärinymmärryksien ja tulkintavirheiden riskiä. Margolinin ym. (2005) mukaan ongelmia voi haastattelua käytettäessä kuitenkin ilmetä sen suhteen, että kaikki perheenjäsenet eivät ole halukkaita kertomaan esimerkiksi ongelmallisista asioista, kokevat lojaaliusongelmia muita perheenjäseniä kohtaan tai pelkäävät loukkaavansa näiden yksityisyyttä. Tutkimukseen osallistuneet isät ja äidit haastateltiin erikseen, jotta puolison paikallaolo ei vaikuttaisi vastauksiin. Näin heille voidaan taata mahdollisuus esittää näkemyksiään ilman toisten perheenjäsenten läsnäoloa (Zartler 2010). Kuten Margolin ym. (2005) toteavat, perheitä tutkittaessa on kunnioitettava paitsi perhettä kokonaisuutena, myös sen yksittäisiä jäseniä. Siksi onkin tärkeää varmistaa, ettei informaation kerääminen yhdeltä perheenjäseneltä loukkaa toisia.

Haastatteluaineiston laatu on kuitenkin hyvin pitkälti kiinni haastattelijasta (Patton 2002, 341). Lähtökohtana haastattelulle pitäisi olla se, että haastattelijalla pyrkii rakentamaan haastattelutilanteeseen luottamusta kertomalla haastateltavilla tutkimuksen tarkoituksesta, korostamalla saamiensa tietojen luotettavuutta sekä varjelemalla haastateltavien anonymiteettia. Hänen on myös osoitettava olevansa kiinnostunut haastateltavasta ja siitä, mitä tällä on sanottavanaan. Käsiteltävää aihetta koskevan tiedon katsotaankin yleensä olevan haastateltavalla. (Ruusuvuori & Tiittula 2005.) Haastatteluja toteutettaessa paitsi alleviivattiin niiden luottamuksellisuutta, pyrittiin myös tuomaan esiin se, että tavoitteena oli nimenomaan saada tietoa haastateltavien kokemusmaailmasta. Kuten Ruusuvuori ja Tiittula (2005) toteavat, luottamuksen rakentaminen on käytännössä tietynlaista tasapainoilua empatian osoittamisen ja haastattelutilanteen tehtävän noudattamisen välillä.

Neutraalius on myös tärkeä ominaisuus haastattelijassa. Siksi onkin keskeistä kiinnittää huomiota haastattelukysymysten muotoiluun, minimoida haastattelijan vaikutus vastauksiin ja esittää kysymykset aina samalla tavalla. (Tiittula & Ruusuvuori 2005.) Näin ollen haastattelurunko suunniteltiin siten, että siinä oli mahdollisimman vähän johdattelevuutta, mutta sitäkin enemmän tilaa haastateltavien suhteellisen vapaalle vastaamiselle. Haastattelutilanteissa haastattelijalla pyrki lisäksi

olemaan kommentoimatta haastateltavien puheenvuoroja, vaikkakin esitti tarvittaessa tarkentavia lisäkysymyksiä tai pyysi esimerkkejä. Tästä huolimatta voi kuitenkin olla, että haastateltavat ovat suhtautuneet haastatteliijaan jonkinlaisena asiantuntijana tai auktoriteettina, mikä on ehkä estänyt heitä puhumasta kaikkein arimmista perhearkeen liittyvistä asioista tai sen puolesta, jotka jollain tapaa sotivat hyvän vanhemmuuden ideaaleja vastaan. Haastattelujen luotettavuutta pyrittiin lisäämään myös suorittamalla kahdeksan vanhempien haastattelua tutkimusprojektin pilottivaiheessa, jossa eri aineistonkeruumenetelmien toimivuutta kokeiltiin.

Aineistonkeruun luotettavuuden lisäämiseksi myös päiväkirjakysymysten muotoilussa pyrittiin siihen, että ne olisivat selkeitä ja yksitulkintaisia. Kuten Malinen ym. (2009) toteavat, perhearkea tutkittaessa menetelmät pyritään valitsemaan siten, että osallistujat käyttäytyisivät tutkimuksen aikana mahdollisimman normaalisti. Keskeistä on saada kuvaa perhearjesta mahdollisimman aidosti, minimoiden unohtamisen vaikutus koehenkilön antamiin vastauksiin. (Malinen ym. 2009.) Juuri tämän vuoksi päiväkirja-aineisto voi tuottaa erityisen hyödyllistä tietoa: tapahtuuhan vastaaminen hyvin pitkälti siellä, missä kysymysten koskemat tilanteet, hetket ja tunteet koetaan. Myöskään tutkija ei ole paikalla, mikä sekin voi omalta osaltaan parantaa vastaamisen todenmukaisuutta. On kuitenkin syytä huomioida, että myös tässä tutkimuksessa käytetty päiväkirja ja sen osana olleet vanhemmuusväittämät antavat tietoa siitä näkökulmasta, miten vastaajat itse asiat kokevat ja haluavat tuoda ne julki. Nämä tarkistuslistakysymykset oli kuitenkin muodostettu siten, ettei niistä voinut suoraan päätellä, millaisia asioista vastausten perusteella tultaisiin tarkastelemaan. Tämä on ehkä osaltaan lisännyt tutkimuksen luotettavuutta, sillä laskelmoivan vastaamisen todennäköisyys on saattanut pienentyä.

Kuten Malinen ym. (2009) kuitenkin toteavat, päiväkirjamenetelmän käytöllä aineistonkeruussa on tietyt etunsa, sillä tunteiden ja tilanteiden kirjaaminen ylös lähellä niiden tapahtumahetkeä vähentää väärinmuistamisen ja unohtamisen vaikutuksia. Vaikka päiväkirjamenetelmässä on omat vahvuutensa, on kuitenkin muistettava, että samoilta henkilöiltä on kerätty tietoa toistuvasti, joten havaintoja ei voida pitää toisistaan riippumattomina (Malinen ym. 2009). Lisäksi päiväkirjamenetelmän ongelmana on Gabbin (2008, 42) mukaan se, että vastaajat saattavat nolostella näkemystensä ja kokemustensa kirjaamista tai pelätä tutkijan tuomitsevan heidät niiden perusteella. Kuten Bolger ym. (2003) toteavat, päiväkirjakysymyksiin vastaaminen saattaa myös olla tutkimushenkilöiden

näkökulmasta hyvinkin raskasta ja aikaa vievää. Erityisesti päiväkirjamenetelmää käytettäessä onkin syytä arvioida sitä, kuinka työlästä ja sitovaa tutkimukseen osallistuminen on, jotta tutkimushenkilöt eivät kuormittuisi siitä liikaa (Malinen ym. 2009). Tämän vuoksi päiväkirja-aineistoa kerättiin vain yhdeltä arki- ja yhdeltä viikonlopun päivältä, jotta vastaamisesta ei olisi tullut liian raskasta.

5.5 Eettiset kysymykset

Perheitä tutkittaessa joudutaan monenlaisten tutkimuksen eettisyyttä koskevien haasteiden eteen, sillä on kyse tasapainoilusta yhteiskuntaa hyödyttävän, luotettavan tutkimustiedon tuottamisen ja tutkimushenkilöiden suojelemisen välillä. Onkin huolehdittava perustavanlaatuisten eettisten näkökohtien noudattamisesta, kuten luottamuksellisuudesta, yksityisyydestä ja siitä, että tutkimushenkilöt tietävät, mihin ovat osallistumassa. (Margolin ym. 2005.) Kuula (2006, 60–65) puolestaan painottaa, että tutkimuseettisten normien lähtökohtana on tutkimushenkilöiden ihmisarvon kunnioittaminen, heidän henkisen tai fyysisen vahingoittamisensa välttäminen sekä ihmisten yksityisyyden kunnioittaminen ja suojeleminen (Kuula 2006, 60–65). Nämä eettiset näkökulmat pyrittiin tässä tutkimuksessa ottamaan huomioon muun muassa siten, että tutkimukseen osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja sen peruminen oli mahdollista missä vaiheessa tutkimusta tahansa. Lisäksi tutkimushenkilöitä informoitiin jo heitä rekrytoitaessa tutkimuksen aineesta ja tarkoituksesta, ja he myös allekirjoittivat kirjallisen tutkimusluvan.

Zartler (2010) korostaakin sen merkitystä, kuinka tutkimushenkilöitä rekrytoidaan sekä millä tavoin heille kerrotaan tutkimuksen tarkoituksesta ja toteuttamisesta. Tässä tutkimuksessa potentiaalisia osallistujia lähestyttiin ennakkoon kutsukirjeen muodossa, mutta heidän kanssa keskusteltiin lisäksi kasvotusten kertoen tulevasta tutkimuksesta. Näin haluttiin tehdä selväksi, mitä mukanaolo tutkimuksessa käytännössä tarkoittaisi, painottaen samalla osallistumisen vapaaehtoisuutta. Myös kerättävän aineiston luottamuksellisuutta korostettiin. Aineiston suhteen oltiin huolellisia siten, ettei se voinut päätyä ulkopuolisten käsiin, vaan paperilla ollutta aineistoa säilytettiin kasvatustieteiden laitoksella lukitussa tilassa ja elektronista aineistoa suojatulla työskentelyasemalla. Lisäksi tutkimuksen raportoinnissa huolehdittiin tutkimushenkilöiden tunnistamattomuudesta. Kuulan (2006, 200–201) mukaan tutkimuksen osallistuneiden henkilöiden tunnistamattomuus onkin erityisen

tärkeää ottaa huomioon. Tämä varmistettiin jättämällä pois tutkimusraportista sellaiset tutkittavia henkilöitä koskeneet tiedot, joiden kautta heidät olisi ollut mahdollista tunnistaa. Lopullisen tutkimusraportin aineistolainauksissa mainitut nimet myös muutettiin.

Luottamuksellisuus ja yksityisyyden tema ovatkin erityisen keskeisiä perheiden tutkimisessa aiheiden mahdollisen arkaluontoisuuden vuoksi (Gabb 2008, 22–23). Koska laadullinen tutkimus pureutuu hyvin syvälle usein varsin henkilökohtaisiin asioihin ja tutkija pääsee monesti näkemään ihmisten arkielämää, sisältää se myös riskin tunkeilevuudesta ja tutkimushenkilöiden voimakkaammasta reagoinnista kuin määrällisiä metodeja käytettäessä (Patton 2002, 407). Herkkiä aiheita, kuten perheeseen liittyviä asioita tutkittaessa onkin otettava huomioon, että esimerkiksi haastattelut saattavat aiheuttaa haasteltaville epämiellyttäviä kokemuksia ja henkistä kuormittumista (Gabb 2008, 53). Arkea tutkittaessa on lisäksi pohdittava sitä, onko ylipäättään oikein selvittää asioita toisten ihmisten elämästä ja pelkittää sitä dataksi varsinkaan, kun ei ole itsestään selvää, että tutkijan aineistosta tekemät tulkinnat vastaavat tutkittavien henkilöiden näkemyksiä. Refleksiivinen tutkija tarkasteleekin sitä, miten hänen omat arvonsa ja lähtökohtansa ovat mahdollisesti vaikuttaneet tutkimuksen kulkuun. Hän on myös tietoinen tiettyjen äänten kuulluksi tulemisen ja toisten ihmisten elämän tutkimisen eettisistä ja poliittisista seuraamuksista. (Scott 2009, 202–203, 208.)

Myös Gabb (2008, 23) korostaa, että arkaluontoisten tutkimusaiheiden kanssa on oltava erityisen tarkkana, jotta välttyttäisiin vääriä tulkinnoita. Tässä tutkimuksessa arkinäkökulman tavoitteena oli nimenomaan mahdollistaa molempien puolisojen näkemysten kuuleminen ja heidän omien kokemustensa julkittaminen, jotta saataisiin parempi kuva siitä, mitä arjen vanhemmuus todella pitää sisällään. Tarkoituksena ei kuitenkaan ollut arvioida sitä, kuinka hyvää tai huonoa perheiden arki ja niissä toteutettava vanhemmuus on. Gabbin (2010) mukaan perheiden tutkimisessa onkin hyvin tärkeää tunnustaa perhe-elämän ja vanhemmuuden moniulotteisuus, eikä pelkittää vanhempien toimintaa joko hyväksi tai huonoksi – useimmat vanhemmat kun eivät yksioikoisesti sovi kumpaankaan näistä muoteista. Toisaalta tutkija voi myös pelätä negatiivisten asioiden raportointia, koska kokee sen epäeettisenä. Keskeistä olisi kuitenkin tuoda rehellisesti esiin perhearjen eri puolia, jotta päästäisiin aidosti kiinni sen todellisuuteen. (Gabb 2010.)

6 VANHEMPIEN PERIAATTEET JA TAVOITTEET

6.1 Käytännönläheistä kehityksen tukemista

Ensimmäisen tutkimustehtävän tarkoituksena oli selvittää, mitä vanhempana toimimiseen liittyviä periaatteita ja tavoitteita isillä ja äideillä on. Tätä teemaa tarkastelemalla haluttiin luoda kuvaa vanhempien kasvatustajatteluista arjen vanhemmuuden taustalla. Tämän tutkimustehtävän kohdalla aineistosta erotellut pelkistetyt ilmaukset ryhmiteltiin vanhempana toimimiseen ja lasten kasvattamiseen liittyviin periaatteisiin ja tavoitteisiin. Periaatteet taas jaettiin kahteen pääluokkaan: *Yhteiset pelisäännöt arjessa* ja *Lapsen tietoinen kasvattaminen arjessa*. Ensimmäisen pääluokan sisälle muodostettiin viisi alaluokkaa ja toisen sisälle neljä (taulukko 3). Tavoitteet puolestaan luokiteltiin kahteen pääluokkaan, jotka saivat nimet *Oma vanhemmuus* ja *Lapsi kasvatuksen kohteena* (taulukko 4). Näitä tavoitteita ei kuitenkaan enää jaettu alaluokkiin, sillä kahteen pääluokkaan ryhmitellyt näkemykset olivat varsin samankaltaisia keskenään, minkä vuoksi yksityiskohtaisemman luokittelun ei koettu olevan tarpeen.

TAULUKKO 3. Vanhempana toimimiseen liittyvät periaatteet

Periaatteet	
Yhteiset pelisäännöt arjessa	Lapsen tietoinen kasvattaminen arjessa
<i>1. Ruokailun ja syömisestä säännönmukaisuus</i>	<i>1. Johdonmukaisuus</i>
<i>2. Iltatoimien ja nukkumaanmenon rutiinit</i>	<i>2. Yhteisten pelisääntöjen noudattaminen</i>
<i>3. Lapsen ulkona liikkumisen valvominen</i>	<i>3. Taitojen opettaminen</i>
<i>4. Tietotekniikan ja median käytön säätely</i>	<i>4. Arvomaailman välittäminen</i>
<i>5. Käytöstopojen noudattaminen</i>	

TAULUKKO 4. Vanhempana toimimiseen liittyvät tavoitteet

Tavoitteet	
Oma vanhemmuus	Lapsi kasvatuksen kohteena

6.2 Arjen yhteiset pelisäännöt

Niin isät kuin äidit käsittivät vanhempana toimimiseen liittyvät periaatteet hyvin pitkälti konkreettisina perhearjessa ja lapsen kanssa toimimisessa näkyvinä rutiineina, sääntöinä ja käytösmalleina, joiden noudattamista he pitivät tärkeänä. Ne olivat siis ”hyvin arkisia, siihen päivän kulkuun liittyviä” (Perhe 3, äiti, poikalapsi). Näiden *Yhteisten pelisääntöjen* mukaan pyrittiin toimimaan miltei kaikilla arkielämän osa-alueilla aina ruokailusta tietokoneen käyttöön. Luomalla perheen elämään tietyt säännöt ja rajat, arjesta nähtiin tulevan helpommin hallittavaa, ja samalla lapsen elämään haluttiin luoda säännöllisyyttä sekä näin taata tälle turvallinen kasvuympäristö ja mahdollisuuksia suotuisaan kehitykseen.

No se, että sillä on rutiineita, niin on turvallisempi lapsen olla. – – että lapset tarvitsevat rajoja ja ne tarvii rutiineja ja rutiinit on hyväksi, ja tällasia, mitä on koittanut itelläkin pitää. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

No kyllä mä tietysti säännöistä ajattelen sitä, että miten ne tukee sitä tulevaisuutta, miten kasvaa ja kehittyy ja on niinku hyväksi sille lapselle. (Perhe 1, isä, tyttölapsi)

Suurin osa vanhemmista mainitsi esimerkkeinä omista vanhempana toimimisen periaatteistaan *ruokailun ja syömis*en säännönmukaisuuteen liittyviä toimintatapoja ja rutiineja, joista he halusivat pitää kiinni ja joiden noudattamista he valvoivat varsin tarkasti.

Mut ne ruoka-ajat elikkäs siis iltaruoka ja sitten iltapala ni ne on semmosia, mistä pidetään kiinni. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Sekin on ollu oikeestaan niinkun ihan pienestä asti että se mitä syödään niin se syödään kerralla siinä pöydän ääressä, ettei tuu sitä edes takas hyppäämistä... (Perhe 3, isä, poikalapsi)

-- meillä on aina ollu ehkä vähän semmoset jäykät rutiinit nimenomaan niissä ruokailuissa -- aamupala syödään pöydässä tai kun ylipäättään ruokaillaan niin syödään pöydässä. Kädet pestään aina tietyissä kohdissa. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

Syömiseen ja yhdessä ruokailemiseen liittyvät periaatteet koettiin tärkeiksi myös siksi, että ne toivat perheelle yhteistä aikaa ja puuhastelua.

Ja usein just niinku tämmöset ruokailut ja iltapalat on semmosia, milloin koko perhe on pöydässä -- silloin kerkee vähän juttelemaan ja tota, ne on semmosia tärkeitä hetkiä... (Perhe 1, äiti, tyttölapsi)

Aika paljon pyritään niinkun yhtä aikaa sitten olemaan niinkun ruokapöydässä että ois semmosia yhteisiä hetkiä. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Myös *iltatoimien ja nukkumaanmenon rutiineihin* kytkeytyvät periaatteet saivat vanhempien haastatteluissa useita mainintoja. Näitä olivat muun muassa *nukkumaanmenoajoista* ja *hampaiden pesusta* huolehtiminen. Säännöllisyys ja totutuista toimintatavoista kiinni pitäminen tuntui paitsi helpottavan arjen sujumista, myös sisältävän tärkeitä lapsen ja vanhemman välisiä hetkiä, kuten *iltasatutuokion*.

-- ne rutiinit on varmaan vaan niitä, että ne asiat hoituu samanlaisena illasta toiseen. Iltasadut ja pesut ja pukemiset ja muut. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Sitten kun ne menee illalla nukkumaan ni jompikumpi lukee aina iltasadun tuolla yläkerrassa. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Lapsen ulkona liikkumisen valvomiseen kuului erilaisten sääntöjen asettamista. Esimerkiksi *kotiintuloaikojen noudattaminen* nähtiin keskeisinä lapsen turvallisuuden kannalta. Vanhemmat halusivatkin olla perillä lastensa olinpaikasta.

-- tietenkin se, että esim. kun ulkonakin liikkuu, niin mihin saa mennä ja tota niitä pitää kyllä kerrata koko ajan ja aina lähtiessä ja näin, että mihin saa mennä ja mihin asti. Ja tota, silleen että sellaset rajat on tässä lähialueella ja tota tiettyjä muitakin. (Perhe 1, äiti, tyttölapsi)

No ne on kyllä just näitä jos mennään kavereille tai naapuriin, se käy kyllä kysymässä luvan ennen kun se, et se ei häviä tuolta omin päin mihinkään. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Tietotekniikan ja median käytön säätelyn korostuminen vanhempien puheenvuoroissa sopii varsin hyvin ajan henkeen – onhan media yhä vahvemmin mukana muovaamassa lasten kasvua ja kehitystä. Niin isät kuin äiditkin suhtautuivat varsin kriittisesti liialliseen television katseluun sekä rajoittivat tietokoneen ja videopelien parissa vietettyä aikaa.

Mulla on ollu kauheen tiukka periaate sen kanssa, että me ei katota televisiota muuta kun ehkä viikonloppusin. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Myös tietotekniikan ja median käytön *valvominen ja ikärajojen noudattaminen* nähtiin tärkeänä.

No mulla siis ne periaatteet mitä on, niin liittyy lähinnä tohon mediaan eli tietokoneeseen, sosiaaliseen mediaan, televisioon, peleihin. – – tietokone- ja konsolipelit, et niissä mä oon aika tiukka, ja se et jos niissä on vähänkään ikärajaa, niin ne on automaattisesti kiellettyjä. (Perhe 5, äiti, tyttölapsi)

Semmonen oikeestaan sääntöihin tuli vielä, että tietokoneelle, pojathan menis mielellään tietokoneelle, mutta ilman lupaa ei saa mennä tietokoneelle. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Tiettyihin arjen tilanteisiin ja toimintoihin liittyvien rutiinien lisäksi oikeanlaiseksi katsottujen *käytöstapojen noudattaminen* oli keskeisessä asemassa vanhempien nimeämien periaatteiden joukossa. Vanhemmat pitivät siis hyvän käytöksen opettamista sellaisena asiana, jonka tulee tapahtua perheen arjessa.

Kyllä mun mielestä tota ihan käytöstavat. Yleiset käytöstavat. – – kun saa jotakin, niin kiittäminen ja toisten huomioiminen... (Perhe 2, isä, poikalapsi).

Siis ihan tämmösiä peruskäytössääntöjä, ruokapöydästä ei nousta, ennen kun on sanottu kiitos – – kavereita ei tönitä eikä lyödä ja jos niin käy, niin kuuluu pyytää anteeksi. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

6.3 Tietoista kasvattamista arjessa

Vaikka vanhempien ilmauksissa korostuivatkin arkielämää säätelevät ja rytmittävät säännöt ja rutiinit, myös hieman abstraktimpia ja laajempia periaatteita tuotiin esiin. Tämä näkemysten joukko nimettiin *Lapsen tietoiseksi kasvattamiseksi arjessa*. Sekä isät että äidit mainitsivatkin monia sellaisia tärkeitä pitämiään asioita, joista pyrkivät vanhempana toimiessaan pitämään kiinni, mikä osoittaa heidän refleктоivan tietoisesti omaa vanhemmuuttaan. Näin he pyrkivät paitsi takaamaan lapsen hyvinvoinnin, myös vaikuttamaan positiivisesti tämän kehitykseen siitä näkökulmasta, kuin vanhemmat sen itse käsittivät. Oman toiminnan kauaskantoiset vaikutukset siis tiedostettiin.

– – haluan säilyttää semmosen yhtenäisyyden ja niinku joka tilanteessa ja pitkälle, ehkä sitä yrittää rakentaa ja miettii vaistomaisesti, niin että mihin se mitä tehdään nyt niin se vaikuttaa aika pitkälle, miltä se tilanne näyttää niinku tulevaisuudessa. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Erityisesti oman toiminnan *johdonmukaisuus* sai runsaasti tilaan vanhempien ilmauksissa siitä, millaisia periaatteita heillä on. Lapsen tietoinen ja tavoitteellinen kasvattaminen omia periaatteita noudattaen nähtiin siis keskeisenä osana vanhemmuutta. Toivottujen tulosten aikaansaaminen edellytti vanhempien mukaan muun muassa *rajojen asettamista* ja niistä kiinni pitämistä, oman *esimerkin näyttämistä* ja *pitkäjänteisyyttä*.

Et oma esimerkki ja tota jonkunlaista rajojen asettelua ja näin pois päin. (Perhe 2, isä, poikalapsi)

– – mulla on jotenki sellanen toimintatapa tai ajattelu, et tota niin jos asiat rupee mättään, tota niihin pitää tarttua ja tota niitä pitää muuttaa. Ja jo periaatteellisistakin syistä. Sitä on sitä hommaa tahkottava niin kauan, että se muuttuu. (Perhe 2, isä, poikalapsi)

Myös sillä, että vanhemmat vetävät yhtä köyttä, nähtiin olevan merkitystä.

Mutta että jotenkin me on yritetty olla aika johdonmukasia. Jos jotain on tullu sanottua niin se on sitten täytyny pitää siitä kiinni. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Kyllä meillä niinkun, molemmat pyritti sitten niinku aika tiukkaa linjaa pitämään – – että kun on joku asia, mistä ollaan niinku sovittu, ni sitten siitä pidetään kiinni että se ois se, ois sillain niinku se kasvatus sillain niinku linjakasta. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Vanhempien mukaan loppupeleissä keskeisintä oli kuitenkin se, että aikuinen ylipäättään on viime kädessä vastuussa päätöksenteosta ja rajojen asettamisesta.

No sitten mä oon niissä jokseenkin ehdoton, että en mä kaikista asioista neuvottele lasteni kanssa, et jos on asioita, mitkä on kiellettyjä tai sallittuja, ni mä en niitten kanssa välttämättä neuvottele, miksi se on sallittua tai miksi se ei oo sallittua. (Perhe 5, äiti, tyttölapsi)

Yhteisten pelisääntöjen noudattamista puolin ja toisin pidettiin kaiken kaikkiaan keskeisenä osana vanhemmuutta ja lapsen kasvattamista: ”*Et kyllä niinku sovituista asioista ja tommosista, mistä on käsketty, ni niistä kyllä pidetään kiinni.*” (Perhe 6, äiti, tyttölapsi). Vaikka isä ja äiti toimivatkin perheen päänä, toisaalta myös lapsen näkökulma haluttiin ottaa huomioon sääntöjä laadittaessa.

Mulla tavallaan on niitä periaatteita ja tietenkin mä sitten haluan kuunnella ja seurata sitä lasta ja säätää sen mukaan niitä sääntöjä... (Perhe 1, isä, tyttölapsi)

Paitsi että säännöt ja rajat pyrittiin muovaamaan sopiviksi lapsen kehitystason ja ymmärryksen kannalta, niiden taustoja myös perusteltiin lapselle.

Ja sitten ne niinku tajuaa sen, että tota tää on niitä yhdessä sovittuja juttuja. – – Ja sillon kun tän huomaa, että tää ei oo pelkästään semmosta yksipuolista sanelua, et nyt kun tehdään näin perustelematta asiaa – – lapset ymmärtää sen, minkä takia jotain juttuja tehdään. (Perhe 2, isä, poikalapsi)

Sääntöjen asettamisen ja niiden noudattamisesta huolehtimisen taustalla taas vaikutti se, että niiden nähtiin tukevan lapsen *perusturvallisuutta ja kehitystä*: ”– – *jos sovitaan tai luvataan, niin pidetään kiinni niistä asioista ja samaten niistä rutiineista – – se on sellanen turvallinen olo, että se homma toimii*” (Perhe 6, isä, tyttölapsi). Yhteisistä pelisäännöistä ja sovituista asioista kiinni pitämisen vaatimus koskikin lasten lisäksi myös vanhempia.

Ja sitten semmonen sääntö meillä on, mikä on ihan ehdoton, että jos jotakin on luvattu – – luvattu, mikä luvattu, sovittu, mikä sovittu... (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Pitää olla rehellinen lapsille aina ja sillein niinku ettei saa huijata. Jos jotain on luvattu taikka mitä, niin se on sit sillein. (Perhe 6, isä, tyttölapsi)

Vanhemmat korostivatkin myös tiettyjen tärkeinä pitämiensä *taitojen opettamista* lapselle. Nämä olivat sellaisia *perustaitoja*, joista he uskoivat olevan hyötyä tulevaisuudessa, minkä vuoksi ”*ne on niinku vanhempien asioita hoitaa*” (Perhe 1, äiti, tyttölapsi). Näitä taitoja olivat esimerkiksi *liikunnalliset taidot, toisten ihmisten kanssa toimiminen ja looginen ajattelu*.

Kyllä me nyt on sitten taas toisaalta tässä liikkumisessa ja muussa niin yritetty olla aktiivisia, et on menty hiihtämään, on menty pyöräilemään, on menty uimaan ja käyty uimakoulussa, tämmöstä taidollista opettamista... (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

– – opettelee semmosia taitoja, et pärjää tosiaan ihmisten kanssa, siitä mä tykkään, että se auttaa jo monessa asiassa. (Perhe 2, äiti, poikalapsi)

Sekä isät että äidit pyrkivät lisäksi *välittämään arvomaailmaansa* lapselle: ”*Mun mielestä se on aika luontevaa kuitenkin, että minkälainen arvomaailma itsellä on ja miten sen välittää lapsille...*” (Perhe 1, äiti, tyttölapsi). Vanhempien arvokkaina pitämiä asioita olivat esimerkiksi *toisten ihmisten kunnioittaminen, rehellisyys* sekä eron tekeminen *oikean ja väärän* välille.

6.4 Pitkän tähtäimen tavoitteita

Aineiston analyysissä haluttiin tämän tutkimustehtävän kohdalla tehdä eroa siinä selkeästi korostuneiden, arkielämän toiminnoissa näkyvien periaatteiden ja abstraktimpien, vanhempien laajempaa kasvatustavoittelua ilmentävien tavoitteiden välille. Haastateltavien ilmauksista oli siis löydettävissä myös kokonaisvaltainen, pitkän aikavälin tavoitteita kuvastavien näkemysten joukko. Ne ilmensivät erityisen hyvin niitä odotuksia, joita isät ja äidit kohdistivat itseensä vanhempina, mutta myös sitä, millaisia toiveita heillä oli lastensa suhteen ikään kuin oman kasvatustoimintansa tuotteina. Kaikki nämä asiat ajoivat kuitenkin samaa asiaa, eli niiden tarkoituksena oli taata lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi ja viedä tämän kehitystä vanhempien toivomaan suuntaan. Ne eivät kuitenkaan olleet yhtä käytännönläheisiä ja jokapäiväiseen arkielämään sidottuja ja siinä toteutuvia, kuin vanhempien nimeämät periaatteet.

Omaa vanhemmuutta ohjaaville tavoitteille oli ominaista se, että pyrkimyksenä oli toteuttaa vanhemmuutta, joka oli paitsi lapsen edun mukaista ja tämän suotuisaa kehitystä tukevaa, myös lujaa vanhempi–lapsisuhdetta ylläpitävää sekä koko perheen yhtenäisyyttä ja hyvinvointia rakentavaa. Kaiken kaikkiaan isien ja äitien näkemys tavoittelemisen arvoisesta vanhemmuudesta oli siis varsin kokonaisvaltainen ja jopa *hyvän* vanhemmuuden kriteereihin sopiva. Lähtökohtana oli joka tapauksessa toimia perheen ja jälkikasvun parasta ajatellen.

Se ei oikeestaan tarvii muuta kuin että kummallakin on yhtäläinen halu tehdä sen perheen eteen ja hyväksi kaikki, mitä vaan on mahdollista tehdä. Se on varmaan se juttu. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

– – tottakai sitä yrittää toimia aina parhaalla tavalla. (Perhe 1, isä, tyttölapsi)

Vanhemmat halusivatkin olla *läsnä* lastaan varten ja toimia tämän *tukena ja turvana*.

Ja sitte toivoo kuitenkin, että olis semmonen jollakin tavalla sellanen pilari ja keskustelukumppani – – toivoo et mahollisimman pitkään se säilyis niin, että pystys olemaan se tuki ja turva. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Kyllähän niinkun lapsi vaistoo sen, että millon aikuinen on läsnä ja millon ei. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Vanhemmuus, jonka piirteitä isät ja äidit pyrkivät tavoittelemaan, oli heidän mukaansa mahdollista saavuttaa perhearjen lomassa: ”*ja nää, mihin voi vaikuttaa, on taas tehtävä jokapäiväsissä kuvioissa*” (Perhe 2, isä, poikalapsi). Arjen vanhemmuus luo kuitenkin lähtökohdat kaikelle tulevalle: ”*mieltii koko ajan, et rakentaa pohjaa jollekin*” (Perhe 3, äiti, poikalapsi).

Vanhemmat mainitsivat myös runsaasti sellaisia tavoitteita, joita he kohdistivat *lapseen kasvatuksen kohteena*. He siis toivoivat omalla toiminnallaan olevan tiettyjä positiivisia vaikutuksia siihen, mihin suuntaan heidän lapsensa kehittyi ja millainen ihminen tästä kasvaa. Kaiken kaikkiaan vanhemmat näkivät tärkeänä, että lapsista tulisi ”*yhteiskuntakelpoisia kansalaisia*” (Perhe 5, isä, tyttölapsi) ja ”*järki-ihmisiä, jotka nyt pärjää jollakin lailla niinku omillansa*” (Perhe 7, äiti, poikalapsi). Myös *oikean ja väärän* erottamista pidettiin merkityksellisenä.

Just tällaisia, et mikä on oikein ja väärin – – Et tulis joku sellanen oikeudenmukaisuuden taju ja semmonen ymmärrys, et mitä saa tehdä ja mitä ei saa tehdä. (Perhe 2, äiti, poikalapsi)

Vanhempien puheenvuoroissa korostuivat lisäksi omillaan pärjäämisen ja itsenäisen ajattelun keskeisyys. Lapsesta siis toivottiin kasvavan omaa harkintaansa käyttävä yksilö.

Sekään ei haittais vaikka niinku sillain oppis et niinkun tuomaan omaa mielipidettään esille, että ei niinkun aina menis, menis välttämättä niinku muiden mukana. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Yksilöllisyyteen liittyen lapsen haluttiin myös löytävän oma polkunsaa maailmassa: ”*Että löytää sen oman paikkansa ja sen oman tapansa olla ja elää.*” (Perhe 3, äiti, poikalapsi) – mikä se sitten ikinä tulisikaan olemaan.

Tavoitteita.. se että tulis semmonen itteensä luottavainen. Et pystyy luottamaan itteensä ja omiin kykyihinsä ja sillain et on ihan riittävän hyvä. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Tavoitteena olikin, että oman vanhemmuuden kautta onnistuttaisiin antamaan lapselle niin hyvät eväät elämään, että tämä selviäisi kaikesta, mitä joutuu kohtaamaan.

No jonkinlainen tavoite on myös se, että lapsista kasvais tervejärkisiä, itseajattelevia, tämmösiä normaaleja aikuisia – – Ja just niitä, että elämässä tapahtuu erilaisia asioita, tulee pettymyksiä ja on ilonaiheita ja kaikkia tämmöisiä, että niihin osais suhtautua jotenkin... (Perhe 4, äiti, poikalapsi)

Ja luottais siihen, että niinku vaikeistakin asioista selvittää. Ne on ehkä niitä asioista. Selviäis noista kaikista kolhuista niin ilman isoja kolhuja. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Kaikkein tärkeimpänä asiana pidettiin joka tapauksessa sitä, että lapsi kasvais *onnelliseksi* aikuiseksi. *Myönteinen elämänasenne* nähtiin keskeisenä tekijänä onnellisuuden kannalta.

Tietenkinhän se kaikista tärkein asia on, että se, että sillä on mahdollisuus olla onnellinen. Sehän se on tietenkin se tärkein asia varmaankin, että kyllä siihen tietysti eväitä annetaan niinku osataan. (Perhe 1, isä, tyttölapsi)

Ja sitten tietysti toivoo, että oppis ehkä semmosen niinku myönteisen asenteen elämiseen, et se varmaan tukee siinä onnellisuudessa sitten... (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Vanhemmat nimesivät siis joitakin sellaisia ominaisuuksia, joita toivoivat lapsen omaksuvan kasvatuksen lopputuloksena. Näitä olivat edellä mainittujen lisäksi muun muassa *rehellisyys* sekä *toisten huomioonottaminen ja kunnioittaminen*. Tärkeimpänä pidettiin kuitenkin ennen kaikkea sitä, että lapsi ylipäättään pärjäisi elämässään ja olisi itse siihen tyytyväinen.

6.5 Lähtökohtana lapsen hyvinvointi

Vanhempana toimimiseen liittyvien periaatteiden taustalla vaikutti selvästi halu luoda lapselle perusturvallisuus ja säännöllinen elämänrytmi, sekä tällä tavoin antaa hänelle parhaat mahdolliset eväät elämään. Vanhemmat siis ainakin omien sanojensa mukaan pyrkivät toimimaan lapsensa parasta ajatellen ja tämän näkökulman huomioiden: ”Mutta kyllä pyrin tietysti kaikessa toiminnassa niin tota huomioimaan sitä juttua niinku lapsen näkökulmasta” (Perhe 2, isä, poikalapsi). Näin ollen he tavoittelivat lapsilähtöistä vanhemmuutta (Pulkkinen 1994). Isien ja äitien puheenvuorot kuvastivatkin osaltaan vanhempi–lapsisuhteen muuttumista demokraattisempaan suuntaan ja siirtymistä tottelevaisuus- ja kuuliaisuuskulttuurista keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin (Gabb 2008, 99–100; Korhonen 1999, 232). Isien ja äitien nimeämät periaatteet ja tavoitteet sopivat lisäksi varsin aukottomasti yhteen myönteisen ja auktoritatiivisen vanhemmuuden ominaispiirteiden kanssa, joihin kuuluvat esimerkiksi lapsen toiminnan kontrollointi sopivassa määrin, tämän tarpeisiin vastaaminen sekä vanhemman lastaan kohtaan osoittama emotionaalinen lämpö (Baumrind 1966, 1989; Maccoby & Martin 1983). Tämä tulos ei ole yllättävä, sillä myös esimerkiksi Kivijärjen, Röngän ja Hyväluoman (2009) tutkimukseen osallistuneet suomalaisvanhemmat edustivat omien arvioidensa mukaan juuri auktoritatiivista vanhemmuustyyliä.

Oma vanhemmuus vaikutti myös olevan jatkuvan tietoisien tarkastelun kohteena. Koska lapsen kasvattaminen on olennainen osa vanhemmuutta, on luonnollista ja toivottavaa, että siihen kiinnitetään tietoista huomiota (vrt. Hirsjärvi 1981, 69; Pulkkinen 1984, 286). Jokinen (2005, 136) toteaaakin, että hyvänä vanhempana toimiminen edellyttää nykyään jatkuvaa itsensä reflektointia. Koska isät ja

äidit olivat muodostaneet selkeitä periaatteita ja tavoitteita oman vanhempana toimimisensa suhteen, ei vanhemmuus ainakaan näyttäisi olevan hukassa, niin kuin on viime aikoina on väitetty (ks. Bardy 2001; Huttunen 2001, 36). Päinvastoin, vanhemmat tuntuivat tietävän, millaista vanhemmuutta ja kasvatusta he haluavat jälkikasvulleen tarjota. He siis todellakin tiedostivat oman toimintansa vaikutukset lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen – toisin sanoen *sitä niittää, mitä kylvää*. Isien ja äitien puheenvuoroista olikin löydettävissä jopa viitteitä kasvatuksesta projektina eli tavoitteellisena toimintana, jossa lapsen kehityksen ohjaaminen nähdään tarpeellisena (Alasuutari 2003, 163–164; Beck-Gernsheim 1992, 59-62; 2002, 90).

Alasen (2001) mukaan psykologis-pedagoginen tieto lasten kehityksestä ja kasvatuksesta on vaikuttanut aikuisten suhtautumiseen lapsia kohtaan: se on lisännyt halua ottaa huomioon lapsen näkökulman ja panostaa tämän elinolosuhteiden järjestämiseen. Tämä piti paikkansa myös tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien kohdalla. Koska vanhemmuutta ja lapsuutta koskeva asiantuntijuus on levittäytynyt yhä laajemmalle ja täsmentynyt tieto lapsen kehityksestä ohjaa ja normittaa ”hyvää vanhemmuutta” (Korhonen 2006; Vuori 2001), voidaan toki pohtia, missä määrin vanhempana toimimiseen liittyvät diskurssit ja uskomukset ovat vaikuttaneet siihen, mitä isät ja äidit päätyivät asian tiimoilta kertomaan. Heillä vaikutti joka tapauksessa olevan vankka pyrkimys toimia lapsensa edun mukaisesti. Eri asia on toki se, kuinka hyvin näitä periaatteita pystytään noudattamaan haasteiden täyttämässä perhearjessa. Uskottavia vanhempien puheenvuoroista kuitenkin tekee se, kuinka konkreettisten ja arkipäivään sidoksissa olevien asioiden kautta he omaa vanhempana toimimistaan ja lastenkasvatusmenetelmiään kuvasivat – ei siis jääty ainoastaan korkealentoisten ideaalien hahmottelun tasolle.

7 ANTOISA JA HAASTAVA VANHEMMUUS

7.1 Arjen vanhemmuuden eri puolet

Toinen tutkimustehtävä keskittyi siihen, millaisia myönteisiä ja toisaalta haasteellisia piirteitä arjen vanhemmuuteen sisältyy. Tavoitteena oli siis kuvata vanhempana toimimiseen ja lasten kasvattamiseen kytkeytyviä positiivisia kokemuksia ja hetkiä sekä niihin liittyviä tunteita. Lisäksi pyrittiin kuvaamaan niitä haasteita, joita isät ja äidit perhearjessa vanhempina toimiessaan kohtaavat, sekä samalla kartoittamaan niiden herättämiä kielteisiä tunteita ja näiden käsittelyä osana myönteistä vanhemmuutta. Kun ensimmäinen tutkimustehtävä tarkasteli vanhemmuuteen liittyviä periaatteita ja tavoitteita, toisessa tutkimustehtävässä puolestaan syvennyttiin siihen, millaista arjen vanhemmuus ja lapsen kanssa toimiminen on käytännössä. Pelkistetyt ilmaukset jaettiin ensin kahteen ryhmään sen mukaan, liittyivätkö ne arjen vanhemmuuden myönteisiin vai haasteellisiin puoliin. Positiivisista piirteistä muodostettiin kaksi pääluokkaa, *Palkitseva vanhemmuus* ja *Myönteiset tunteet arjessa*, jotka jakaantuivat edelleen alaluokkiin (taulukko 5). Haastavat piirteet jaettiin myös kahteen pääluokkaan, jotka olivat *Haastava vanhemmuus* ja *Kielteiset tunteet arjessa*. Näidenkin alle muodostettiin lisäksi alaluokat (taulukko 6).

TAULUKKO 5. Arjen vanhemmuuden myönteiset piirteet

Palkitseva vanhemmuus	Myönteiset tunteet arjessa
<i>1. Lapsen kasvu ja kehitys</i>	<i>1. Iloa pienistä asioista</i>
<i>2. Läheisyys lapsen kanssa</i>	<i>2. Välittämisen osoittaminen</i>
<i>3. Yhdessäolo perheenä</i>	<i>3. Lapsi myönteisten tunteiden lähteenä</i>
<i>4. Vanhemman oma aika</i>	<i>4. Parisuhde tunneilmapiirin luojana</i>
<i>5. Arjen sujuminen</i>	

TAULUKKO 6. Arjen vanhemmuuden haastavat piirteet

Haastava vanhemmuus	Kielteiset tunteet arjessa
1. Kiire ja aikataulut	1. Arkiset riidat ja erimielisyydet
2. Väsymys ja ylikuormittuminen	2. Riitojen käsittely
3. Asioiden toistaminen	3. Kiireen ja stressin vaikutukset
4. Siirtymät ja lähdöt	4. Lapsen tunteisiin reagointi
5. Oman toiminnan johdonmukaisuus	
6. Kasvatustehtävä	

7.2 Yhdessäoloa ja välittämistä

Tähän tutkimukseen osallistuneet isät ja äidit pitivät vanhemmuutta monin tavoin antoisana osana elämäänsä. Näkemykset siitä, millaiset asiat arjen vanhemmuudessa olivat erityisen myönteisiä ja positiivisia tunteita herättäviä, saivat luokittelussa nimen *Palkitseva vanhemmuus*. Tämä pääluokka sisältää viisi alaluokkaa, joista kukin kuvaa eri ulottuvuutta arjen vanhemmuudessa keskittyen varsin konkreettisiin, positiivisia kokemuksia ja tunteita tuottaviin arjen tilanteisiin ja toimintoihin. Erityisen palkitsevana ja omaan vanhemmuuteen voimia antavana pidettiin *lapsen kasvun ja kehityksen* seuraamista.

Kyllä sitä niinkun paljon puuttuis elämästä jos ei olis lapsia. Kyllä just kun seuraa niitten kehittymistä ja ja tota... viettää niitten kanssa aikaa ja juttelee niin kyllä se on niinkun tosi mukavaa ja antaa kyllä sillain niinku voimaa ja sisältöä elämään itellekin. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

No kai se on se kun, lapset kasvaa ja näkee, kun ne oppii uusia asioita. Tulee ihmisten kanssa toimeen, että sopeutuu tähän yhteiskuntaan silleen niin. (Perhe 6, isä, tyttölapsi)

Vanhempien mielestä olikin ilahduttavaa ja *ylpeyden* tunteita herättävää huomata, että lapsi oli omaksunut sellaisia taitoja ja ominaisuuksia, joita he arvostivat. Näitä olivat esimerkiksi *käytöstavat, sosiaaliset taidot, huumorintaju ja oma-aloitteisuus*. Oman toiminnan johdonmukaisuus näytti siis kantavan hedelmää.

– – se on myös tietenkin positiivistakin, et kun näkee et jotakin asiaa on tarpeeks kauan vaadittu tai pyydetty et sitte... tai et tietyllä tavalla kun toimitaan koko ajan ni kyl se sit tuloksiakin tuottaa. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Myös läheisyys lapsen kanssa koettiin tärkeäksi osaksi perhearkea. Tähän vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen kuuluivat keskeisenä osana esimerkiksi *iltasatutuokiot* nukkumaan mentäessä sekä muu yhteinen puuhastelu, oli se sitten leipomista tai muistipelin pelaamista. Myös omista ajatuksista ja päivän tapahtumista keskustelu kuului näihin tilanteisiin: ” – – *kyllä ne on semmosia niinku ne yhteiset jutteluhetketkin aika antoisia.*” (Perhe 3, äiti, poikalapsi). Erityisen suuressa arvossa pidettiin juuri sitä, että vanhemman ja lapsen välillä vallitsi luottamus ja keskusteluyhteys.

No ainakin se luottamus, mikä mun mielestä Aadalla on minuun päin, että se uskaltaa kertoa asioista. (Perhe 5, äiti, tyttölapsi)

Isien ja äitien puheenvuorojen perusteella piirtyi kuitenkin varsin selkeä kuva siitä, että arjen vanhemmuuteen liittyy paljon muutakin, kuin vain lapsen kanssa toimimista. Näin ollen on ymmärrettävää, että sen myönteiset puolet sisältävät myös hieman epäsuoremmin varsinaiseen kasvatustehtävään kytkeytyviä asioita. Runsaasti mainintoja saikin lapsen kanssa vietettävän ajan lisäksi *yhdessäolo perheenä*.

Siitä et perhe nauttii ja on mukavaa yhdessä niin sen kun huomaa ja havaitsee, ei sitä muuta palkintoa tartte. (Perhe 1, äiti, tyttölapsi)

Perheen yhteistä aikaa pyrittiin varta vasten järjestämään ja perhe haluttiin asettaa etusijalle: ”*No kyllähän perhe on tärkeä, kyllähän se menee etusijalle melkein missä hommassa vaan.*” (Perhe 5, isä, tyttölapsi). Yhdessäolo perheenä sisälsi vanhempien mukaan paljon kaikenlaista arkista touhuamista, kuten grillailua, pelailua tai ulkoilua, mutta myös suunnitellumpaa ajanviettoa. Kaikkea tätä pidettiin tärkeänä ilonaiheena ja voimavarana arjessa sekä vastakohtana kiireelle ja perheen ulkopuolelta tuleville vaatimuksille.

Aika paljon me tehään niinku yhteisiä, sen lisäksi että yhdessä niinkun jotakin harrastetaan, vaikka hiihtoo tai pulkkamäkee tai ihan tämmösiä juttuja, niin tota sitten tehdään niinku yhteisiä reissuja. Että ne kyllä niinku tosi, tosi paljon antaa sitten voimaa... (Perhe 3, isä, poikalapsi)

No se on aina kun reissusta tulee, niin on mukava olla näiden kanssa tässä ja rauhottua. (Perhe 6, isä, tyttölapsi)

Toisaalta myös *vanhemman oma aika* nähtiin arjen vanhemmuuden positiivisena puolena siksi, että se tarjosi sopivaa vastapainoa perhearjelle ja antoi näin voimia toimia parempana isänä tai äitinä.

Ja mun mielestä sekin, että jos mä ite harrastan jotain, niin sekin on taas sitä varten, että pystyis enemmän antaa niille lapsille tai perheelle. Että on sitä omaa aikaa, jotta jaksaa paremmin taas sitten perheen parissakin. (Perhe 5, isä, tyttölapsi)

No tietysti se oma harrastus on ihan tärkeä, että pääsee tuonne tekemään jotain omaakin. (Perhe 1, äiti, tyttölapsi)

Vanhemman omaa aikaa ei kuitenkaan käsitetty ainoastaan vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyväksi, vaan myös motivoivan työn tekemisen nähtiin tukevan vanhempana jaksamista: ”*On mulle myös tärkeä kotona jaksamiseen se, et on mielekäs työ, josta tykkää.*” (Perhe 3, äiti, poikalapsi).

Lisäksi *arjen sujuminen* oli yksi sellainen asia, joka koettiin myönteisenä ja näin ollen merkityksellisenä osana arjen vanhemmuutta. Sitä, että rutiinit hoituiivat ongelmitta eikä ilmassa ollut riitoja, pidettiin palkitsevana ja tärkeänä oman hyvinvoinnin kannalta.

Kyllähän se yks voimavara on tavallaan tämmönen niinku tasapaino ja silleen... niin tää on tämmönen niinku arjesta selviäminen ja arjen tota rutiinien selvittäminen... (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Ihan niinku että kaikki sujuu aika niinku, soljuu mukavasti ilman riitelyä ja tota lapset eivät suuremmin tappele... (Perhe 2, äiti, poikalapsi)

Positiiviset tunteet olivat lisäksi monin tavoin mukana myönteisiksi koetuissa arjen vanhemmuuteen liittyvissä hetkissä, tilanteissa ja toiminnoissa. Siksi toinen pääluokka sai nimekseen *Myönteiset tunteet arjessa*. Tämä pääluokka jakaantuu neljään alaluokkaan, joista kukin valaisee eri puolta siitä, millä tavalla positiiviset tunteet olivat mukana arjen vanhemmuudessa. Suuri osa näistä oli *ilon* ja *onnellisuuden* tunteita, joita arjen tilanteet ja tapahtumat herättivät.

No ne on varmaan aika paljon semmosia kuitenkin niitä pieniä hyviä hetkiä, mitä sitte perheen kanssa on – – mä aina niinku pysähdyn miettimään, ihan mielettömän onnellinen tilanne, että yrittää niinku tallentaa jostakin syystä sillai niinku takaraivoon, et tää pitää muistaa myöhemmin, et oli näinkin hieno hetki. (Perhe 3, äiti, poikalapsi).

Usein pieniltä ja ohikiitäviltä tuntuvien mukavien tapahtumien lisäksi vanhemmat tunsivat myös kokonaisvaltaisempaa tyytyväisyyttä arjen vanhemmuuteen liittyen.

Mut sitten tenavien kanssa, se ei oo ihan sellasta nauruiloa, mutta enempi onni-iloa. Ja semmonen, kun tässä saa nyt olla ja rauhoitettua tota arkea. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

Herääminen aamulla ja yhteinen aamupala, juteltiin päivän asioista ja tuntui onnelliselta. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Läheisyys ja *välittämisen osoittaminen* vaikutti myös olevan keskeinen osa arjen vanhemmuutta ja sen tunneulottuvuutta. Tavallisimpiin keinoihin lukeutui niin äitien kuin isienkin puheenvuoroissa fyysinen koskettaminen: ”*Kyl se on se silittely, halaaminen, ohimennenkin. – – Suukottelu, sylissä pitäminen.*” (Perhe 6, äiti, tyttölapsi). Tärkeänä pidettiin lisäksi *yhdessäoloa, huomion antamista ja vuorovaikutusta* lapsen kanssa. Lapselle haluttiin siis luoda tunne siitä, että hänestä välitetään.

No kyl lasten kanssa, välillä otan kainaloon ja sillain, et otan lähelle. Se on ainakin, sitten iltahalit sun muuta aina – – niinku ihan tämmöstä perusjuttua, et kyl mä kysyn välillä ihan oikeesti, että miten sulla menee ja mikä painaa, harmittaa joku – – ja on sekin välittämistä, että touhutaan yhdessä jotakin, tai on sekin sitä, että annetaan niille huomiota tai aikaa. (Perhe 5, isä, tyttölapsi)

Kyl mä luulen, että se yhdessä oleminen ja vuorovaikutus siinä on kaikesta oleellisin juttu. (Perhe 1, isä, tyttölapsi)

Vanhempien mukaan myönteiset tunteet ja mielialat olivat herkkiä tarttumaan perheenjäsenestä toisiin. Erityisesti korostettiin *lasta myönteisten tunteiden lähteenä*. Lapsen iloisuuden ja hyväntuulisuuden nähtiin siis siirtyvän helposti vanhempiin.

No tietysti silloin kun se on hirveen ilonen tai innoissaan jostain ni siihen lähtee mukaan et sit on niinku ihan itekin ilostuu hirveesti ja on kiva olla mukana. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

No varsinkin, kun lapset on hyvällä tuulella, niin ei sitä niin herkästi itekään sitten... Vaikka ois ollut väsynyt ja huonommalla tuulella, niin kyllä se auttaa niinku siihen omaankin jaksamiseen tietenkin. (Perhe 6, isä, tyttölapsi)

Tunteet näyttivät liittyvän tiiviisti arjen vanhemmuuteen myös siitä näkökulmasta, millainen tunneilmapiiri perheessä vallitsi. Tältä kannalta varsinkin *parisuhdetta tunneilmapiirin luojana* alleviivattiin, sillä sen nähtiin hyvin pitkälti määrittävän sitä, millaisia tunteita perheessä koetaan ja ilmaistaan.

Mut toki se, että siellä on hyvä ilmapiiri siellä perheessä, niin on hyvin paljon parisuhteesta kiinni. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

– – kyllä sitä on niinku monta kertaa miettiny, et se on niinku niin iso asia, että asia siinä vanhemmuudessa, että on joku jonka kanssa jakaa se vanhemmuus. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Toimivalla ja myönteisiä tunteita sisältävällä parisuhteella vaikuttikin olevan suuri merkitys arjen vanhemmuuden kannalta.

7.3 Kiireen sävyttämä arki

Vaikka isien ja äitien haastatteluista kävi ilmi, kuinka paljon perhearki sisältää mukavia hetkiä ja myönteisiä tunteita, liittyy siihen myös monenlaisia haastavia puolia ja tilanteita, joissa kielteiset tunteet nousevat esiin. Nämä tavalla tai toisella vaikeiksi koetut tekijät arjessa koottiin pääluokan *Haastava vanhemmuus* alle. Se jaettiin edelleen kuuteen alaluokkaan, joista jokainen valottaa yhtä arjen vanhemmuuden haastavista piirteistä. Erittäin paljon mainintoja vanhempien puheenvuoroissa keräsivät *kiire ja aikataulut*. Arjen kuvattiin siis olevan suoranaista *kellon kanssa juoksemista* ja paikasta toiseen ryntäilyä.

Mut ehkä ne aikataulutukset on joskus se haastavin juttu ja se sitten, että ehtii jonkun ruoan laittaa jossain välillä ja ruokkia perheen. Että välillä tuntuu, ettei ehdi postia hakea, kun on niin kiire. (Perhe 1, äiti, tyttölapsi)

Selvää on myös se, että arjen vanhemmuus sisältää paljon muutakin kuin nimenomaan isänä tai äitinä olemista ja lapsen kasvattamista. Haasteena näyttikin olevan koko paletin pitäminen hallinnassa.

– – kun siinä on paljon muutakin kun se pelkkä lastenhoito, kun siinä on se kodinhoito, kaikki omat ja sit just se työhönmeno, sekin on tosi haasteellista. Et sä pystyt ja osaat oikeeseen aikaan tehdä kaikki, että se kerkeät tosiaan sinne töihin ja lapset hoitoon ja sitten pitäis kaikkea muutakin kotona yrittää tehdä. (Perhe 5, äiti, poikalapsi)

Varsinkin äidit kokivat kiireen liittyvän kaikista arkisista velvollisuuksista selviytymiseen, isät puolestaan toivoivat lisää aikaa erityisesti lasten kanssa oleskeluun ja puuhasteluun. Vaikutti siis siltä, että juuri äidit vastasivat kokonaisvaltaisesti arjen sujumisesta.

No tietenkin sitä aikaa sai olla niinku enemmän silleen, että se on vaan aina... arki on niin lyhyt mitä kerkeää lasten kanssa. (Perhe 6, isä, tyttölapsi)

Arjen vanhemmuuteen kuului myös olennaisena osana aikatauluista neuvottelu ja sopiminen: *”Että päällekkäisiä menoja ja kumpi peruu ja onko ihan välttämätön meno vai eikö ole ja että mitä, mihin halutaan käyttää joku vapaa-aika...”* (Perhe 3, äiti, poikalapsi).

Väsymys ja ylikuormittuminen olivatkin tuttu asia kiireen keskellä kamppaileville vanhemmille, jotka kokivat ajoittain huolta omasta jaksamisestaan.

Et kyl se varmaan on edelleen näitä ajankäytöllisiä asioita – – sitten on tietysti paljon puuhaa, että jaksaa sen kaiken. (Perhe 1, isä, tyttölapsi)

Väsymys näkyi vanhempien mukaan voimattomuutena selviytyä arjen askareista ja puuttua jokaiseen pikkuasiaan sekä tilanteiden kiristymisenä.

No se on siis... just semmosta väsymystä et ei jaksais millään niinku puuttua niihin kaikkiin asioihin. Ja sit tietysti varmaan se väsymys että... et ei niinku että, niinku lähtee viemään niitä sinne iltapesulle... (Perhe 4, äiti, poikalapsi)

No väsymys, sitäkin ilmenee – – sellanen et jos kaikki on väsyneitä ja koulussa tai eskarissa ei oo menny lapsilla hyvin. Ni sitte niitten asioiden käsittely jos ite oot samaan aikaan väsynyt ja mies on väsynyt ni se on välillä... et pitää puhaltaa pari kertaa ja istahtaa jos pystyy. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Haastavana ja turhautumista aiheuttavana vanhemmat kokivat lisäksi samojen *asioiden toistamisen* kerta toisensa jälkeen. Isien ja äitien kärsivällisyys oli siis koetuksella tilanteissa, joissa lapsi ei toimi ohjeiden mukaan useista kehotuksista huolimatta.

– – iltatoimien alottaminen, se on niinku sellanen. Et et on sanottu et nyt, ni ei mitään tapahdu. Sit joutuu sanoo sit monta kertaa siitä että nyt, nyt pitää. Ni se on sellanen. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Ärtymys, kun homma ei toimi kerralla, vaan joutuu sanomaan/hokemaan asiaa useita kertoja. (Perhe 2, äiti, poikalapsi)

Vanhemmat pitivät kielteisiä tunteita herättävänä myös sitä, että yksittäisten tilanteiden ohella lapsi ei pitkällä tähtäimellä omaksunut toivottuja toimintatapoja.

Tai sitten aika ajoin käy sillain, että kun jotakin asiaa kysyy pojilta tai kertoo niin... niin tota jos ne ei kuuntele ni sitten tulee semmonen turhautumista ja joutuu korottaa ääntään, että kuunteletko sä ollenkaan. Tai sit voi tulla, että joku asia mikä on niinku käyty jo moneen kertaan läpi ni sitten se niinku jatkuu entisellään. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Hankalia hetkiä olivat lisäksi *siirtymät ja lähdöt*, joita tavallinen lapsiperheen arkipäivä on täynnä. Esimerkiksi *leikkien lopettaminen* ja *iltatoimien aloittaminen* olivat tilanteita, jotka vanhemmat mielsivät vaikeiksi.

Meillä on kaikki lähtemiset ja siirtymiset kauheen vaikeita. – – ne liittyy aina siihen, että tilanne muuttuu, ollaan menossa ulkoa sisälle tai sisältä ulos tai ne on jotenkin vaikeita. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Erityisen potentiaalisena hetkenä eripuralle pidettiin aamuja ja päivähoidon lähtemistä. Haastavana hetkenä lapsen kanssa toimimisessa mainittiinkin juuri *”Lasten liikkeelle saaminen aamulla”* (Perhe 1, isä, tyttölapsi). Monesti nämä paikasta tai tekemisestä toiseen siirtymiset sisälsivät kiirettä ja hoputtamista, johon lapsi ei kuitenkaan vastannut halutulla tavalla: *”Kenkien laitto jalkaan aamulla. Tuli kiireen tuntua ja ärtyneisyyttä, kun Valtteri ei tahtonut itse laittaa kenkiä.”* (Perhe 3, isä, poikalapsi).

Ongelmia vaikutti ajoittain syntyvän siitäkin, että vanhemman *oman toiminnan johdonmukaisuus* ei arjen nopeasti muuttuvissa ja monien tunteiden sävyttämässä tilanteissa ollut sellaisella tasolla, kuin tämä itse toivoi ja näki olevan suotavaa lapsen kanssa toimittaessa.

Must tuntuu enemmän just, kun vaan jaksais selittää ja puhua ja yrittää niinku perustella ja perustella, että minkä takia – – et jaksais niinku olla johdonmukanen, ja et se on ehkä se haastavin. Että kun jotakin on sovittu, niin sitte se olis näin. Eikä antais lipsua... (Perhe 2, äiti, poikalapsi)

Tavoiteltavana osana johdonmukaisuutta nähtiin siis myös se, että omaa toimintaa perusteltiin lapselle, ollen samalla itse hyvänä esimerkkinä.

Onhan ne haastavia. Sillä tavalla niinku vanhempana oleminen ja ja se esimerkin, esimerkin näyttäminen. (Perhe 2, isä, poikalapsi)

Vanhemmat joutuivat mitä ilmeisimmin ponnistelemaan toteuttaakseen niitä periaatteita, joita heillä on oman vanhemmuutensa ja lapsen kasvattamisen suhteen. Näyttikin olevan varsin haastavaa täyttää arjessa ne ideaalit, joita isät ja äidit olivat itselleen asettaneet.

Erityisen hyvin tämä tavoitteiden ja todellisuuden välinen vastakkainasettelu tuli ilmi vanhempien ilmauksissa, jotka koskivat vanhemmuuden ydinaluetta *kasvatustehtävää*. Vanhemmat kokivat siis haastavaksi sen, kuinka toimia lapsen parhaan mukaisesti perhearjen realiteettien määrittämissä kasvatustilanteissa. Arjen vanhemmuus kun ei ole niin yksinkertainen asia, kuin mitä etukäteen saattaisi kuvitella, eikä kaikkia asioita ole mahdollista ennakoida.

Tota se on... nyt kun on ollut reilu viis vuotta tätä, että tota se on paljon haastavampaa ja moninaisempaa, kuin mitä on ite kuvitellut ehkä, taikka kuvitteli silloin joskus. Että ei se olekaan niin yksinkertaista – – että kun on aina kaiken maailman, siis just kun tulee semmosia haasteita, mitä täytyy välillä miettiä ja mitä sä tekisit. (Perhe 4, äiti, poikalapsi)

Se on välillä hankalaa, haastavaa. Et kun tulee tilanteita, et miettii et mitenkä tässä pitäis oikeen toimia ja onko ees semmosta oikeeta tapaa. Et aika lailla se kuitenkin maalaisjärjellä menee. Et vaikka on siis, on noita opuksiakin lukenu – – mut kyl se sit kun tilanne tulee, niin se tulee kyl ihan puskasta ni niitä pitää sitten vaan niinku miettiä... se tulee vaan niin yllättäen, et siihen välillä vaan reagoi ihan tosta noin ex tempore vaan ja sit miettii, et ehkä oisin voinu toisinkin tehdä. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Oman vanhempana toimimisen tietoisesta tarkkailusta ja siihen panostamisesta ei siis aina ole kovinkaan paljon hyötyä, vaan kasvatustilanteet ovat ainutlaatuisia ja monesti yllättäviä. Siksi yleisluontoiset ohjeet ei päde. Päinvastoin, vanhemman on itse muodostettava oma tapansa toimia ja ratkaista ongelmatilanteet.

No onhan se haasteellista ja on siinä monta juttua, mitä pitää miettiä ja niinku sisäistää ite... (Perhe 5, isä, tyttölapsi).

Hankalien tilanteiden selvittämisen lisäksi vanhemmat pitivät haasteellisena sitä, kuinka onnistua omalla toiminnallaan tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla.

– – että miten niinku oppis löytämään ne vahvuudet ja niinku kannustamaan ja tukemaan niissä asioissa, missä lapsi on niinku vaikka lahjakas tai asioissa, mistä se on kiinnostunu. Ja miten sitte tunnistaa, että jos onkin jotakin semmosia asioista, mitä pitäis kehittää tai yhdessä harjotella tai kiinnittää huomiota. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Tunteet ovat monella tapaa mukana myös arjen vanhemmuuden haasteellisiksi koetuissa puolissa. *Kielteiset tunteet arjessa* -pääluokan sisälle sijoittuvat alaluokat avaavatkin sitä, millaisiin asioihin ja tilanteisiin nämä negatiiviset tunteet kytkeytyivät, miten niitä käsiteltiin ja millaisia vaikutuksia niillä nähtiin olevan.

Moniulotteinen ja kiireinen perhearki sisälsi väistämättäkin tiettyjä sellaisia tekijöitä, joiden vuoksi syntyi *arkisia riitoja ja erimielisyyksiä*. Tavallisimpia kiistanaiheita vanhempien välillä olivat jokapäiväiseen yhteiseloon liittyvät asiat, kuten *rahankäyttö, kotitöiden tekeminen ja perheen aikataulut*. Ristiriidat näihin liittyen saattoivat herättää osapuolissa ärtymystä ja suuttumusta: ”*Jos mä aikani naputan jostain asioista, että muidenkin pitäis tehdä, kuin vain minun, niin sit mä jossain vaiheessa suutun tosissaan siitä.*” (Perhe 7, äiti, poikalapsi). Konfliktit eivät kuitenkaan yleensä olleet sen suurempia tai ulottuneet kovin syvälle periaatteiden tasolle, vaan ne johtuivat suurimmaksi osaksi jonkinasteisista näkemyseroista arkisiin asioihin liittyen.

Tietysti onhan niitä erimielisyyksiä – – pikkuasioistaki, mutta tota ei nyt sillain niinku isoissa linjoissa. Joskus tulee sillain että... mä oon niinku jossain asioissa sillain enempi, enempi niinku hällä väliä -tyyppi... (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Aikuisen ja lapsen välille saattoi syntyä erimielisyyksiä esimerkiksi *tietokoneen käytöstä* tai *nukkumaanmenoajoista*. Näitä ristiriitatilanteita ei kuitenkaan nähty niinkään riitoina, vaan kaikessa epämiellyttävyydessäänkin osana vanhemman

kasvatustehtävää: ”*Et se on enemmänkin sitä kasvatusta, en mä näe sitä niinkään riitelynä.*” (Perhe 5, isä, tyttölapsi).

Vaikka erimielisyyksiä syntyi kaikissa perheissä samankaltaisista asioista, *riitojen käsittelyn* tapoja esiintyi monenlaisia. Tunteiden ilmaisemista – myös kielteisten sellaisten – pidettiin joka tapauksessa hyväksyttävänä ja jopa toivottavana: ”*mieluummin kerta rähinä kuin jatkuva mutina*” (Perhe 6, isä, tyttölapsi). Lapsille haluttiinkin opettaa, että riitely on sallittua, eikä sitä pidä säikähtää. Myös erimielisyyksien sopimisen tärkeyttä korostettiin.

Ja no ehkä sekin, että voi puhua avoimesti ja näyttää, miltä tuntuu, ja voi riidellä ja voi sopia – – kuitenkin on semmonen rakkaus siellä alla, et ei se tarkota sitä vaikka ne pienet asiat pinnalla kuplii. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Joskus huudetaan pää punasena melkein, sekä lasten kanssa että aikuisten kesken. Mut toisaalta on tärkeämpää se, että sovitaan sitten ja se on sitten käsitelty. (Perhe 5, isä, tyttölapsi)

Osa vanhemmista oli sitä mieltä, että myös lapsen nähden käydyt aikuisten väliset riidat olisi soviteltava näiden läsnäollessa.

Kyllä niinku siis sekä jos on aikuisten välisiä konflikteja et lapsetkin kuulee sen, näkee, ni kyllä niinku se että se sopiminen pitää tapahtua lasten nähden ja anteekspyyttäminen. Et se asia on sovittu. Et riidellä voi ja riidellä saa ja riidellä pitää, mut sit pitää myös sopia ja anteeks pyytää. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Kaikki vanhemmista eivät kuitenkaan nähneet tarpeellisena konfliktien suurieleistä selvittämistä, mutta pyrkivät silti hoitamaan keskinäiset riitansa silloin, kun lapsi ei ollut paikalla joko suojellakseen lasta mielipahalta tai ajatellen, että vanhempien väliset erimielisyydet eivät edes kuulu tälle. Toisaalta riidat saatettiin jättää käsittelemättä odotellen vain, että suuttumus menee ohitse.

Ei, et mun mielestä me on pyritty tappelemaan sillein, että lapset ois mahdollisesti nukkumassa. Ja sit mä oon pitäny jokseenkin normaalina sitä, että ollaan eri mieltä asioista. Ni en mä tiedä onks siinä mitään selitettävää. (Perhe 5, äiti, tyttölapsi)

No ne on yleensä silleen tota, että kun kumpikin lähtee ensiks töihin, niin illalla se sitten on yleensä mennyt tai on unohdettu sitten se viha, tai mikä se on sit ollutkin, niin on mennyt ohi ja sit voidaan puhua taas. (Perhe 4, äiti, poikalapsi)

Kiireen ja stressin vaikutukset olivat myös varsin merkittävässä roolissa niissä isien ja äitien puheenvuoroissa, jotka koskivat arjen vanhemmuuden haastavia piirteitä ja siihen liittyviä kielteisiä tunteita. Stressaantuneisuus johti vanhempien mukaan valitettavan usein *lyhytpinnaisuuteen, ärtyneisyyteen ja kireyteen*.

Mmm, kyllä se varmaan sekin vaikuttaa jollain lailla muihin, että kyllähän sitä herkemmin tulee sanottua jostain asiasta – – jos siis on paha päivä itellä tai muuten vihainen. (Perhe 5, isä, tyttölapsi)

Ja sit tietysti muutenkin jos on kiireisempää töissä ni kyl se jollain lailla näkyy, et sit on itelläki ehkä vähän lyhyempi pinna ja haluaa kotona nopeesti, nopeesti nyt, nää asiat pitää hoitua ja nyt ei kuhnit ja näin pois päin. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Eri perheenjäsenten huonotuulisuus siis näytti paitsi kulkeutuvan elämänalueelta toiselle, myös tarttuvan helposti muihin perheenjäseniin – niin vanhempien välillä kuin heistä lapseen.

Se varmaan näkyy siinä, että se, jolla on sitä kiirettä ja stressiä, niin on kireä ja sitten se taas heijastuu muihin. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

– – sen kiireen huomaa sitte semmosena kiukkuna ja stressinä, joka sitte hyvin äkkiä kyllä tarttuu toisiinki. Että kyllähän sen niinku näkee, suoraan lapsi peilaa sitä omaa mielialaaki et... (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Kielteisten tunteiden ulottuvuuteen kuului arjen vanhemmuudessa olennaisena osana lisäksi *lapsen tunteisiin reagointi*. Lapsen huonotuulisuuden ei nähty samalla tavalla heijastuvan vanhempaan, kuin vanhemman ärtyneisyyden lapseen. Lapsen kiukkuisuuteen tai alakuloisuuteen pyrittiinkin suhtautumaan ymmärtävästi.

Ei yleisesti ottaen voi sanoa, että lasten huonotuulisuus sais mua kiukkuseks ehkä siitä. Et siihen lasten huonotuulisuuteen on kuitenkin aina jonkinmoinen syy, onko sitten väsymys tai joku muu – – ni pyrkii sitten keksimään jotain, mikä veis sitä pahaa mieltä pois. (Perhe 5, isä, tyttölapsi)

Oman viireys- ja tunnetilan myönnettiin kuitenkin vaikuttavan siihen, kuinka lapsen ilmaisemiin kielteisiin tunteisiin reagoitiin.

Mut sit on ne kiukun tunteet ni siin on kyl itellä ihan silleen et se riippuu omasta viireystilasta. Et jos on oikeen väsyne ni siihen herkästi lähtee vähän mukaan ihan kuin ois kaks tenavaa. Mut sit kun viireystilan on itellä hyvä, ni sitten jaksaa suhtautua siihen sillain, et pitkiä hermoja, lehmän hermoja tässä nyt vaan ootellaan... (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Näihin tunteisiin saatettiin myös tietoisesti jättää vastaamatta, odotellen niiden laantuvan itsestään: ” – – *jos lapset on huonolla tuulella ja riippuu oonks mä ite huonolla tuulella, mut jos en oo, ni en mä ehkä noteeraa niitä ja siis sitä niiden huonoa tuulta, koska se menee yleensä ohi sillä...*” (Perhe 5, äiti, tyttölapsi).

7.4 Vanhemmat arjen palapelin rakentajina

Isien ja äitien puheenvuorojen perusteella vaikutti selkeästi siltä, että vanhemmuuteen liittyy paljon sellaisia pieniä ja arkiselta tuntuvia asioita, jotka kuitenkin koettiin erityisen antoisiksi ja myönteisiä tunteita herättäviksi. Vanhemmuus on siis ennen kaikkea palkitseva tehtävä ja siihen sisältyy vahva tunneulottuvuus. Koska arjen vanhemmuus on monista erilaisista asioista koostuva kokonaisuus, sen antoisat puolet olivat luonnollisestikin sidoksissa paitsi lapsen kanssa toimimista koskeviin ilonaiheisiin, myös yhdessäoloon koko perheenä. Myönteisinä koettiin lisäksi niinkin arkiset asiat kuin jokapäiväisen elämän sujuminen ilman suurempia ongelmia ja vanhemman oman ajan tuomat voimavarat. Sama arjen vanhemmuuden moniulotteisuus näkyi lisäksi siinä, millä tavoin nämä positiiviset tunnekokemukset olivat mukana perhearjessa. Niitä liitettiin pieniin hyviin hetkiin ja ilonaiheisiin, joissa lapsi oli osallisena, ilmaistiin tälle välittämistä osoittamalla ja huomattiin lapsen kokemien myönteisten tunteiden vaikutus itseen. Toisaalta positiiviset tunnekokemukset liittyivät myös laajemmin koko perheessä vallitsevaan ilmapiiriin, jonka tärkeimpänä rakennusaineena pidettiin toimivaa parisuhdetta vanhempien välillä, mikä sopiikin yhteen esimerkiksi Mesiäislehto-Soukan (2005) saamien tutkimustulosten kanssa.

Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 15) mukaan arkeen liitetään usein kielteisiä mielikuvia: se on jotain mistä pitää päästä pois. Ainakin tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien mukaan myönteisiä kokemuksia tuottivat kuitenkin juuri

perhearjessa tapahtuvat asiat. Vaikka tunteilla näyttäisi olevan keskeinen rooli arjen vanhemmuudessa, isät ja äidit kuvasivat silti omaa arjen vanhemmuuttaan mieluiten hyvin konkreettisten asioiden kautta. Siitä huolimatta, että haastattelutilanteessa valittujen arjen sanojen joukossa oli monia niin myönteisiin kuin kielteisiin tunteisiin liittyviä sanoja, ne eivät päätyneet useimmin valittujen joukkoon, vaan pääosassa ovat paitsi tietenkin perhe, myös erilaiset jokapäiväisen elämän toiminnot ja tehtävät (ks. taulukko 7). Arjen vanhemmuus näyttäisikin olevan juuri sitä, mihin Jokinen (2005, 11, 156) *arkisella* viittaa: kotiin, perheeseen ja vanhemmuuteen liittyvää sekä vakiintuneiden tapojen sävyttämiä rutiineja ja rytmisyyttä.

TAULUKKO 7. Eniten valitut arjen sanat

Arjen sanat	Mainintojen lukumäärä
Perhe	4
Tietokone	4
Kotityöt	3
Leikkiminen	3
Liikunta	3
Pyykit	3
Rutiinit	3
Yhdessäolo	3

Useisiin näistä sanoista liittyy kuitenkin perhearjessa monenlaisia tunteita, joko positiivisia tai negatiivisia. Vanhempien haastattelut antoivatkin tarkemman ja moniulotteisemman kuvan siitä, millaisia erilaisia tunteita isien ja äitien arkeen kuului: heidän mukaansa *joka sorttia kyllä löytyy*. Arjen vanhemmuus on siis täynnä sekä rutinoitunutta tehtävien hoitamista ja kokonaisuuden kasassa pitämistä että voimakkaita tunteita suuntaan ja toiseen. Myönteinen vanhemmuus eri ulottuvuuksineen näyttäisikin tulosten valossa olevan keskeinen osa perhearkea. Käsitetäänhän se tässä tutkimuksessa suotaviksi nähtävinä tapoina vaikuttaa lapsen kehitykseen ja hyvinvointiin, itsessään positiivisia kokemuksia ja tunteita sisältävänä sekä toisaalta kykynä käsitellä negatiivisiakin tunteita.

Arjessa heräävät kielteiset tunteet kytkeytyivät vanhempien mukaan ennen kaikkea kiireen sävyttämään velvollisuuksien hoitamiseen ja sen aiheuttamaan

väsymykseen, mutta myös haastaviin tilanteisiin lapsen kanssa toimittaessa sekä omaan vanhemmuuteen ja kasvatuskäytäntöihin liittyviin kysymyksiin. Stressi ja käytännön asioiden hoitaminen taas johti helposti erimielisyyksiin ja negatiivisten tunteiden siirtymiseen perheenjäsenestä toiseen. Lapsen negatiivisiin tunnereaktioihin kuitenkin pyrittiin suhtautumaan kypsästi ja ymmärtävästi, vaikka vanhemman oma viireys- ja tunnetila saattoi ajoittain mennä periaatteiden edelle. Gottman, Katz ja Hooven (1996) korostavatkin tunteilla olevan ylipäätään suuri vaikutus vanhemmuuteen, ja taito käsitellä myös negatiivisia tunteita niin lapsessa kuin vanhemmassa itsessään on tärkeä osa myönteistä vanhemmuutta.

Kuten Röngän ja Hyväluoman (2009) tutkimukseen osallistuneet vanhemmat, myös tämän tutkimuksen isät ja äidit myönsivät, että tieto ja hyväksi katsotut periaatteet siitä, kuinka vanhempana tulisi toimia, eivät aina toteudu arjessa. Yleiset kasvatuseriaatteet eivät siis aina tarjoa ratkaisuja konkreettisiin kasvatustilanteisiin. Vaikka tätä tutkimusta varten haastatellut vanhemmat osasivat varsin tarkkaan kuvata omaan vanhemmuuteensa liittyviä periaatteita ja myös niiden toteuttamista käytännössä, he myös myönsivät, että lapsen kanssa toimiminen arjen tilanteissa on joskus ongelmallista. Vaikka kotikasvatus nähdään usein hyvin käytännöllisenä toimintana (Poikolainen 2002, 57), Pulkkinen (1984, 19) on kuitenkin sitä mieltä, että lapsen kehityksen kannalta eniten merkitystä on vanhempien ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella. Tähän tutkimukseen osallistuneissa perheissä arjen vanhemmuus näytti sisältävän runsaasti myönteisten tunteiden sävyttämää vuorovaikutusta vanhemman ja lapsen välillä.

Vanhemmat eivät itse asiassa kokeneet kaikkein haastavimmaksi niinkään lapsen kasvattamista, vaan ylipäätään arjesta ja sen lukuisista vaatimuksista selviämistä. Tulokset olivatkin kaiken kaikkiaan varsin samankaltaisia aiempien tutkimusten kanssa: arki on kiireistä ja erilaisten velvollisuuksien täyttämää, minkä vuoksi vanhemmat kokevat helposti kuormittuneisuutta työstä, perheestä ja kodinhoidosta huolehtimisen vuoksi (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 18, 154). Arjen sujuvuus edellyttääkin tänä päivänä taitavaa suunnittelua ja organisointia. Eri elämänalueiden yhteensovittaminen ja kaikkien velvollisuuksien mahduttaminen osaksi arkea aiheuttaa kuitenkin kiireen tuntua ja ahdistusta ajan riittämättömyydestä. (Beck-Gernsheim 2001, 51; Southerton 2003.) Perhearjessa punoutuvat siis yhteen erilaisten tunteiden kirjo, perheilmapiiiri ja neuvottelu arjen aikatauluista ja käytänteistä (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 16). Kinnusen ja Maunon (2002) kuvaus arjesta eri

elämänalueiden yhteensovittamisen palapelinä onkin erittäin osuva. Kokonaisuudesta huolehtimisen lisäksi haastavina mainittujen asioiden joukosta löytyivät kuitenkin myös tunteita herättävät pienet stressitilanteet eli ns. hässäkät (Rönkä, Laitinen & Malinen 2009), joista Crnic ja Low (2002) käyttävät käsitettä *parenting daily hassles*. Kuten Crnic ja Low (2002) sekä Kyrönlampi-Kylmänen (2010) korostavat, ne voivat yksittäisinä tuntua mitättömiltä, mutta kasaantuessaan voivat olla hyvinkin stressaavia. Isät ja äidit kuvasivatkin hyvin tarkkaan näitä kielteisen tunteiden sävyttämiä tilanteita esimerkiksi aamutoimien suorittamisen yhteydessä.

Vaikka arjen vanhemmuus on suurelta osin tasapainoilua eri roolien ja vastualueiden välillä, isät ja äidit eivät kuitenkaan pitäneet tätä perhearjen moniulotteisuutta pelkästään huonona asiana, vaan esimerkiksi työn katsottiin toisaalta tuovan kaivattua vastapainoa perhe-elämälle. Tulokset ovatkin tältä osin samansuuntaisia Kinnusen, Malisen ja Laitisen (2009) tutkimuksen kanssa, johon osallistuneet suomalaisvanhemmat arvioivat monessa roolissa toimimista suhteellisen myönteisesti. Ne sopivat toisaalta yhteen myös Lammi-Taskulan ja Salmen (2009) kyselytutkimuksen kanssa, sillä siihen vastanneet vanhemmat kokivat työn vaatimusten kuormittavan perhe-elämää ainakin jossain määrin. Lisäksi kokemukset ja tuntemukset eri elämänalueilta kulkeutuvat toinen toisilleen, kuten töistä kotiin (Rönkä, Laitinen & Malinen 2009), mikä tulikin esille tätä tutkimusta varten haastateltujen isien ja äitien ilmauksissa.

Tunneulottuvuus oli vahvasti mukana määrittämässä kaikkea perheessä tapahtuvaa vuorovaikutusta niin vanhemman ja lapsen kuin kaikkien perheenjäsenten välillä. Rönkän, Laitisen ja Malisen (2009) mukaan perheenjäsenet luovat yhdessä perheilmapiiriä, joka sävyttää perheen arkea. Vallitseva tunneilmasto syntyy siitä, millä tuulella perheenjäsenet ovat, sillä mielialat heijastuvat toisiinsa. Tämä tuntui pitävän paikkaansa myös tähän tutkimukseen osallistuneissa perheissä. Larsonin ja Almeidan (1999) mukaan tunteiden siirtymisen tutkimukset olettavat tunteiden siirtyvän useimmiten vanhemmista lapsiin. Tässä tutkimuksessa saatiin kuitenkin viitteitä siitä, että siirtymistä tapahtuu puolin ja toisin, sekä myönteisten että kielteisen tunteiden ollessa kyseessä.

Kaiken kaikkiaan arjen vanhemmuus ei kuitenkaan vaikuttanut olevan jyrkästi joko äärimmäisen myönteistä tai ylitsepääsemättömän haastavaa, vaan ennemminkin monenlaisten tekijöiden vaikutuspiirissä muodostuva kokonaisuus ja koko tunteiden kirjon täyttämää. Päiväkirjan osana olleisiin vanhemmuusväittämiin

annetut vastaukset täydensivät varsin sujuvasti haastattelujen luomaa kuvaa asiasta. Niihin annettujen vastausten perusteella näytti siltä, että arjen vanhemmuus koettiin enemmän myönteisenä kuin haastavana, sillä kaikkien päivien keskiarvo ensimmäisen summamuuttujan kohdalla oli 10,5 pistettä, kun pisteitä oli enimmillään mahdollista saada 12. Arjessa siis koettiin myönteisiä tunteita ja siitä selviytyttiin hyvin. Myös myönteisen ja auktoritatiivisen vanhemmuuden periaatteet ja ominaispiirteet näyttivät toteutuvan arjen vanhemmuudessa, sillä toisen summamuuttujan vastausten keskiarvo oli 12,5 pistettä, kun maksimimäärä oli 14 pistettä.

Röngän, Laitisen ja Malisen (2009) tutkimukseen osallistuneet pikkulapsiperheiden vanhemmat kokivatkin arjessaan enemmän myönteisiä kuin kielteisiä tunteita. Tähän tutkimukseen osallistuneet isät ja äidit kuvasivat vanhemmuuteen sisältyviä myönteisiä piirteitä runsaasti ja tunteiden intensiivisyyttä korostaen, aivan kuten kielteisiäkin tunteita. Eräs haastateltava kiteytti osuvasti sen, mistä arjen vanhemmuudessa vaikuttaisi olevan kyse:

Vaikka siellä onkin niitä hiusten repimisiä, niinku noin verrannollisesti, niin ni siltikin siellä on enemmän niitä hyviä kun niitä huonoja. Mutta eihän kukaan ole sanonut, että helpolla pitäis päästä, että sieltähän se varmaan tulee se semmonen eläminen, niistä kokemuksista. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

Kuten Lammi-Taskula ja Bardy (2009) toteavat, vanhemmuuden ilot ja murheet voivat vaikuttaa suhteellisen pieniltä asioilta, mutta loppujen lopuksi niillä on kuitenkin suuri merkitys

8 ISIEN JA ÄITIEN ERILAINEN ARKI

8.1 Epätasaista vastuunjakoa

Kolmannen tutkimustehtävän tavoitteena oli vastata kysymykseen, onko isien ja äitien arjen vanhemmuudessa eroavaisuuksia. Asiaa pyrittiin tarkastelemaan sekä perhearjen käytännöissä näkyvien toimintojen, vastuunjakojen ja tehtävien suhteen että siitä näkökulmasta, millaista isien ja äitien kanssakäyminen ja vuorovaikutus erityisesti lapsen kanssa on. Pelkistetyistä ilmauksista luotiin kolme pääluokkaa: *Äidit arjen arkkitehteina*, *Isät taustatukena* ja *Toiveissa tasapuolisuus*. Kukin pääluokka jakautui lisäksi kahteen alaluokkaan (taulukko 8).

TAULUKKO 8. Arjen vanhemmuus isien ja äitien kokemana

Äidit arjen arkkitehteina	Isät taustatukena	Toiveissa tasapuolisuus
<i>1. Harteilla tuplataakka</i>	<i>1. Miesten töistä huolehtiminen</i>	<i>1. Yhteistyö arjen askareissa</i>
<i>2. Kokonaisuuden hallinta</i>	<i>2. Yhteiset puuhat ja perheenpäänä olo</i>	<i>2. Jaettu vastuunkanto</i>

Aiempien tutkimustehtävien antamien tulosten perusteella voidaan todeta, että isien ja äitien arjen vanhemmuudessa ei vaikuttanut olevan havaittavia eroja sen suhteen, millaisia tavoitteita ja periaatteita heillä oli vanhempana toimimisensa suhteen. Myös arjen vanhemmuuden myönteiset ja haastavat piirteet sekä niiden tunneulottuvuus koettiin hyvin samalla tavalla isien ja äitien keskuudessa. Kun asiaa tarkasteltiin konkreettisesta, arjen vastuunjakojen ja lapsen kanssa toimimisen näkökulmasta, eroavaisuuksia isien ja äitien näkemyksissä ja kokemuksissa kuitenkin löytyi. Vaikka vanhemmuus onkin sekä isälle että äidille kuuluva tehtävä, jonka hoitaminen edellyttää yhteistyötä, sillä näyttäisi arjen konkreettisissa toiminnoissa olevan tästä huolimatta varsin sukupuolittunut luonne.

8.2 Yhteinen tavoite, erilliset tehtävät

Ensimmäinen pääluokka, *Äidit arjen arkkitehteina*, kuvaa sitä kokonaisvastuuta, joka äideillä hyvin selkeästi ilmaistiin olevan arjen sujumisen kannalta. *Tuplataakka harteillaan* äidit olivatkin ottaneet kantaakseen suurimman osan kotitöistä ja muista arjen askareista. Monet haastateltavista – niin äidit kuin isät – totesivat omaksuneensa *perinteisen* työnjaon kodinhoidon suhteen. He puhuivatkin aivan suoraan *naisten ja miesten töistä*.

Kyllä meillä varmaan on aika semmosia perinteisiä työnjakoja. Että aika pitkälle mä kannan vastuun tosta meijän vaate- ja ruoka- ja muusta huollosta, siis semmosesta käytännön pyörittämisestä. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Ei kanna molemmat osaansa. Et ehkä se menee niin, että hän tekee miesten hommia ja minä teen naisten hommia. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

Perusteluina tällaiselle vastuunjaolle mainittiin esimerkiksi se, että isällä ei ansiotyönsä vuoksi ollut yhtä paljon aikaa kotitöiden tekemiseen, kuin äidillä: *”No eihän se oo viikolla välttämättä kotonakaan että ei se kerkee tekemään eikä.”* (Perhe 4, äiti, poikalapsi). Huomionarvoista tässä on kuitenkin se, että myös kaikki tutkimukseen osallistuneet äidit kävivät työssä kodin ulkopuolella. Toki työn mainittiin joidenkin isien kohdalla sisältävän matkustamista. Toisaalta äidit kokivat kodinhoidon vievän aikaa lasten kanssa olemiselta. Tästä huolimatta vallitsevaan työnjakoon kuitenkin tyydyttiin, sillä se nähtiin ainoaksi toimivaksi tavaksi selviytyä arjen askareista.

Kaikesta! Musta tuntuu, että vähän liikaakin, voishan sitä antaa toiselle vähän enemmänkin, mut kun se homma ei toimi! (Perhe 2, äiti poikalapsi)

– – tietysti se on vähän osaamisjuttukin tietysti. On se sillä tavalla toimiva, että jos kääntäis toisin päin niin ei kyllä tulis mitään. (Perhe 1, isä, tyttölapsi)

Arjen kokonaisuuden hallinta vaikutti ylipäättään olevan täysin äidistä riippuvainen. Tämän huolehdittavana olivat kodinhoitoon liittyvien askareiden lisäksi lasten asiat.

No ehkä mun, mä kannan niinku enemmän vastuuta tästä lasten.. lapsista yleensä. Ja aika paljon mä niinku muutenki mun mielestä silleen... (Perhe 4, äiti, poikalapsi)

Pauliinalla on pääsääntöisesti hanskassa nää lasten viikkolukujärjestys, siihen liittyvät asiat, vaatekukseen liittyvät jutut, kouluhommat, vanhempainillat – – että aika pitkälle rouva hoitaa. (Perhe 2, isä, poikalapsi)

Äitien vastuu perhearjen pyörittämisestä näkyi myös tämän vuorovaikutuksessa lasten kanssa: äideillä oli harvemmin aikaa vapautua täysin yhteiseen puuhasteluun lapsen kanssa.

Mä oon hanakampi ottaan niitä mukaan niinku tämmösiin tavallisiin askareisiin. Mut sitte mä oon huono irrottautumaan sillai että annetaanpa noitten tiskien olla, että nyt leikitään... (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Tästä huolimatta tai ehkä juuri johtuen äidin roolista lapsen perustarpeista ja kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtijana suhde lapseen vaikutti muodostuneen lujaksi ja moniulotteiseksi. Näin ollen myös kasvatusvastuu näytti useiden puheenvuorojen perusteella kallistuvan äidin kannettavaksi.

On, mun mielestä isä suhtautuu niinku huolettomammin siihen lasten kasvatukseen. Ja mä luulen, että äitinä on enemmän sellanen huolehtivainen niistä lapsista – – Mun mielestä äitinä ajattelee niinku monipuolisemmin sitä roolia kuin isä. (Perhe 5, äiti, tyttölapsi)

Kyllä mä sanoisin et on, on siinä eroa – – kyl se niinkun, äiti on ehkä enemmän herkillä tuntosarvilla niitten lasten elämässä mukana. (Perhe 6, äiti, tyttölapsi)

Isät kuitenkin osallistuivat arjen rutiinien hoitamiseen siitä huolimatta, että suurimman vastuun kokonaisuuden suunnittelusta ja kaiken sujumisesta kantoi joka tapauksessa äiti. *Isät taustatukena* -pääluokka ilmentääkin juuri tätä asetelmaa arjen vanhemmuudessa. Vaikka valtaosa kotitöistä ja lastenhoidosta tuntui kasautuvan äitien niskoille, oli isilläkin toki oma osansa arjen askareissa. Käytännössä kyse vaikutti olevan niin sanotuista *miesten töistä huolehtimisesta*.

Meillä on hyvin perinteinen työnjako, että Tarmo ei oo mikään sellanen ruoanlaittaja, että se tekee noita miesten hommia enempi, että aina niitä on jonkunlaisia. Mut sillä on vielä kuitenkin tätä meidän rakentamista, pihanlaittoa ja tällasta – – pyörän korjaamista ja auton huoltoa, lumitöitä ja tällasta. (Perhe 1, äiti, tyttölapsi)

Oikeestaan semmoset, mitä liittyy tähän taloon, semmoset, missä pitäis jotakin pientä remppahommaa, vaikka lamppujen vaihtoa. Tai niinku autoihin liittyy jotain korjaamista tai auton pesussa käyttöä tai katsastamista ni ne on niinku selvästi mun vastuulla. Tai sitten johonkin liikuntavälineisiin ehkä, suksien voitelu. Siinäpä ne oikeestaan. Jotakin pientä, takka- tai uunipuitten hommaamista ja niitten lämmittämistä mutta... pieniä asioita. (Perhe 3, isä, poikalapsi)

Muista arjen rutiineista kuitenkin esimerkiksi sellaiset tehtävät kuin lasten *kuljettaminen* päivähoitoon tai harrastuksiin, *ilta- ja aamutoimien* valvominen tai *iltasadun lukeminen* saattoivat yhtä hyvin hoitua isän toimesta. Ylipäätään isien kanssakäymistä lapsen kanssa määrittivät hyvin pitkälti *yhteiset puuhut ja perheenpäänä olo*. Isät käyttivätkin vapaa-aikaansa yhteisiin tekemisiin lapsen kanssa, kun äideillä se taas kului kotitöiden parissa.

Ja sitten tietysti jos on noita, Juliallakin on jo jotain harrastuksia, ni niihin käyttämiä on ja kyllähän joskus, mitä nyt tulee ensimmäisenä mieleen, ni tietysti lukemista on illalla sen kanssa – ja sitten saattaa olla, että se on innokas jotain pelaamaan, ni jotain pelitouhua yhdessä vähän katotaan. (Perhe 1, isä, tyttölapsi)

Meillä menee se jako varmaan niin, että Veijo leikkii niitten kans ja pelaa niitten kans enemmän. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

Se, kuinka paljon isät olivat tekemisissä lapsen kanssa, oli kuitenkin usein sidoksissa siihen, kuinka paljon työssäkäynnin ohella jäi aikaa perheelle.

– – sillä on kuitenkin sitten ne työpäivät vähän pitempiä, että se ei näin aikasin oo yleensä kotona, että se menee sinne kuuteen ja silleen, että sit sillä on joskus niitä työreissuja. Se ei oo tässä meidän arjessa niin paljon mukana. (Perhe 1, äiti, tyttölapsi)

Siitä huolimatta, että molemmat vanhemmat kävivät töissä, äiti näytti siis olevan se, joka joutui joustamaan tässäkin suhteessa. Lasten kanssa aikaa viettävä perheenisä puolestaan oli toisaalta omalla työpanoksellaan taloudellisen turvallisuuden takaava ja arjesta huolehtivan äidin tukena seisova auktoriteetti – toisin sanoen perheenpää.

Tää päivittäinen rytmi menee aika pitkälle ihan niinku oikeestaan, tai tällanen viikoittainen rytmi, menee aika pitkälle niinku keskittyen omiin hommiin kun tuota oikeestaan mihinkään muuhun. Ja lapset tulee ja elää siinä mukana. Että mä oon varmaan tässä perheessä se joka tuota enemmän huutelee niinku järjestystä – – pitää olla joku, joka päättää viime kädessä mitä täs nyt tehdään. (Perhe 2, isä, poikalapsi)

Suuri osa isien ja äitien puheenvuoroista sisälsi ilmauksia siitä, että arjen vanhemmuudessa todella on eroavaisuuksia sukupuolten välillä erityisesti tehtävien ja vastuiden jakautumisen suhteen. Vaikka esimerkiksi työnjakoa perusteltiin niin osaamisella kuin ajanpuutteella, esiin tuli myös tätä järjestelyä kyseenalaistavia näkemyksiä, jotka koottiin pääluokkaan *Toiveissa tasapuolisuus*. Vaikka eroja isänä ja äitinä olossa väistämättä näkyikin, näin ei kaikkien vanhempien mielestä olisi tarvinnut olla.

Minun perhe lähtökohtana ja mihin minä peilaan asioita, niin on suurestikin eroja. Mutta toki siinä ei tarviis olla eroja. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

Erityisesti äidit esittivät toiveita *yhteistyöstä arjen askareissa*, sillä kotitöiden ja lastenhoidon epätasainen jakautuminen aiheutti väsymystä ja ärtymystä: ”*Koin, että tein taas viikonloppusiivouksen yksin ilman miehen apua. Siitä tuli hieman paha mieli.*” (Perhe 6, äiti, tyttölapsi) ja ”*Ja lähinnä sitten mä haluisin, että Esko osallistuis enemmän näihin lasten nukkumaanmenoihin taikka pesuihin tai tämmösiin.*” (Perhe 4, äiti, poikalapsi). Yhteisen hyvä nimissä molempien osallistumista siis painotettiin.

Ne on ihan hauskojakin töitä välillä, mut tietenkkin se, että pitää olla niinku se tasajako. Tokihan sen toisen pitää myöskin tehdä jotain, että ei voi olla vaan niin, että toinen koko ajan touhottaa ja toinen on. Niin silloin se ei ole sitä yhteisen hyvän eteen panostusta, että on yhteinen tavoite. (Perhe 7, äiti, poikalapsi)

Joissakin perheissä tasapuolinen työnjakko oli kuitenkin paitsi tavoite, myös arjessa toteutuva toimintatapa, joka oli usein muotoutunut kuin itsestään. Tietoista rajanvetoa isälle tai äidille kuuluvista tehtävistä ei siis ollut tehty.

Ei varsin virallisesti tai varsinaisesti oo jaettu, että kyllä se menee vähän omalla painollaan. – – ei varsinaisesti oo kotitöitä, joita mä en tekisi, eikä varmaan niinku toistekaani päin. Molemmat tekee. (Perhe 5, isä, tyttölapsi)

Myös *jaettu vastuunkanto* lasten huolenpidosta ja kasvattamisesta oli joissakin perheissä sekä tavoite että parhaillaan osa perhearjen todellisuutta.

Ja aika tasasesti me jaetaan sitä vastuuta niitten lasten kanssa olemisesta ja harrastuksiin viemisestä sun muista. Mää luulen että myöskin semmonen niinku miten mä nyt sano... äh, kasvatusvastuu on varmaan aika lailla tasan. Että kyllä me ollaan varmaan yhtä paljon läsnä ja niitten lasten kanssa. (Perhe 3, äiti, poikalapsi)

8.3 Pieniä edistysaskeleita perinteiden puristuksessa

Jos arjen vanhemmuutta tarkastellaan siihen kuuluvien toimintojen, tehtävien ja vastuunjakojen suhteen, kuvat isien ja äitien arjesta piirtyvät varsin erilaisiksi. Joitakin eroavaisuuksia oli löydettävissä liittyen myös kanssakäymiseen lapsen kanssa. Tältä osin tulokset olivatkin varsin ennustettavia. Isänä ja äitinä olo eivät tavoitteiden ja periaatteiden, arjen vanhemmuuden myönteisten ja haastavien piirteiden tai sen tunneulottuvuuden tasolla kuitenkaan vaikuttaneet näkyvästi eroavan toisistaan. Arjen sujumisesta huolehtimisen tasolla kohtaa silti kaksi maailmaa. Tähän tutkimukseen osallistuneiden äitien kohdalla arjen vanhemmuutta sävytti ansiotyön, kotiaskareiden ja lapsenhoidon yhdistäminen hallitukseksi kokonaisuudeksi. Kaiken tämän kasassa pitäminen edellytti organisointikykyä ja omista eduista tinkimistä.

Isät puolestaan huolehtivat omaan osaamiseensa kuuluvista töistä, joita kertyi joskus enemmän ja joskus vähemmän. Toki he kantoivat kortensa kekoon tiettyjen rutiiniluontoisempienkin tehtävien suhteen. Pääasiassa isien rooli arjessa oli kuitenkin mahdollisuuksien mukaan viettää aikaa lasten kanssa puuhailien sekä toimia perheenpäänä. Näytti siis siltä, että äidit hoitivat, huolehtivat, suunnittelivat ja aikatauluttivat, isät taas toimivat enemmänkin avustajina ja taustatukena, astuen tarvittaessa esiin. Äitien arkea rytmittivät koti ja lapset, isillä ansiotyö asetti raamit perhe-elämälle. Toki joukossa oli myös niitä vanhempia, jotka olivat joko tietoisesti tai huomaamattaan muodostaneet arjen rutiinit perinteisestä työnjaosta poikkeaviksi tai ainakin kannattivat tasapuolisempaa vastuunkatoa. Nämä ilmaukset asioiden tilasta todellisuudessa jäivät kuitenkin vähemmistöön.

Vanhempien valitsemat arjen sanat sopivat varsin hyvin tähän kuvioon myös silloin, jos niitä tarkastellaan erikseen isien ja äitien kohdalla. Äidit mainitsivat useimmin sanat *ruoka* ja *pyykit*, joista kumpikin valittiin kolme kertaa. Isillä ainut

kolme mainintaa saanut sana oli *rutiinit*. Tämä saattaa kuvastaa sitä, että isät kyllä hahmottivat perhearjen toistuvien rutiinien ja rytmisyyden kautta, mutta äideille se näyttäytyi konkreettisten tehtävien kautta, koska he kantoivat niiden hoitamisesta suurimman vastuun. Päiväkirjan vanhemmuusväittämät (ks. taulukko 9) antoivat lisäksi ymmärtää, että äidit myös kokivat arjen vanhemmuuden hieman kielteisemmin kuin isät, mikä oli ehkä seurausta tästä epätasapainosta velvollisuuksien suhteen. Äitien kohdalla 0 pistettä tuottaneita vastauksia saatiinkin väittämien ”*Olin tyytyväinen puolisoni kodin- ja lastenhoitoon*” ja ”*Ahdistuin kiireestä*” kohdalla. Nimenomaan lapsen kanssa toimimiseen liittyvät kysymykset eivät kuitenkaan tuottaneet eroa vanhempien välillä. Tämä vahvistaa kuvaa siitä, että isät ovat mahdollisesti alkaneet yhä enemmän osallistua tähän ulottuvuuteen arjen vanhemmuudessa, eikä isien ja äitien tavassa olla vuorovaikutuksessa lapsen kanssa ehkä ole enää yhtä suuria eroavaisuuksia, kuin siinä ennen on ollut.

TAULUKKO 9. Vanhemmuusväittämien pistemäärien keskiarvot

	Summamuuttuja 1: Miltä arki tuntuu	Summamuuttuja 2: Vanhemman auktoritatiivisuus
Isät	11,5/12	12,5/14
Äidit	9,5/12	12,5/14

Arjen vanhemmuus on siis vielä tänäkin päivänä sukupuolittunutta ja epätasaisen työnjaon säilyttämää huolimatta vallitsevista jaetun vanhemmuuden ja osallistuvan isyyden ihanteista. Tasa-arvon ajaminen miesten ja naisten välille onkin ruokkinut keskustelua vahvistuvasta tai voimistuvasta isyydestä ja osallistuvista isistä, jotka ottavat äidin rinnalla aiempaa suuremman roolin kotitöissä sekä lasten hoidossa ja kasvatuksessa (Huttunen 2001, 163–164). Koska suuri osa äideistäkin kuuluu tänä päivänä työvoimaan, isiltä odotetaan osallistumista paitsi perheen elättämiseen, myös lasten ja kodin hoitamiseen aiempaa aktiivisemmin (Paajanen 2006, 95). Julkisessa keskustelussa on myös viime aikoina puhuttu paljon jaetusta vanhemmuudesta, jossa vanhemmuus ja kotityöt ovat tasapuolisesti niin isän kuin äidinkin vastuulla, sekä uudesta, osallistuvammasta isyydestä (Böök 2001, 18–19). Ainakin tähän tutkimukseen

osallistuneissa perheissä todellisuus oli kuitenkin hyvin pitkälti Sevónin ja Huttusen (2002) toteamuksen mukainen: nämä ihanteet elävät lähinnä diskursseissa, eivätkä niinkään toteudu lapsiperheiden arjessa. Tämän tutkimuksen tulokset ovat näin ollen yhteneviä aiempien tutkimusten kanssa, joiden luoma kuva perhearjesta on hyvin samansuuntainen. Naiset kantavat yhä suuremman vastuun kodinhoidosta (Piekkola & Ruuskanen 2006, 26; Jokinen 2005, 46), eikä kotitöitä siis vielääkään ole määritelty pois naisilta, minkä lisäksi he ottavat yhä enemmän vastuuta myös perheen leivänhankinnasta (Huttunen 2001, 45).

Toisaalta jonkinlaista liikehdintää tasa-arvoisempaan suuntaan on ehkä tapahtumassa. Vuoden 2006 Perhebarometrin (Paajanen 2006) mukaan kotityöt ovat edelleen pitkälti äitien vastuulla, mutta lasten hoitaminen ja lasten kanssa oleminen ovat niitä kodin tehtäviä, joihin isät ovat alkaneet kaikkein yleisimmin osallistua, joskin päävastuu lapsesta näyttäisi kuitenkin olevan äidin harteilla (Paajanen 2006, 39, 45, 97). Äidit siis huolehtivat lasten perustarpeista ja arjen sujumisesta, isät taas panostavat ajan viettämiseen lasten kanssa esimerkiksi leikkien (Jokinen 2005, 46). Vaikka tilanne vaikutti olevan tämä myös tähän tutkimukseen osallistuneiden vanhempien keskuudessa, tuntuivat isät kuitenkin jossain määrin vastanneen heihin kohdistuneisiin uudenlaisiin vaatimuksiin. Jaetun vanhemmuuden ihanteet eivät suoranaisesti näyttäneet toteutuvan arkiaskareissa, mutta lasten kasvatukseen ja hoivaamiseen isät osallistuvat ehkä jo enemmän. Ainakin tämän tutkimuksen isät tarkastelivat omaa vanhemmuuttaan tietoisesti ja avasivat haastatteluissa myös sen tunneulottuvuutta. Näin ollen vuorovaikutus lapsen kanssa ei ollut selkeästi sukupuolittunutta tai pitänyt sisällään suuria eroja isien ja äitien välillä.

9 POHDINTA

9.1 Keskeiset tutkimustulokset ja johtopäätökset

Tähän tutkimukseen osallistuneet isät ja äidit osoittautuvat paitsi lapsen, myös koko perheen hyvinvoinnin eteen ponnisteleviksi vanhemmiksi. Heidän vanhemmuutta ja kasvatusta koskevia periaatteitaan ja tavoitteitaan kuvasi halu toimia lapsen parhaaksi tämän kehitystä tukien ja antaen hänelle tällä tavoin hyvät eväät elämään. Oma vanhemmuutta tarkasteltiin tietoisesti ja lasta kasvatettiin tavoitteellisesti. Tulokset sopivat varsin aukottomasti yhteen niiden luonnehdintojen kanssa, joita tämän päivän vanhemmista on viimeaikoina positiiviseen sävyyn tehty: Kivijärven, Röngän ja Hyväluoman (2009) mukaan vanhemmat ovat nykyään aiempaa tietoisempia omasta tehtävästään vanhempina. Gabbin (2008, 108) mukaan nykypäivän vanhemmuuteen liittyvässä kirjallisuudessa korostetaan myös vastuullista vanhemmuutta, jolle on ominaista lapsikeskeisyys ja tämän tarpeisiin panostaminen. Kuten Vuori (2003) toteaa, nykypäivän kulttuurista hahmotustapaa perheestä voidaan kutsua psykososiaaliseksi eli siinä painottuu lapsen kehityksen tukeminen tämän ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen kautta. Tällainen näkemys hallitsee monin tavoin perheeseen liittyviä ajattelutapoja. Oman vanhempana toimimisen merkitystä lapsen kannalta alleviivattiin myös tämän tutkimuksen vanhempien keskuudessa.

Alanen (2001) puolestaan korostaa psykologis-pedagogisen lasten kehitystä ja kasvatusta koskevan tiedon vaikuttavan aikuisten suhtautumiseen lapsia kohtaan siten, että se on lisännyt halua ottaa huomioon lapsen näkökulma ja panostaa tämän elinolosuhteiden järjestämiseen. Lisäksi vanhemmuus ja kasvatusta ovat saaneet projektimaisia piirteitä. Beck-Gernsheim (1992; 2002) tuokin esiin sen, että vallitsevaksi näkemykseksi on noussut lapsen kehityksen ohjaamisen tarpeellisuus. Lapsen ei siis voi antaa kasvaa omaan tahtiinsa, vaan vanhemmat pyrkivät saatavilla olevaa tietoa hyödyntäen vaikuttamaan tämän kehitykseen. (Beck-Gernsheim 1992, 59-62; 2002, 90.) Nätkinin (2003) mukaan lapsi on myös alettu nähdä yhä enemmän yksilönä ja kansalaisena, jolla on oikeus tulla kuulluksi. Lapsen kasvuympäristöä pyritäänkin muovaamaan lasta paremmin huomioivaksi, mikä näkyy myös lisääntyneenä neuvotteluna ja haluna kuunnella tämän näkemyksiä (Korhonen 2002). Nämä asiat tuntuivat pitävän paikkansa myös tämän tutkimuksen vanhempien kohdalla.

Toisaalta siirtyminen keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin (Korhonen 1999, 232) ei kuitenkaan ole ainakaan tähän tutkimukseen osallistuneissa perheissä ollut yhtä radikaali, kuin kirjallisuus antaa ymmärtää, vaan vanhemmat halusivat yhä sanoa viimeisen sanan ja toimia perheenpäänä, huomioiden toki lapsen näkökulman.

Tällaiset vanhemmuuteen ja kasvatukseen liittyvät näkemykset määrittävät tänä päivänä hyvin pitkälti sitä, millaiset toimintatavat ja kasvatuseritykset nähdään suotavina. Yksi tapa hahmottaa molempien osapuolten eli niin lapsen kuin vanhemman kannalta palkitsevaa ja hyvinvointia edistävää vanhemmuutta on lähestyä sitä myönteisen vanhemmuuden teeman kautta. Isien ja äitien kasvatuseritykset olivat monilta osin yhdensuuntaista myönteisen ja auktoritatiivisen vanhemmuuden periaatteiden kanssa. Esimerkiksi Sanders (2008) on määritellyt myönteistä vanhemmuutta viiden perustavanlaatuisen elementin kautta, joiden näkee parhaiten edistävän lapsen kehitystä ja henkistä hyvinvointia. Nämä myönteisen vanhemmuuden osatekijät ovat turvallisen ja virikkeellisen ympäristön tarjoaminen, positiivisen oppimisympäristön luominen vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, neuvottelevan ja ohjaavan kurinpidon harjoittaminen, sopivien odotusten ja vaatimusten asettaminen lapselle sekä oman vanhemmuuden ymmärrys ja kehittäminen. Näiden kriteerien valossa tämän tutkimuksen isät ja äidit näyttivät siis pyrkivän toteuttamaan arjessaan myönteistä ja auktoritatiivista vanhemmuutta.

Koska myös myönteinen vanhemmuus on tutkijoiden luoma ideaali, voidaan sanoa, että tapetilla oleva asiantuntijatieto ja vanhemmuuden diskurssit näkyivät isien ja äitien puheenvuoroissa. Asiantuntijatieto leviää ja uusintaa itseään kasvatukseen liittyvien diskurssien eli puhetarjoajien kautta, jotka opitaan ja osataan usein niin hyvin, että arjessa ne hyväksytään totuutena ja normaalina asioiden tilana (Vuori 2001, 81). Kasvatuksesta käytävä keskustelu ja asiantuntijapuhe siis sisäistyy ihmisten kasvatuserityksiksi ja realisoituu sitten kasvatustoiminnassa. Alasuutari (2003) mukaan muun muassa media juurruttaa tieteellisiä ja ammatillisia tulkintoja laajemmiksi kulttuurisiksi tutkintamalleiksi. Näin ne tulevat osaksi arkipäivää, mikä näkyy vanhempien puhetarjoajissa esimerkiksi lapsi- ja perhepsykologien teorioiden hyödyntämisenä. (Alasuutari 2003, 165–166.) Vaikka Alasuutari (2006, 164) on saanut haastattelututkimuksessaan näyttöä siitä, että asiantuntijuuden roolin korostuminen on johtanut vanhempien näkemyksissä kasvatuksesta ja kasvatuserityksestä yhteiskunnallisten kasvattajien tulkittamiseen merkitykselliseksi osaksi kasvatuserityksen projektia, tähän tutkimukseen osallistuneet vanhemmat halusivat kuitenkin itse ottaa

vastuun lapsensa kasvattamisesta ja tämän hyvinvoinnin turvaamisesta. Isät tai äidit eivät myöskään ilmaisseet kärsivänsä omaan vanhemmuuteensa kohdistuvista paineista, vaan keskittyivät toimimaan parhaansa mukaan olosuhteiden puitteissa ja *tekemään mitä on tehtävissä*. Kulttuuristen odotusten ja vallitsevien näkemysten oikeanlaisesta vanhemmuudesta voidaan kuitenkin todeta näkyvän siinä, millaisia periaatteita ja tavoitteita heillä oli vanhempana olemiseen ja lapsen kasvattamiseen liittyen, sillä ne olivat varsin hyvin linjassa nykyihanteiden kanssa. Sosiaalinen todellisuus siis selvästikin luo osaltaan sitä kontekstia, jossa arjen vanhemmuutta toteutetaan.

Myös Kemppainen (2001, 152–153) toteaa tutkimuksensa tulosten perusteella, että kodin ulkopuoliset, kulttuurisesti muovautuneet uskomukset ja tieto kasvatuksesta ohjaavat voimakkaasti vanhempien toimintaa. Hirsjärven ja Laurisen (2004, 29) mukaan arjen kasvatustilanteissa toimittaessa ajattelu ei silti useinkaan nouse kokonaisuuden ja tilanteen ydinainekset hahmottavalle tasolle. Myös perinteet, totutut tavat ja ulkoiset olosuhteet ohjaavat vanhemmuutta, jolloin toiminta on usein spontaania ja huonosti tiedostettua (Hirsjärvi 1981, 68). Käytännön kasvatuksessa kohdataan siksi monesti tekojen ja sanojen ristiriita (Karjalainen & Siljander 1997, 66). Vanhemmuuteen ja kasvatukseen kytkeytyvien periaatteiden ja tavoitteiden sekä perhearjen todellisuuden välinen kuilu ei tämän tutkimuksen tulosten perusteella kuitenkaan näyttänyt olevan niin syvä, kuin voitaisiin olettaa. Itse lapsen kasvatusta ei tuntunutkaan olevan se kaikkein haastavin osa arjen vanhemmuutta, vaan ongelmia tuotti arjen palapelin koossapitäminen. Sekä tämä havainto että isien ja äitien konkreettiset kuvaukset omasta vanhempana toimimisestaan vahvistavat sitä mielikuvaa, että itse kasvatustehtävä oli ainakin tämän tutkimuksen vanhempien kohdalla pikemminkin hallussa kuin hukassa – mikäli muista arjen asettamista haasteista selvittää.

Vanhemmuus ei tietenkään ole vain laskelmoitua kasvatustoimintaa, vaan rooli ja elämänalue, jossa vanhempi on läsnä kokonaisvaltaisesti. Psykologisen näkökulman mukaan tarkasteltuna vanhemmuudella tarkoitetaan kasvattajan ja kasvattajan välistä vuorovaikutusta (Hirsjärvi & Huttunen 1995, 34). Kasvatusta ilmiönä taas luonnehditaan usein korostamalla aiottua lopputulosta (Pulkinen 1996, 37), ja tietoiset pyrkimykset edistää lapsen suotuisaa kehitystä nähtiinkin keskeisenä osana vanhemmuutta myös tämän tutkimuksen isien ja äitien keskuudessa. Darlingin ja Steinbergin (1993) näkemyksen mukaan vanhemman kasvatustyyli koostuu kuitenkin

ennen kaikkea tämän asennoitumisesta lapseen ja näiden asenteiden välittämisestä lapselle, ja nämä kaksi tekijää luovat tunneilmaston, jossa vanhemmuutta toteutetaan. Näin ollen tunteilla on oma tärkeä roolinsa vanhempana toimimisessa. Toinen tutkimustehtävä antoi vahvaa näyttöä siitä, että vanhemmuus, lapsen kanssa toimiminen ja perhe-elämä yleensä sisälsivät paljon myönteisinä koettuja asioita. Samalla se oli täynnä positiivisia tunteita, joita osoitettiin avoimesti. Toisaalta sekä arki itsessään ja kaikessa moniulotteisuudessaan että vanhemmuus lapsen kasvattamisena sisälsi omat päivittäiset ja toistuvat haasteensa. Sen lisäksi, että arjessa koetut kielteiset tunteet liittyivät yksittäisiin hankaliin tilanteisiin, tunneilmasto perheessä saattoi ajoittain olla negatiivinen arjen yleisestä haastavuudesta ja kiireestä johtuen. Kielteisiä tunteita osattiin kuitenkin käsitellä myös rakentavasti, vaikka se olikin arjen pyörteissä joskus raskasta. Arjen vanhemmuuden ongelmat ja haasteet vaikuttivat siis olevan kohtuullisen pieniä asioita, jotka kuitenkin saattoivat kasautuessaan kallistaa vaakakupia negatiiviseen suuntaan. Kaiken kaikkiaan vanhemmuuden tuoma onni näytti silti olevan vaivan arvoista.

Siitä huolimatta, että vanhemmat kuvasivat omaa vanhemmuuttaan niin käsitysten kuin käytännön tasolla hyvin samankaltaisesti, perhearkeen pureutunut kolmas tutkimustehtävä loi asiasta sellaisen kuvan, että äitien ja isien arki on joiltakin osin hyvin erilaista. Vanhemmuus lapsen kasvattamisena ja tämän kanssa toimimisena on ehkä tullut yhdenmukaisemmaksi viime vuosina isyyden ihanteiden muututtua, mutta perhearjen sujumisesta vastaaminen tuntui olevan edelleen äitien harteilla. Myös aiemmat tutkimukset ovat olleet samoilla linjoilla (esim. Neitola 2011, 224; Paajanen 2006, 39, 45, 97). Kuitenkaan se, miten isät ja äidit puhuivat omasta arjen vanhemmuudestaan ja toiminnastaan, ei anna tarkkaa kuvaa arjessa tapahtuvien asioiden määrästä tai yleisyydestä. Ei siis voida tietää, mikä todellisuus on siinä suhteessa, miten asiat useimmiten tapahtuvat. Tietoa saatiin näin ollen ehkä enemmänkin ihanteista ja pyrkimyksistä. On myös luonnollista, että omaa vanhemmuutta ja perheeseen panostamista enemmän kaunistellaan joko tietoisesti tai tiedostamatta, kuin kerrotaan siitä kaikkine karuine yksityiskohtineen. Äidit joka tapauksessa näyttivät yhä kantavan suurimman vastuun perhearjessa – joko osaansa tyytymisen, vallitsevaa järjestelyä toimivana pitäen tai kritiikkiä esittäen.

Kyrönlampi-Kylmäsen (2010, 15) mukaan arkeen liitetään usein kielteisiä mielikuvia: se on jotain, mistä pitää päästä pois. Ainakaan tähän tutkimukseen osallistuneissa perheissä tämä ei pitänyt paikkaansa, vaan arki oli kaikessa

haasteellisuudessaan myös se konteksti, jossa koettiin onnellisuutta ja tyytyväisyyttä. Vaikka perhearjen palapelin koossapitäminen sisälsi omat haasteensa, oli se samalla täynnä pieniä ja vähän suurempiakin ilonaiheita. Itse asiassa perheen tärkeyttä on alettu painottaa yhä enemmän, sillä se edustaa muutosalttiissa postmodernissa yhteiskunnassa jatkuvuutta ja pysyvyyttä ja on yhä tunnesiteiden keskus (Juuti 1996, 192–193). Huolipuhe, joka on kohdistunut paitsi perheeseen instituutiona, myös ohenevaan vanhemmuuteen, jota ilmentävät lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyönti sekä vanhempien neuvottomuus (Bardy 2001), näyttäisikin olevan ylimitoitettua. Vaikka perhe on joutunut uudelleenarvioinnin kohteeksi ja perhemuodot moninaistuneet, on se silti säilyttänyt tärkeytensä, eivätkä muutokset ole täysin mullistaneet suomalaista perhe-elämää. Onhan yleisin perhemuoto Suomessa yhä perinteinen kahden avioliitossa olevan vanhemman ja lapsen muodostama ydinperhe (Perheet 2010). Perhe instituutiona siis jatkaa olemassaoloaan ja on keskeinen osa ihmisten elämää (Huttunen 2001, 36). Individualisaatio ei siis ainakaan tämän tutkimuksen tulosten valossa ole kaikilta osin kumonnut vanhoja tottumuksia tai perheeseen liittyvää työnjakoa, vaikka subjektiiviset valinnanmahdollisuudet ovatkin lisääntyneet yksilöllistymiskehityksen myötä (Beck-Gernsheim 2001, 7).

Tämän tutkimuksen vanhemmat myös alleviivasivat sitä, että monien velvollisuuksien ristipaineessa perhe on kuitenkin se elämän pääasia, jonka etua pyritään ajattelemaan, vaikka jompikumpi vanhemmista saattoi panostaa perhe-elämään toista enemmän. Bardyn (2002) mukaan onkin huomautettu, että monissa nykyperheissä lapsille omistaudutaan sellaisella antaumuksella, joka ei olisi edellisille sukupolville ollut edes mahdollista. Tämän tutkimuksen tulokset kertovat kaiken kaikkiaan samasta asiasta, kuin Delle Faven ja Massimin (2004) pitkittäistutkimus, jonka valossa vanhemmuus on sekä isien että naisten elämässä se kaikkein tyydyttävin, motivoivin ja toisaalta opettavaisin alue. Myös Kivijärven, Röngän ja Hyväluoman (2009) pikkulapsiperheiden arkea selvittänyt tutkimus antoi viitteitä siitä, että vanhemmuus ei todellisuudessa ole hukassa tai kohtuuton taakka, vaan avartava, antoisa rooli ja kasvun paikka – sisältäen toki haasteita, ajoittaista stressiä ja epävarmuuden hetkiä. Tämä tutkimus pyrkiin suuntaamaan huomiota positiivisen psykologian (Linley, Joseph, Harrington & Wood 2006; Sheldon & King 2001) hengessä vanhempana olemisen ja toimimisen negatiivisten puolten lisäksi siihen kuuluviin positiivisiin tekijöihin.

Arjen vanhemmuus todellakin vaikuttaa monilta osin olevan *myönteistä vanhemmuutta* paitsi positiivisten kokemusten, myös auktoritatiiviselle kasvatustyyllille ominaisten lämpimyiden ja lapsiin kohdistuvan kontrollin suhteen. Tässä mielessä ei näyttäisi olevan syytä erityisen suurelle huolelle siitä, millaiset lähtökohdat elämään nykypäivän perhearki lapselle antaa. Perheet tuntuvatkin ylipäätään edelleen toteuttavan tärkeimpiä tehtäviään eli lapsista huolehtimisesta ja heidän kehityksensä edistämistä sekä kiintymyksen, rakkauden ja toisten tukemisen ilmentämistä eli niin sanottua tunnettehtävää (Juuti 1996, 191–192). On kuitenkin syytä huomioida se, että myös pääasiassa hyvät ulkoiset puitteet omaavat, ilman suurempia ongelmia pärjäävät ja vanhemmuuteen tietoisesti panostavat isät ja äidit saattavat olla lujilla arjen vaatimusten puristuksessa ja näin ollen tarvita tukea. Kuten Leinonen (2004, 79) painottaa, vanhemmuutta ei toteuteta tyhjiössä, vaan mahdollisuudet toimivaan vanhemmuuteen määräytyvät monien eri tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Arjen vanhemmuus vaikuttaisikin olevan tasapainoilua perinteiden, vallitsevien ihanteiden, omakohtaisten tavoitteiden ja perhearjen realiteettien välillä.

Aunolan (2005) mukaan vanhemmuus nähdään nykyään moniulotteisena ilmiönä, jossa on niin pysyviä, muuttuvia kuin tilannesidonnaisia puolia, minkä vuoksi tutkimuksessa tulisi huomioida vanhemmuuden merkityksen lisäksi vanhemmuuteen vaikuttavat tekijät (Collins ym. 2000). Arjen vanhemmuuden eri ulottuvuudet pyrittiin tässä tutkimuksessa tavoittamaan arkinäkökulman avulla. Arjelle on kuitenkin ominaista, että se nähdään itsestäänselvänä, minkä vuoksi siitä on vaikea saada teoreettista otetta (Salmi 2004). Siksi vanhemmuuden tutkiminen arjen kontekstissa osoittautui paitsi antoisaksi, myös haasteelliseksi lähestymistavaksi. Arki, jota leimaavat tavat ja tottumukset, on usein huonosti tiedostettua, mikä taas on ristiriidassa sen kanssa, että isiltä ja äideiltä odotetaan yhä syvempää tietoisuutta omaa vanhemmuuttaan koskien. Tässä tutkimuksessa arjen vanhemmuus onnistuttiin kuitenkin tavoittamaan niin kasvatustieteen kuin konkreettisten käytäntöjen tasolla. Arkinäkökulma ei kuitenkaan Dalyn (2003) mukaan saa tarkoittaa sitä, että perhe tutkimuskohteena erotettaisiin siitä kulttuurista ja järjestelmästä, jonka osa se on. Konteksti otettiin huomioon sekä peilaamalla isien ja äitien näkemyksiä vallitseviin kulttuuriin käsityksiin vanhemmuudesta ja kasvatuksesta että huomioimalla ne yhteiskunnalliset tekijät, jotka omalta osaltaan määrittävät ja muovaavat perheiden arkea.

Vaikka tämä tutkimus kohdejoukkoineen loi arjen vanhemmuudesta varsin positiivisen kuvan, on tavoittamattomiin mitä luultavimmin jäänyt se vanhempien joukko, joiden kohdalla arjesta selviytyminen ja lasten kasvatus ei syystä tai toisesta ole yhtä vakaalla pohjalla. Useimmat lapsiperheiden vanhemmat onnistuvat Lammi-Taskulan ja Salmen (2009) mukaan löytämään tasapainon arkielämän eri vaatimusten välillä, mutta kaikkien kohdalla näin ei kuitenkaan tapahdu. Näiden perheiden tukemiseksi kaivattaisiin hyvän vanhemmuuden harjoittamiseen liittyvän tieto-, neuvo- ja ohjetulvan ohella sellaista palvelukulttuuria, jossa kuultaisiin niin isiä kuin äitejä ja lähtökohtana toimisi ratkaisukeskeisyys (Kekkonen 2004, 94). Olisikin vanhemmuuden ja lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeää voida myöntää, että tasapainoilu arjen eri vaatimusten välillä on raskasta, eikä vanhempana jaksaminen ole itsestäänselvyys edes keskimäärin hyvin pärjävissä perheissä. Vain tällä tavoin voitaisiin tarjota tukea sitä tarvitseville vanhemmille ilman, että perheitä luokitellaan tai leimataan, mikä saattaa pakottaa isät ja äidit pitämään kiinni kulisseista ja todistelemaan omaa pätevyyttään vanhempina.

9.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia

Tämä tutkimus antoi varsin myönteisen kuvan nykyvanhemmuuden tilasta. On kuitenkin syytä ottaa huomioon tiettyjä tekijöitä, jotka ovat mahdollisesti vaikuttaneet saatuihin tuloksiin. Tutkimuksen luotettavuutta lähestytään usein reliabiliteetin ja validiteetin käsitteiden kautta. Validiteetilla tarkoitetaan luotettavuutta siinä mielessä, tutkitaanko sitä, mitä on tarkoituskin. Reliabiliteetti taas viittaa tutkimuksen toistettavuuteen. Usein puhutaan myös sisäisestä ja ulkoisesta validiteetista: ulkoinen validiteetti liittyy tutkimuksen yleistettävyyteen, sisäinen taas on ennemminkin tutkimuksen käsitteellinen tai teoreettinen ominaisuus, joka koskee onnistumista käsitteiden valinnassa ja operationalisoinnissa. (Metsämuuronen 2005, 57, 110–111.) Kvalitatiivista tutkimusta arvostellaan usein siitä, että tutkijan lähestymistapa on liian subjektiivinen, koska hän sekä kerää aineiston että tekee siitä tulkintoja, mutta on myös läheisessä kontaktissa tutkittaviin henkilöihin. Näin ollen tutkimuksen objektiivisuus joutuu kyseenalaistetuksi. Viime vuosina laadullisessa tutkimuksessa on kuitenkin alettu käyttää esimerkiksi uskottavuuden ja autenttisuuden käsitteitä reliabiliteetin ja validiteetin sijasta. (Patton 2002, 50–51.)

Vaikka laadullisessa tutkimuksessa reliabiliteettia ja validiteettia ei voidakaan arvioida samaan tapaan kuin määrällisen tutkimuksen ollessa kyseessä, on tutkijan kuitenkin kyettävä tutkimusprosessin edetessä osoittamaan tietoisuutta tekemiensä metodologisten valintojen seuraamuksista (Seale 1999, 33). Greenstein (2006) muistuttaakin, että tutkijan ennakkokäsitykset perheeseen ja perhe-elämään liittyen saattavat vaikuttaa siihen, millaisia tutkimuskohteita ja -metodeja hän valitsee. Näitä sisäistyneitä käsityksiä ohjaavat esimerkiksi tutkijan oma tausta, aiemmat kokemukset ja uskomukset siitä, mikä on oikein tai tavoiteltavaa. Siksi on tärkeää pyrkiä toteuttamaan tutkimus siten, etteivät tutkijan asenteet tai uskomukset vääristä tuloksia tai niiden tulkintaa. (Greenstein 2006, 10.) Kvalitatiivisen aineiston laatu riippuukin hyvin pitkälti tutkijan taidoista, herkkyydestä ja johdonmukaisuudesta (Patton 2002, 5). Tutkijan on tehtävä reflektiivinen ja yksityiskohtainen selonteko siitä, minkälaisia menettelytapoja ja metodeja hän on tutkimuksessaan soveltanut. Tällä tavoin hänen on avattava mahdollisimman tarkasti tutkimuksen kulku ja se, kuinka mihinkin johtopäätökseen on päädytty (Seale 1999, 157). Tämän tutkimuksen raportoinnissa pyrittiinkin kuvaamaan selkeästi ja yksityiskohtaisesti kaikki tutkimusprosessin vaiheet sekä tuomaan esille aiempien tutkimusten rooli näkökulman suuntaajana. Fine, Weis, Weseen ja Wong (2000) kuitenkin painottavat, että vaikka tutkija esittää yhteistyössä tutkimushenkilöiden kanssa kerättyä aineistoa, kirjoittaa hän silti omalla äänellään.

Saatu aineisto on aina myös analysoitava ja tulkittava. Tutkijalla itsellään onkin suuri vaikutus siihen, mitä hän aineistosta raportoi ja miten (Fontana & Frey 2000). Kuten Ruusuvuori, Nikander ja Hyvärinen (2010) korostavat, aineistosta ei itsessään nouse mitään esiin, vaan tutkimustehtävät sekä tutkijan tekemät tulkinnat ja valinnat ohjaavat aineiston käsittelyä. Näin ollen jo aineistoa pelkistettäessä, tiivistettäessä ja teemoiteltaessa siitä poimitaan tiettyjä asioita toisten jäädessä huomiotta. Myös analyysiprosessi on siis tutkijan subjektiivisen näkökulman vaikutuksen alainen, joten tehdyt tulkinnat ja johtopäätöksetkään eivät voi täysin edustaa tutkittavien henkilöiden kokemusmaailmaa. Lisäksi on tosiasia, että vaikka haastattelu onkin yksi tavallisimmista ja tehokkaimmista keinoista yrittää ymmärtää muita ihmisiä, sisältää sekä puhuttu että kirjoitettu sana aina jonkinlaista monitulkintaisuutta (Fontana & Frey 2000). Neutraaliuteen pyrittiin aineistonkeruun ja analysoinnin kaikissa vaiheissa. Tutkittavien omaa ääntä tuotiin esille muun muassa olemalla uskollisia heidän alkuperäisille puheenvuoroilleen hyödyntämällä

aineistolainauksia runsaasti lopullisessa tutkimusraportissa. Lisäksi analyysissa sovellettiin toisen ja kolmannen tutkimustehtävän kohdalla menettelytapaa, jossa sukupuolten väliltä etsittiin mahdollisia eroja analysoimalla ensin äitien haastatteluista kerätyt pelkistetyt ilmaukset ja vasta tämän jälkeen ottamaan mukaan isät. Vaikka kyseessä oli teoriaohjaava analyysi, aineistolle haluttiin kuitenkin olla uskollisia ja edetä sen ehdoilla, yrittämättä väkisin sovittaa sitä valmiisiin muotteihin.

Koska tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden joukko oli varsin rajattu ja tarkoituksena oli kuvata heidän perhearkeaan ja vanhemmuuttaan mahdollisimman tarkasti, on tutkimuksen yleistettävyyden jokseenkin heikko. Tutkimusperheet eivät myöskään kaikilta osin edustaneet perusjoukkoa, sillä he olivat keskiluokkaisia ja suhteellisen hyvin koulutettuja, eikä joukossa ollut esimerkiksi yksinhuoltajaperheitä. Toisaalta perusteluna kaksivanhempaisten ydinperheiden valinnalle mukaan tutkimukseen toimi se, että isien ja äitien arjen vanhemmuutta haluttiin vertailla keskenään. Gabb (2009) kuitenkin toteaa, että useita aineistonkeruumenetelmiä hyödyntävässä perhetutkimuksessa on kyse nimenomaan syvällisen ja moniulotteisen tiedon hankkimisesta, minkä vuoksi tulokset eivät useinkaan ole aukottomia tai yleistettävissä. Onkin muistettava, että yleistettävyyden vaatimus ei edes koske kaikkia tutkimuksia: jokin tutkimusaihe voi olla perehtymisen arvoinen myös siksi, että sen tutkiminen tuottaa merkityksellistä tietoa asianomaisille (Seale 1999, 107). Tämä tutkimus voikin ehkä toimia voimauttavana kokemuksena siihen osallistuneille vanhemmille, sillä lähestymistapa perhearkeen oli positiivinen ja huomio kiinnittyi vanhemmuuden myönteisiin ulottuvuuksiin. Samalla tehtiin kuitenkin tietäväksi se, että arjen vanhemmuus sisältää lisäksi haasteellisia puolia, minkä kautta pyrittiin luomaan tilaa myös näiden kokemusten ilmaisemiselle.

Tämän tutkimuksen voitaisiin sanoa sisältäneen myös toimintatutkimuksen (Patton 2002, 220) piirteitä, mikäli se on auttanut vanhempia jollain tapaa paremmin tiedostamaan omaa toimintaansa ja muuttamaan sitä niin, että perheen arkielämä tulee sujuvammaksi. Esimerkiksi Paletti-tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat alkaneet tutkimuksen myötä pohtia omaa perhe-elämäänsä paitsi kiinnittäen huomiota sen ei-toimiviin osa-alueisiin, myös havahtuen sen hyviin puoliin (Malinen ym. 2009). Siksi onkin syytä pohtia sitä, vaikuttiko tutkimukseen osallistuminen tavalla tai toisella tutkimushenkilöiden antamiin vastauksiin ja sitä kautta saatuun aineistoon. Mikäli he ovat alkaneet tiedostaa omaa vanhempana toimimistaan aiempaa paremmin, ei tutkimusviikon aikana eletty arki ehkä vastaa

normaalitilannetta. Aineistonkeruussa käytettyä päiväkirjaa suunniteltaessa pyrittiin kuitenkin siihen, että se häiritsisi tutkimushenkilöiden arkea mahdollisimman vähän, sillä tarkoituksena oli luoda todenmukaista kuvaa perhe-elämästä ja arjen vanhemmuudesta hyvine ja haastavine puolineen. Vaikuttaisi siltä, että tutkimuksessa todella päästiin kiinni perheiden arkeen ja vanhemmuutta onnistuttiin lähestymään sen eri tasoilla: niin kasvatusajattelun näkökulmasta kuin luomalla kuvaa jokapäiväisessä elämässä toteutuvasta vanhemmuudesta kaikkine puolineen. Tutkimuksen luotettavuutta ja tulosten uskottavuutta lisääkin myös se, kuinka konkreettisesti ja avoimesti isät ja äidit arjen vanhemmuuttaan kuvasivat. He eivät tuntuneet pelkäävän vaikeistakaan asioista puhumista eivätkä tietyllä tapaa ehkä vähemmän toivottavina pidettävien vastausvaihtoehtojen valitsemista päiväkirjan tarkistuslistakysymyksissä.

Vaikka arjen vanhemmuudesta pystyttiin luomaan moniulotteinen kuva, joka osoittautui varsin myönteiseksi, on kuitenkin muistettava, että tutkimukseen on saattanut valikoitua vain niitä perheitä, joissa arki toimii ja vanhemmuus on tukevalla pohjalla. Korhosen (2006) mukaan tänä päivänä on paitsi paljon niitä vanhempia, jotka eivät kykene tai jaksa olla kiinnostuneita asiantuntijoiden tarjoamasta tietämyksestä tai omasta vanhemmuudestaan yleensä, mutta myös yhä tunnollisempia vanhempia. Vaikuttaisikin siltä, että tähän tutkimukseen osallistuneet isät ja äidit edustivat tätä jälkimmäistä ryhmää. Toisaalta myös näissä perheissä arjen vanhemmuuteen sisältyi omat haasteensa, jotka ajoittain koettiin hyvinkin raskaiksi. On kuitenkin todennäköistä, etteivät jo valmiiksi ylirasittuneet tai ongelmissa olevat vanhemmat ole astuneet vapaaehtoisten joukkoon.

Samalla on suhtauduttava tietyllä varauksella myös siihen kuvaan, jonka tutkimuksen tulokset luovat perheistä, joissa harjoitetaan myönteistä, lasten hyvinvointia ja kehitystä tukevaa vanhemmuutta. Siitä huolimatta, että tutkimuksessa pyrittiin pääsemään kiinni perheiden arkielämään ja siinä toteutettavaan vanhemmuuteen, ei siis voida tehdä kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä siitä, kuinka asiat todellisuudessa ovat. Vanhempien puheenvuorojen ja muun kerätyn aineiston perusteella syntyvä käsitys onkin vain yksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muodostuva näkökulma arjen vanhemmuuteen. Tämä ei välttämättä tarkoita, että vanhemmat olisivat tietoisesti pyrkineet värittämään asioita ihanteellisempaan suuntaan, vaan heidän käsityksensä omasta vanhemmuudestaan ei välttämättä edes täysin vastaa todellisuutta. Kuten Gabb (2008, 173) toteaa, yksilöiden tarinat niin menneisyydestä kuin nykyhetkestäkin ovat joskus ristiriitaisia, muistin vääristämiä tai

tunteiden sekoittamia. Mitään lopullista tai objektiivista totuutta ei tietenkään ole mahdollista tutkimuksen keinoin tavoittaa, joten on tyydyttävä siihen kuvaan, joka arjen vanhemmuudesta muodostui tähän tutkimukseen osallistuneiden isien ja äitien näkemysten valossa, parhaaksi katsottuja menetelmiä käyttäen.

9.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Tämä tutkimus valotti arjen vanhemmuutta useista näkökulmista, mutta samalla monia mielenkiintoisia teemoja ainoastaan sivuttiin. Esille tuli siis lukuisia uusia kysymyksiä, joihin voitaisiin perhetutkimuksen keinoin etsiä vastauksia. Tämänkin tutkimus toteutettiin perinteisen kaksivanhempaisen ydinperheen kontekstissa, joka on jo itsessään lähde kiinnostaville huomioille, jotka antaisivat aihetta monenlaisille tutkimuksille. Esimerkiksi se, kuinka syvään miehen ja naisen välinen työnjako tuntuu juurtuneen, vaatisi tutkijoiden huomiota. Voitaisiinkin pyrkiä selvittämään vaikkapa sitä, millä tavoin tämä vastuiden ja tehtävien jakaminen tapahtuu, ja miten sitä perustellaan.

Omat rajansa tässä tutkimuksessa asetti kuitenkin nimenomaan kohdejoukko, jonka edustavuuteen olisi tulevissa tutkimuksissa syytä kiinnittää erityishuomiota, sillä onhan suomalainen perhe-elämä läpikäynyt viime vuosina suuria muutoksia ja perheet monimuotoistuneet. Siksi esimerkiksi yksinhuoltajaperheet olisivat varmasti hedelmällinen tutkimuskohde – ei tietenkään jonakin poikkeavana silmätikkuna, vaan perhemuotona muiden joukossa. Mikäli perhetutkimuksen avulla taas haluttaisiin pelkän kuvailun ja kartoittamisen ohella todella vaikuttaa asioihin, voitaisiin kohdejoukoksi valita ne perheet, joissa on lapsiperheille suunnattujen palvelujen piirissä tunnistettu olevan vaikeuksia selvittää arjen vanhemmuuden velvollisuuksista ja ongelmista. Näin olisi ehkä mahdollista auttaa luomaan Kekkonen (2004, 94) peräänkuuluttamaa palvelukulttuuria, jossa niin isät kuin äidit saisivat äänensä kuuluviin ja voitaisiin yhdessä etsiä ratkaisuja kasvatuksen ja vanhemmuuden haasteisiin.

Erilaisten perheiden tutkiminen edellyttää kuitenkin suurta hienovaraisuutta, avoimuutta ja kunnioittavaa suhtautumista tutkimushenkilöihin ja näiden kokemusmaailmaan. Tällainen lähestymistapa vaatii myös uudenlaisia tutkimusmenetelmiä, jotka pyrkivät tavoittamaan kuinkin perheen ainutlaatuisuuden, eri perheenjäsenten näkemykset ja ne monimutkaiset prosessit, joiden sävyttämää

perhearki on. Dalyn (2003) mukaan perheen toiminnalle ominainen ennustamattomuus ja epäjohdonmukaisuus pitäisikin tunnustaa perhetutkimuksessa ja näin välttää sovittamasta sitä väkisin mihinkään valmiiseen teoreettiseen malliin. Olisi siis rohkeasti kokeiltava uusia ja innovatiivisia tutkimusmenetelmiä, joiden avulla voidaan päästä kiinni siihen todellisuuteen, jossa perheet elävät ja arjen vanhemmuutta toteutetaan. Koska perheen teema on meille kaikille tavalla tai toisella tuttu ja sitä määrittävät monenlaiset totutut tavat, perinteet ja uskomukset, vaatii näistä irrottautuminen tietoisin askeleen ottamista vastakkaiseen suuntaan. Gabb (2009) esittääkin, että parhaiten perhe-elämän ja -suhteiden moniulotteisuus saavutettaisiin laadullisesti orientoituneen, erilaisia aineistonkeruumenetelmiä yhdistelevän tutkimuksen keinoin. Näitä menetelmiä voisivat olla muun muassa valokuvat ja tunnekartat.

Jos halutaan ottaa huomioon nykypäivän perheiden monimuotoisuus, olisi tunnustettava myös se, että perheen määrittelyn subjektiivisuuden lisääntyä perhe ei välttämättä enää tarkoita vain *lapsiperhettä*. Koska perheen tärkeydestä ihmisten elämässä on kuitenkin viime aikoina puhuttu paljon ja perheellistyminen nauttii suurta suosiota (Morgan & King 2001; Sevón & Notko 2008), toisi tämän suuntauksen vastakohtaan ottaminen tutkimuksen kohteeksi uutta ja tuoretta näkökulmaa perhetutkimukseen. Olisi siis kiinnostavaa selvittää, millaista perhe-elämä on niissä perheissä, joissa ei ole lapsia. Erityisen antoisaa voisi olla tutkia omaehtoista lapsettomuutta sekä siihen liittyviä kokemuksia ja valintoja tämän päivän perhemyönteisten diskurssien keskellä. Varsinkin tällöin ääni tulisi antaa nimenomaan tutkittaville henkilöille ja heidän näkemyksilleen. Toisaalta olisi kiinnostavaa selvittää, millaisia merkityksiä perheeseen ylipäättään liitetään tänä perheen tärkeyttä korostavana aikana sekä millaisia asioita se ihmisille edustaa.

LÄHTEET

- Alanen, L. 2001. Sukupolvijärjestys ja kasvatuslapsuus: sosiologisia avauksia lapsuuteen. Teoksessa A. Jauhiainen, R. Rinne & J. Tähtinen (toim.) Koulutuspolitiikka Suomessa ja ylikansalliset mallit. Kasvatusalan tutkimuksia 1. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 285–296.
- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Helsinki: Gaudeamus.
- Amato, P. R. & Fowler, F. 2002. Parenting practices, child Adjustment, and family diversity. *Journal of Marriage and Family* 64, 703–716. Saatavilla [www-muodossa <URL: http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1741-3737.2002.00703.x/full>](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1741-3737.2002.00703.x/full). Viitattu 22.5.2012.
- Aunola, K. 2005. Kasvatus ja vanhemmuus. Tutkimuksen traditiot ja haasteet. *Psykologia* 40, 356–369.
- Baldwin, A. L. 1980. Theories of child development. 2. painos. New York: John Wiley & Sons.
- Bardy, M. 2001. Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa M. Bardy, M. Salmi & T. Heino (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. *Stakes. Raportteja* 263. Helsinki: Stakes, 13–19.
- Bardy, M. 2002. Mistä vanhemmuus tehdään? Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi, 35–52.
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Uhat ja mahdollisuudet. Teoksessa M. Bardy, M. Salmi & T. Heino (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. *Stakes. Raportteja* 263. Helsinki: Stakes, 139–162.
- Baumrind, D. 1966. Effects of authoritative parental control on child behaviour. *Child Development* 37, 887–907. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://persweb.wabash.edu/facstaff/hortonr/articles%20for%20class/baumrind.pdf>>. Viitattu 22.5.2012.
- Baumrind, D. 1989. Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (toim.) *Child development today and tomorrow*. San Francisco: Jossey-Bass, 349–378.

- Beck-Gernsheim, E. 2001. *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
- Beck-Gernsheim, E. 2002. *Reinventing the family: In search of new lifestyles*. Oxford: Polity Press.
- Belsky, J. 1984. The determinants of parenting: A process model. *Child Development* 55, 83–96. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/1129836.pdf?acceptTC=true>>. Viitattu 22.5.2012.
- Bengtson, V. L., Biblarz, T. J. & Roberts, R. E. L. 2002. *How families still matter: A longitudinal study of youth in two generations*. Cambridge: Cambridge University.
- Bolger, N., Davis, A. & Rafaeli, E. 2003. Diary methods: Capturing life as it is lived. *Annual Review of Psychology* 54, 579–616. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://www.sep.ucr.ac.cr/GESTION/CursoUGES2010/Diary_Methods_Capturing_Life_as_it_is_lived.pdf>. Viitattu 24.5.2012.
- Böök, M. L. 2001. *Vanhemmuus ja vanhemmuuden diskurssit työttömyystilanteessa*. Jyväskylä Studies in education, psychology and social research 182. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Castrén, A.-M. 2007. Onko perheellä tulevaisuutta? Teoksessa V. Hatara & H. Westermarck (toim.) *Rakkauden evoluutio*. Studio Generalia. Helsingin yliopiston Vapaan sivistystyön toimikunta, Helsinki, 194–209.
- Clarke, L. & Joshi, H. 2003. Children's changing families and family resources. Teoksessa A.-M. Jensen & L. Mckee (toim.) *Children and the changing family: Between transformation and negotiation*. London: RoutledgeFalmer, 15–26.
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M. & Bornstein, M. C. Contemporary research on parenting. The case for nature and nurture. *American Psychologist* 55, 218–232. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://homepage.psy.utexas.edu/homepage/Students/Freeman/Intro%20psych%20from%20Azu/from%20Sarah/Writing%20Assignments/Section%201/contemporary%20research%20on%20parenting.pdf>>. Viitattu 24.5.2012.
- Crnic, K. & Low, C. 2002. Everyday stresses and parenting. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.) *Handbook of parenting: Vol 5. Practical issues in parenting*. 2. painos. New Jersey: Lawrence Erlbaum, 243–267.

- Daly, K. 2003. Family theory versus the theories families live by. *Journal of Marriage and Family* 63, 771–784.
- Darling, N. & Steinberg, L. 1993. Parenting style as a context: An integrative model. *Psychological Bulletin* 113, 487–496. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://www.oberlin.edu/faculty/ndarling/lab/psychbull.pdf>>. Viitattu 25.5.2012.
- Davidov, M. & Grusec, J. E. 2006. Untagling the links of parental responsiveness to distress and warmth to child outcomes. *Child Development* 77, 44–58.
- Delle Fave, A. & Massimini, F. 2004. Parenthood and the quality of experience in daily life: a longitudinal study. *Social Indicators Research* 67, 75–106. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://www.springerlink.com/content/wl024m62481q6665/fulltext.pdf>>. Viitattu 25.5.2012.
- Demo, D. H. & Cox, M. J. 2002. Families with young children: A review of research in the 1990s. *Journal of Marriage and the Family* 62, 876–895. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/D_Demo_Families_2000.pdf>. Viitattu 25.5.2012.
- Downey, G., Purdie, V. & Schaffer-Neitz, R. 1999. Anger transmission from mother to child: a comparison of mothers in chronic pain and well mothers. *Journal of Marriage and the Family* 61, 62–73. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://www.columbia.edu/cu/psychology/vpvaughns/pdfs/anger_transmission.pdf>. Viitattu 25.5.2012.
- Eisenberg, N., Zhou, Q., Spinrad, T. L., Valiente, C., Fabes, R. A. & Liew, J. 2005. Relations among positive parenting, children's effortful control, and externalizing problems: A three-wave longitudinal study. *Child Development* 76, 1055–1071.
- Fine, M., Weis, L., Weseen, S., Wong, L. 2000. For whom? Qualitative research, representations, and social responsibilities. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *Handbook of qualitative research*. 2. painos. Thousand Oaks: Sage, 107–131.
- Fontana, A. & Frey, J. H. 2000. The interview: From structured questions to negotiated text. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *Handbook of qualitative research*. 2. painos. Thousand Oaks: Sage, 645–672.

- Forsberg, H. 2003. Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.
- Gabb, J. 2008. *Researching intimacy in families*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gabb, J. 2009. Researching family relationships: a qualitative mixed methods approach. *Methodological Innovation Online* 4 (2), 37–52. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://oro.open.ac.uk/19730/2/8A3D084.pdf>>. Viitattu 25.5.2012.
- Gabb, J. 2010. Home truths: ethical issues in family research. *Qualitative Research* 10 (4), 461–478. Saatavilla pdf-muodossa <http://oro.open.ac.uk/19731/2/D983CF15.pdf>>. Viitattu 25.5.2012.
- Giddens, A. 1991. *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Cambridge: Polity Press.
- Gillis, J. R. 2003. Childhood and family time: A changing historical relationship. Teoksessa A.-M. Jensen & L. Mckee (toim.) *Children and the changing family: Between transformation and negotiation*. London: RoutledgeFalmer, 149–164.
- Gissler, M., Klemetti, R., Lammi-Taskula, J. & Miettinen, A. 2009. Lastenhankinnan lykkääminen. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 70–77.
- Gottman, J. M., Katz, L. F. & Hooven, C. 1996. Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology* 10, 243–268.
- Greenstein, T. N. 2006. *Methods of family research*. 2. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Havighurst, S. S., Wilson, K. R., Harley, A. E. & Prior, M. R. 2009. Tuning in to kids: An emotion-focused parenting program – initial findings from a community trial. *Journal of Community Psychology* 37, 1008–1023. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=e21370ef-014c-4098-bcf0-3212564e3718%40sessionmgr15&vid=2&hid=13>>. Viitattu 28.5.2012.
- Hill, M. S. 1995. When is a family a family? Evidence from survey data and implications for family policy. *Journal of Family and Economic Issues* 16, 35–64. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://deepblue.lib.umich.edu>

- [/bitstream/2027.42/44653/1/10834_2006_Article_BF02353666.pdf](#)>.
Viitattu 28.5.2012.
- Hirsjärvi, S. 1981. Aspects of consciousness in child rearing. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, S. & Huttunen, J. 1995. Johdatus kasvatustieteeseen. Porvoo: WSOY.
- Hirsjärvi, S. & Laurinen, L. 2004. Lempeästi mutta lujasti. Helsinki: WSOY.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Helsinki: Gaudeamus.
- Holden, G. W. & Miller, P. C. 1999. Enduring and different: A meta-analysis of the similarity in parents' child rearing. *Psychological Bulletin* 125, 223–254.
- Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa J. Ruusuvoori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189–222.
- Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.
- Jallinoja, R. 2006. Perheen vastaisku. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jokinen, E. 2005. Aikuisten arki. Helsinki: Gaudeamus.
- Juuti, P. 1996. Suomalainen elämänlaatu. JTO-tutkimuksia - sarja 10. Espoo: JTO-palvelut.
- Järvinen, K. & Kolbe, L. 2002. Murros mahdollisuutena. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä. Helsinki: Tammi, 7–31.
- Kagitçibasi, C. 2005. Autonomy and relatedness in cultural context: Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 36, 403–422. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://www.uk.sagepub.com/pricefamchnge4e/study/articles/13/Kagitcibasi.pdf>>. Viitattu 29.5.2012.

- Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A. N. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Esipuhe. Teoksessa, K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A. R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 7–10.
- Karjalainen, A. & Siljander, P. 1997. Pedagogisen tietoisuuden paradoksi. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja sosialisatio. Helsinki: Gaudeamus, 66–76.
- Kekkonen, M. 2004. Vanhemmuutta etsimässä ja tukemassa: lapsiperheiden peruspalveluiden kehittäminen. Stakes raportteja 281. Helsinki: Stakes.
- Kemppainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylän studies in education, psychology and social research 190. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kettunen, N., Krats, S. & Kinnunen, U. 1996. Parisuhde ja lasten kasvattaminen. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.) Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena, 74–89.
- Keurulainen, M. 1994. Valtion ja perheiden roolipaineet taantuvassa, avautuvassa ja kansainvälistyvissä taloudessa. Teoksessa Tilastokeskus, väestö 1994: 5 (toim.) Suomalainen perhe. Helsinki: Hakapaino.
- Kinnunen, U., Malinen, K. & Laitinen, K. 2009. Työn ja perheen yhteensovittaminen: perheiden kokemuksia ja ratkaisuja. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 125–147.
- Kinnunen, U. & Mauno, S. 2002. Työ ja perhe-elämä vanhempien ja lasten näkökulmasta. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–118.
- Kinnunen, U., Sallinen, M. & Rönkä, A. 2001. Vanhempien työ ja vanhemmuus nuoren kokemana: yhteydet nuoren hyvinvointiin. Psyklogia 36 (6), 407–418.
- Kivijärvi, S., Rönkä, A. & Hyväluoma, J. 2009. Vanhemmuus arjessa: neuvottelua, hässäköitä ja hassuttelua. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–68.
- Kivimäki, R. 2003. Perhe tuli työelämään. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus, 186–201.

- Korhonen, M. 2002. Aina oli joku kotona. Teoksessa L. Kolbe & K. Järvinen (toim.) *Onks ketään kotona? Kasvatuksen suuntaa etsimässä*. Helsinki: Tammi, 53–74.
- Korhonen, M. 2006. Sukupolven merkitys kasvatusvuorovaikutuksessa. Teoksessa K. Karila, M. Alasuutari, M. Hännikäinen, A.-R. Nummenmaa & H. Rasku-Puttonen (toim.) *Kasvatusvuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 51–69.
- Korvela, P. 2003. Yhdessä ja erikseen – perheenjäsenten kotona olemisen ja tekemisen dynamiikka. Helsinki: Stakes.
- Kuronen, M. 2003. Eronnut perhe? Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus, 103–120.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Lainiala, L. 2010. Perhebarometri 2010: Perhepolitiikan uudet tuulet – perheen paluu. Helsinki: Väestöliitto. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://vaestoliitto.fi-bin.directo.fi/@Bin/96b4c434bc587bc4da3e45e684ad7b4d/1309518657/application/pdf/1019557/Perhebarometri%202010_net.pdf>. Viitattu 29.5.2012.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2008. Huoli jaksamisesta vanhempana. Teoksessa P. Moisio, S. Karvonen, J. Simpura & M. Heikkilä (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi*. 2. painos. Helsinki: Stakes, 38–60.
- Lammi-Taskula, J. & Bardy, M. 2009. Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 60–67.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. 2009. Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen pikkulapsiperheissä. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 50–58.
- Larson, R., & Almeida, D. 1999. Emotional transmission in the daily lives of families: A new paradigm for studying the family process. *Journal of Marriage and the Family* 61, 5–20. Saatavilla pdf-muodossa <URL: [http://gerontology.ssri.psu.edu/nsde/papers/Larson%20and%20Almeida%20\(1999\).PDF](http://gerontology.ssri.psu.edu/nsde/papers/Larson%20and%20Almeida%20(1999).PDF)>. Viitattu 29.5.2012.

- Leinonen, J. 2004. Vanhemmuus lapsen kasvuympäristön osana. *Psykologia* 39 (3), 176–195.
- Leinonen, J., Solantaus, T. S., Punamäki, R.-L. Social support and the quality of parenting under economic pressure and workload in Finland: The role of family structure and parental gender. *Journal of Family Psychology* 17, 409–418.
- Linley, P. A., Joseph, S., Harrington, S. & Wood, A. M. 2006. Positive psychology: Past, present, and (possible) future. *The Journal of Positive Psychology*, 1, 3–16. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://www.strengths2020.com/assets/files/Positive_Psychology_Past_Present_Possible_Future.pdf>. Viitattu 29.5.2012.
- Maccoby, E. E. 1980. Social development. Psychosocial growth and the parent-child relationship. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Maccoby, E. E. & Martin. J. A. 1983. Socialization in the context of family: Parent child interaction. Teoksessa E. M. Hetherington (toim.) *Handbook of child psychology: Vol 4. Socialization, personality and social development*. 4. painos. New York: Wiley, 1–101.
- Malinen, K., Rönkä, A., Lämsä, T., Sevón, E., Poikonen, P.-L. & Kinnunen, U. 2009. Päiväkirjamenetelmän toimivuus ja sovellusmahdollisuudet. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 251–272.
- Malinen, K., Rönkä, A., Lämsä, T. & Tolvanen, A. 2009. Päiväkirjamenetelmä Palettitutkimuksessa. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 21–43.
- Margolin, G., Chien, D., Duman, S. E., Fauchier, A., Gordis, E. B., Oliver, P. H., Ramos, M. C. & Vickerman, K. A. 2005. Ethical issues in couple and family research. *Journal of Family Psychology* 19, 157–167. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://ovidsp.ovid.com/sp-3.4.2a/ovidweb.cgi?WebLinkFrameset=1&S=OFFJPDMBMCMHFHFAFOIFNBLEGOFEKMNA A00&returnUrl=ovidweb.cgi%3f%26Full>>. Viitattu 29.5.2012.

- Marin, M. 1994. Perhe ja moraali: vuosisata perhekeskustelua. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Helsinki: WSOY, 10–23.
- Mason, J. 2006. Mixing methods in a qualitatively driven way. *Qualitative Research* 6 (1), 9–25. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://www.cgg.gov.in/workingpapers/Mixing%20methods%20in%20a%20qualitatively%20driven%20way.pdf>>. Viitattu 30.5.2012.
- Mesiäislehto-Soukka, H. 2005. Perheenlisäys isien kokemana - fenomenologinen tutkimus. Lääketieteen tiedekunta, hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Oulu: University Press. Saatavilla pdf-muodossa <URL:<http://herkules oulu.fi/isbn9514277260/isbn9514277260.pdf>>. Viitattu 30.5.2012.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. laitos. Helsinki: International Methelp.
- Metsäpelto, R.-L. 2003. Individual differences in parenting: The five-factor model of personality as an explanatory framework. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 227. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Moisio, P. 2007. Kasvanut polarisaatio lapsiperheiden keskuudessa. Teoksessa M. Kautto (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi 2006*. Helsinki: Stakes, 36–56.
- Morgan, P. S. & King, R. B. 2001. Why have children in the 21st century? Biological predisposition, social coercion, rational choice. *European Journal of Population* 17, 3–20. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://www.soc.duke.edu/~pmorgan/Morgan_King.%20Why_have_kids.pdf>. Viitattu 30.5.2012.
- Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Paajanen, P. 2006. Perhebarometri 2006: Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoivaisä. Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. Helsinki: Väestöliitto. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/7013fb0683fb37ae9aef9cc803982385/1309781463/application/pdf/237276/Perhebarometri%202006.pdf>>. Viitattu 4.6.2012.

- Paajanen, P. 2007. Perhebarometri 2007: Mikä on minun perheeni? Suomalaisten käsityksiä perheestä. Helsinki: Väestöliitto. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/669659c2dade5a1da4888af8db58b3eb/1309628217/application/pdf/237278/Perhebarometri%202007.pdf>>. Viitattu 4.6.2012.
- Patton, M. Q. 2002. Qualitative research & evaluation methods. 3. painos. Thousand Oaks: Sage.
- Peltonen, J. 1997. Sosialisaatio ja kasvatus empiirisen tutkimuksen näkökulmasta. Teoksessa P. Siljander (toim.) Kasvatus ja sosialisaatio. Helsinki: Gaudeamus, 14–31.
- Perheet 2010. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla pdf-muodossa <URL:http://www.stat.fi/til/perh/2010/perh_2010_2011-05-27_fi.pdf>. Viitattu 5.6.2012.
- Perlesz, A. & Lindsay, J. 2003. Methodological triangulation in researching families: making sense of dissonant data. *International Journal of Social Research Methodology* 6, 25–40. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://ejsccontent.ebsco.com/ContentServer.aspx?target=http%3A%2F%2Fwww%2Eetandfonline%2Ecom%2Fdoi%2Fpdf%2F10%2E1080%2F13645570305056%3F%26userIP%3D130%2E234%2E68%2E22>>. Viitattu 5.6.2012.
- Perälä-Littunen, S. 2004. Cultural images of a good mother and a good father in three generations. *Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 239. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Peterson, J. & Hawley, D. R. 1998. Effects of stressors on parenting attitudes and family functioning in a primary prevention program. *Family Relations* 47, 221–227. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/584970.pdf>>. Viitattu 5.6.2012.
- Piekkola, H. & Ruuskanen, O.-P. 2006. Työtä eri elämänvaiheissa ja ajankäyttö – äidit ja ikääntyvät. *Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä* 2006:73. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.
- Poikolainen, J. 2002. Kasvatustietoisuuden ulottuvuuksia. Vanhempien käsityksiä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 182. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19798/>>

- kasvatus.pdf?sequence=2>. Viitattu 5.6.2012.
- Pulkkinen, L. 1984. Nuoret ja kotikasvatus. 2. painos. Helsinki: Otava.
- Pulkkinen, L. 1994. Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittelee? Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Helsinki: WSOY, 26–45.
- Pulkkinen, L. 1996. Sosiaalinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.) Lapsesta aikuiseksi. Jyväskylä: Atena, 29–44.
- Pulkkinen, L. 2002. Koti, koulu ja yksityinen elämänpiiri hyvän elämän ankkureina. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 14–29.
- Pulkkinen, T. 1998. Postmoderni politiikan filosofia. Helsinki: Gaudeamus.
- Puolimatka, T. 1999. Kasvatuksen mahdollisuudet ja rajat. Minuuden rakentamisen rajat. Tampere: Tammerpaino. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.
- Pösö, T. 2007. Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa J. Vuori & R. Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 65–82.
- Repo, K. 2009. Lapsiperheiden arki. Näkökulmina raha, työ ja lastenhoito. Acta Universitatis Tamperensis 1479. Tampere: Tampere University Press. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Russell, A. 1997. Individual and family factors contributing to mothers' and fathers' ositive parenting. *International Journal of Behavioral Development* 21, 11–132.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa J. Ruusuvuori ja L. Tiittula (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Rönkä, A. & Kinnunen, U. 2002. Johdanto. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 4–11.
- Rönkä, A. & Korvela, P. 2009. Everyday family life. Dimensions, approaches and current challenges. *Journal of Family Theory and Review* 1, 87–102. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.>

- 1111/j.1756-2589.2009.00011.x/pdf>. Viitattu 5.6.2012.
- Rönkä, A., Laitinen, K. & Malinen, K. 2009. Miltä arki tuntuu? Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 203–222.
- Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 11–19.
- Rönkä, A., Malinen, K., Sevón, E., Kinnunen, U., Poikolainen, P.-L. & Lämsä, T. 2009. Arki elämänalueiden leikkauspisteessä: johtopäätökset ja ehdotuksia perheiden arjen tukemiseksi. Teoksessa A. Rönkä, K. Malinen & T. Lämsä (toim.) *Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 273–295.
- Salmi, M. 2004. Arkielämä kokoaa yhteen työn ja perheen. Teoksessa M. Salmi & Lammi-Taskula, J. (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 11–28.
- Salmi, M. 2004. Joko-tai vai sekä-että: työn ja perheen suhde korkeakoulutetuilla. Teoksessa M. Salmi & Lammi-Taskula, J. (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 113–128.
- Salmi, M. 2004. Teesejä työn ja perheen yhteensovittamisen tulevaisuudesta. Teoksessa M. Salmi & Lammi-Taskula, J. (toim.) *Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea*. Helsinki: Stakes, 173–183.
- Salmi, M., Sauli, H. & Lammi-Taskula, J. 2009. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa J. Lammi-Taskula, S. Karvonen & S. Ahström (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2009*. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus, 78–92.
- Sanders, M. R. 2008. Triple P-Positive Parenting Program as a public health approach to strengthening parenting. *Journal of family psychology* 22 (3), 506–517.
- Sauli, H. 2001. Lasten köyhyys suomessa. Teoksessa S. Sulku & J. Aromaa (toim.) *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta*. Helsinki: Edita, 125–131.

- Sauli, H. & Salmi, M. 2002. Suomalainen lapsi ja perhe. Teoksessa M. Bardy, M. Salmi & T. Heino (toim.) Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes. Raportteja 263. Helsinki: Stakes, 23–27.
- Schulz, M. S., Cowan, P. A., Cowan, C. P., & Brennan, R. T. 2004. Coming home upset: Gender, marital satisfaction, and the daily spillover of workday experience into couple interactions. *Journal of Family Psychology* 18, 250–263.
- Scott, S. 2009. Making sense of everyday life. Cambridge: Polity Press.
- Seale, C. 1999. The quality of qualitative research. London: Sage.
- Sears, R. R., Maccoby, E. E. & Levin, H. 1957. Patterns of child rearing. Evanston: Row, Peterson and Co.
- Sevón, E. & Huttunen, J. 2002. Odottavan äidin vastuu. Teoksessa A. Rönkä & U. Kinnunen (toim.) Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–98.
- Sevón, E. & Notko, M. 2008. Perhesuhteiden omalakisuus. Teoksessa E. Sevón & M. Notko (toim.) Perhesuhteet puntarissa. Helsinki: Gaudeamus, 13–26.
- Sheldon, K. M. & King, L. 2001. Why positive psychology is necessary. *American Psychologist* 56, 216–217. Saatavilla pdf-muodossa: <URL: <http://www.psicosport.it/news/Articoli%20-%20Sheldon%20-%20Why%20Positive%20Psychology%20is%20necessary.pdf>>. Viitattu 8.6.2012.
- Siljander, P. 1997. Kasvatus ja socialisaatio – johdatus aiheeseen. Teoksessa P. Siljander (toim.) kasvatus ja socialisaatio. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.
- Siviilisäädyn muutokset 2010. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://www.stat.fi/til/ssaaty/2010/ssaaty_2010_2011-05-06_fi.pdf>. Viitattu 8.6.2012.
- Southerton, D. 2003. Scueezing time: Allocating practices coordinating networks and scheduling society. *Time & Society* 12, 5–25. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://www.socialsciences.manchester.ac.uk/morgancentre/people/southerton/squeezing-time-southerton.pdf>>. Viitattu 11.6. 2012.
- Suhonen, A.-S. & Salmi, M. 2004. Kahden kauppa: puolison merkitys. Teoksessa M. Salmi & Lammi-Taskula, J. (toim.) Puhelin, mummo vai joustava työaika? Työn ja perheen yhdistämisen arkea. Helsinki: Stakes, 74–97.
- Suomalainen lapsi 2007. Helsinki: Tilastokeskus.

- Syntyneet 2010. Suomen virallinen tilasto. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla pdf-muodossa <URL: http://www.stat.fi/til/synt/2010/synt_2010_2011-0415_fi.pdf>. Viitattu 11.6.2012.
- Tamminen, T. 2004. Olipa kerran lapsuus. 2. painos. Helsinki: WSOY.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Virkki, J. 1994. Esipuhe. Teoksessa J. Virkki (toim.) Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin. Helsinki: WSOY, 6–9.
- von Suchodolezt, A., Trommsdorff, G., & Heikamp, T. 2011. Linking maternal warmth and responsiveness to children's self-regulation. *Social Development* 20, 486–503.
- Vuori, J. 2001. Äidit, isät ja ammattilaiset. Sukupuoli, toisto ja muunnelmat asiantuntijoiden kirjoituksissa. Tampere: Tampere University Press.
- Värri, V.-M. 1997. Hyvä kasvatustapa – kasvatustapa hyvään. Dialogisen kasvatuksen filosofinen tarkastelu erityisesti vanhemmuuden näkökulmasta. Tampere: Tampere University Press.
- Winsler, A., Madigan, A. L., & Aquilino, S. A. 2005. Correspondance between maternal and paternal parenting styles in early childhood. *Early Childhood Research Quarterly* 20, 1–12. Saatavilla pdf-muodossa <URL: <http://winslerlab.gmu.edu/pubs/WinslerMadiganAquilino2005.pdf>>. Viitattu 13.6.2012.
- Yesilova, K. 2007. Perheen puolesta. Perhekasvatustapa Suomessa 1970–1990 luvuilla. Teoksessa J. Vuori & R. Nätkin (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino, 39–64.
- Zartler, U. 2010. Multiple perspectives in qualitative family research: Crafting and conducting research projects. *Family Science* 1, 173–182.
- Ziehe, T. 1991. Uusi nuoriso. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Tampere: Vastapaino.

LIITTEET

LIITE 1: Haastattelurunko

AIKUISTEN HAASTATTELURUNKO

Aluksi kysytään taustatiedot: haastateltavan ikä, koulutus, ammatti, työtilanne (missä on työssä-työtön), lisäksi siviilisäätö ja perhesuhteet.

1. Perhesuhteet

- ❖ teidän perhe
- ❖ lapsen tärkeät ihmiset
  - lapsen yhteydenpito heihin
- ❖ perheen muutokset ja niiden vaikutukset
  - lapseen
  - vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen

2. Arki ja rutiinit lapsen kanssa (mietä arkea viimeisen viikon ajalta)

- ❖ Arjen sanat. (erillinen paperi ohessa) Instruktio: Tässä on satunnaisia sanoja, jotka liittyvät arkeen. Mitkä sanoista kertovat jotakin omasta arjestasi Entä mitä sanoja paperista puuttuu, joita sinun arkesi sisältää? Keskustelua sanojen pohjalta (oliko viikko tavanomainen, miten erosi tavanomaisesta)
- ❖ Haluaisitko piirtää ja kirjoittaa, millainen on omasta näkökulmastasi perheenne eilinen päivä. (piirustus: aamu, iltapäivä, illansuu ja myöhäinen ilta). Keskustelua piirroksen pohjalta (voi liittää seuraaviin, jos mahdollista)
- ❖ omat arkeen liittyvät rutiinit/ päivittäiset toiminnot
- ❖ lapselle tärkeät rutiinit/ päivittäiset toiminnot
- ❖ työn näkyminen perheen arjessa/ oman ja puolison ansiotyön vaikutus perhe-elämään
- ❖ aika ja tekemiset lapsen kanssa
- ❖ perheen yhteinen aika ja mikä siihen vaikuttaa
- ❖ aikuisen perheeseen liittyvät tunteet
  - myönteiset tunteet perhearjessa (millaisia tunteita viimeisen viikon ajalla olet kokenut perhearjessa, voi hyödyntää arjen sanat, mainitsivatko siinä vaiko jättikö tunteet mainitsematta..)
  - kielteiset tunteet perhearjessa
  - vaikeat tilanteet ja niihin liittyvät tunteet

3. Aikuisen ja lapsen väliset tunnesuhteet

Seuraavaksi puhutaan lapsen ja sinun välisestä suhteesta ja siihen liittyvistä tunteista.

- ❖ aikuisen ja lapsen suhde hyvine ja huonoine puolineen
  - Kerro, millainen lapsesi sinusta on?
  - ilahduttavat asiat
  - huolestuttavat asiat lapsessa
- ❖ lapsen tunteet ja omat reaktiot (millaisiin asioihin/tilanteisiin liittyvät?)
  - lapsen tyytyväisyys, ilo
  - lapsen kiukku ja lohduttaminen
  - lapsen pelot ja huolet
- ❖ perheen ilmapiiri ja millaiset seikat siihen vaikuttavat
  - tunteita ilmaiseva vai tyyni perhe
  - puolison (ja muiden perheenjäsenten, jos esimerkiksi vaimo/mies/lapsi on huonolla tuulella, miten se vaikuttaa sinuun??) tunteet ja omat reaktiot
  - kiire, stressi
  - myönteisyys ja sen ylläpitäminen
  - läheisyys, tykkääminen, hellyys, välittäminen
- ❖ ristiriidat perhesuhteissa: Miten ja mistä teidän perheessä riidellään?
  - lapsen ja aikuis(t)en väliset erimielisyydet
  - aikuisten riidat ja niiden vaikutus lapseen
  - riitojen jälkeen: sopiminen, mökötyys, selittäminen lapselle

4. Oma vanhemmuus ja lasten kasvatusta arjessa

Seuraavaksi puhutaan lasten kasvattamisesta arjessa. Millaista se sinusta on?

- hyvä lapsuus
- tytön/pojan kasvattaminen
- omat periaatteet ja tavoitteet kasvatuksessa
- lapsen ohjaaminen, neuvominen ja opettaminen
- lapsen tarpeet ja lapsen näkökulman huomioiminen arjessa
- päätöksenteko perheessä ja lapsen osallistuminen
- säännöt ja rajat, niiden noudattamisen valvominen, reagointi huonoon käytökseen ja hankaliin tilanteisiin

Nyt haluaisin kuulla, millaista sinusta on olla äiti/isä.

- äitinä olemisen/isänä olemisen erot
- vastuu perheen arjessa
- kotityönjako
- voimavarat

Haluatko lisätä jotakin keskusteluun?

Kiitos haastattelusta!

Arjen sanat

yhdessä olo
kiire
onni
vapaa-aika
TV
työ
väsymys
mummo ja ukki
harmaus
oma aika
perhe
tylsuus
ruoka

alkoholi

ristiriidat

rutiinit

luovuus

ilo

pyykit

kauppa

harrastukset

läheisyys

tietokone

apu

ystävät

lapsi

puoliso

puhelin

liikunta

stressi

uni

leikkiminen

riittämättömyys

kotityöt

LIITE 2: Tässä tutkimuksessa hyödynnetyt aikuisten päiväkirjan osat

Aikuisen päiväkirja

---

nimi

päivä 1: _____

päivä 2: _____

Täytä päiväkirjaa yhtenä päivänä viikolla ja yhtenä päivänä viikonloppuna. Aikapäiväkirjaa on hyvä täyttää päivän kuluessa, mutta muihin kohtiin voit vastata iltaisin.

Aikapäiväkirjaan kirjataan päivän aikana tapahtuneet toiminnot ja tehtävät, joissa olet osallisena kotona. Työpäivän osalta merkitään vain työaika ja oma vallitsevin mieliala työpäivän aikana.

<i>Tänään...</i>	<i>Kyllä</i>	<i>Ei</i>
<i>1. Vietin aikaa lapseni kanssa puuhastellen</i>		
<i>2. Kehuin ja kannustin lastani</i>		
<i>3. Jouduin kurinpito-ongelmiin lapseni kanssa</i>		
<i>4. Opetin lapselleni uusia taitoja</i>		
<i>5. Osoitin lapselleni kiintymystä tai hellyyttä</i>		
<i>6. Tarkkailin tietoisesti omaa toimintaani vanhempana</i>		
<i>7. Korotin ääntäni lapselleni</i>		
<i>8. Puutuin lapseni ei-toivottuun käytökseen</i>		
<i>9. Järjestin lapselleni mieluisan leikin tai puuhan</i>		
<i>10. Valvoin, että lapsi noudattaa sopimiamme sääntöjä</i>		
<i>11. Menetin hermoni lapseni kanssa</i>		
<i>12. Tiedustelin lapseni tunteita, ajatuksia tai toiveita</i>		
<i>13. Purin ärtymystäni lapseeni</i>		
<i>14. Perustelin omaa toimintaani lapselleni</i>		
<i>15. Olin kärsivällinen lapseni kanssa</i>		
<i>16. Leikin lapseni kanssa</i>		
<i>17. Koin iloa vanhempana olostani</i>		

18. Otin lapseni mukaan kotitöiden tekoon		
19. Nautin ajanvietosta lapseni kanssa		
20. Koin, että perheessämme vallitsi kielteinen ilmapiiri		
21. Olin tyytyväinen puolisoni kodin- ja lastenhoitoon		
22. Ahdistuin kiireestä		
23. Koin noudattaneeni niitä periaatteita, joita minulla on vanhempana		
24. Minuun kohdistui liian paljon vaatimuksia perheeni suunnalta		
25. Onnistuin sovittamaan yhteen perhe-elämän ja työssäkäynnin		
26. Nautin lapseni osoittamasta hellyydestä		

Mikä sinua on auttanut tänään vanhempana olemisessä?

Onko jokin huolettanut sinua vanhempana olemisessä tänään?

Kerro alla oleville viivoille kuluneen päivän ajalta keskeisimmästä koko perheesi kannalta hyvästä hetkestä tai tapahtumasta. Kuvaile mitä tapahtui, keitä oli läsnä, kuka oli aloitteellinen, mitä koit, tunsit, ajattelit, havaitsit.

Kerro alla oleville viivoille kuluneen päivän ajalta keskeisimmästä koko perheesi kannalta hankalasta hetkestä tai tapahtumasta. (Katso tarkempi ohje edellä.)

Kerro alla oleville viivoille kuluneen päivän ajalta jostakin hyvästä hetkestä lapsen kanssa. (Katso tarkempi ohje edellä.)

Kerro alla oleville viivoille kuluneen päivän ajalta jostakin hankalasta hetkestä lapsen kanssa. (Katso tarkempi ohje edellä.)

LIITE 3: Esimerkki analyysistä teemassa arjen vanhemmuuden myönteiset piirteet

Esimerkki-ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Pääluokka
”No ne on varmaan aika paljon semmosia kuitenkin niitä pieniä hyviä hetkiä, mitä sitte perheen kanssa on.”	Ne on pieniä hyviä hetkiä, mitä perheen kanssa on.	<i>1. Iloa pienistä asioista</i>	<i>Myönteiset tunteet arjessa</i>
”Mä aina niinku pysähdyn miettimään, ihan mielettömän onnellinen tilanne, että yritää niinku tallentaa jostaki syystä sillai niinku takaraivoon, et tää pitää muistaa myöhemmin, et oli näinkin hieno hetki.”	Mä pysähdyn aina miettimään, miten onnellinen joku tilanne tai hetki on.		
”Kyl se on se silittely, halaaminen, ohimennenkin. Et jes, hyvä. Taikka iltapalapyöydässä ni silittää välillä molempia päästä tai poskesta, että kiva. Suukottelu, sylissä pitäminen.”	Silittely, halaaminen, ohimennenkin. Suukottelu, sylissä pitäminen.	<i>2. Välittämisen osoittaminen</i>	
”Ja on sekin välittämistä, että touhutaan yhdessä jotakin tai on sekin sitä, että annetaan niille huomiota ja aikaa.”	On sekin välittämistä, että touhutaan yhdessä jotain ja annetaan huomiota ja aikaa.		
”No tietysti silloin kun on hirveen ilonen tai innossaan jostain ni siihen lähtee mukaan, et sit on niinku ihan, itekin ilostuu hirveesti ja on kiva olla mukana.”	Kun se on hirveen ilonen tai innoissaan jostain niin siihen lähtee mukaan, itekin ilostuu.	<i>3. Lapsi myönteisten tunteiden lähteenä</i>	
”No varsinkin, kun lapset on hyvällä tuulella, niin ei sitä niin herkästi itekään sitten. Vaikka ois ollut väsynyt ja huonommalla tuulella, niin kullä se auttaa niinku siihen omaan jaksamiseenkin tietenkin.”	Kun lapset on hyvällä tuulella, vaikka ois ollut väsynyt ja huonolla tuulella, niin se auttaa jaksamaan.		

”Mut toki se, et siellä on hyvä ilmapiiri, niin on hyvin paljon parisuhteesta kiinni.”	Hyvä ilmapiiri perheessä on hyvin paljon parisuhteesta kiinni.	<i>4. Parisuhde tunneilmapiirin luojana</i>	
”Ja sitten se, et jos menee parisuhteessa hyvin, ni se on semmonen voimavara, joka kantaa huonojen hetkienkin yli.”	Että menee parisuhteessa hyvin, on voimavara.		